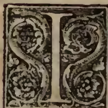
IOACHIMI CAMERARII PABERGENSIS IN M. TVL. CICERONEM ANNOTATIONES.

APVD SEB. GRYPHIVM
LVGDVNI,
1540.

IOACHIMVS CA-MERARIVS PABERGENsis ornatißimo & clarißimo iuueni Danielo Stibaro canonico Vuurcepurgensi, S. D.

NTERROGATVM ab Arato, Timonem illum Phliasium, unde censeret exempla Homericæ poëseos paranda, cùm requireret quàm optima & integerrima, respondisse ferunt: Dandam ipsi operam, ut adipisceretur maximè uetera & minimè correcta. Nec falsò hoc ille quidem, quamuis diuina & humana nihili penderet, monuit. Crebritas enim & audacia emendationum non parum corrupisse scripta huius tanti autoris existimantur atq; deprehenduntur. Sed nobis'ne etiam uerendum, DANIELE, ne quis idem uerè obijcere poßit: Quo magis correctos libros Ciceronis edamus, eò studiosos huius autoris postea deprauatiores illos habituros esse? In nos quidem hoc iure dici nequeat, qui propemodum nimia quadam religione in lectione scriptorum ueterum & semper uersati, & posthac uersaturi simus: Et nunc, ne autoris scripta emendatione aliqua nostra quasi interpolarentur, in charta separatim annotauerimus ea quæ mutata reperissemus, aut esse mutanda censuissemus. Sed ne in ullis quidem eruditis & diligentibus hoc crimen adhærere poterit, qui cura & studio suo annisi fuerint, ut ueritatem, qua olim editi in uulgus libri carerent, maximè quidem de ueteribus illorum exem-

plis, sed deficientibus his de industria quoq; & intelligentia sua reponerent, & uitia scripturæ tollerent. Nõ enim ipsi hoc agunt, ut in aliorum scriptis ingenium ostentent suum, utq; in præclara doctorum ueterum inuenta ac tradita, id quod Homerici *isti castigatores fecere, inquirant: sed ut uel ab indoctis, uel à parum attentis descriptionem librorum antiquorum, in negligentia & incuria atq; etiã inscitia deprauatam, uitijs repurgent, & ad lectionis cum utilitatem tum iucunditatem reparent. Qui enim ex mendosis libris fructus percipi potest? aut quam non molestiã potius inde suscipi necesse est? Quapropter ut correptionibus libros corrumpi non iuerim inficias, cum imperiti & temerarij homines per summam licentiam his abutuntur: ita his temporibus planè illæ sunt necessariæ: propterea quòd edidere quondam scripta ueterum autorum homines non modò ignari linguæ illorum, sed etiã à literarum & scripturæ scientia alieni.* Cum *autem statuisset* HERVAGIVS *noster, iterum iam emittere de officina sua opera* Ciceronis, *quæ ante aliquot annos diligenti cura elaborata ediderat, petijssetq́; à me, ut si possem, opera mea adiuuare uellem studium suum: posse autem aiebat, quòd non indiligentem lectorem* Ciceronis *me, neq; oscitanter in scriptis illius uersatum esse sciret:* Ego *quidem non potui denegare hoc illi, aßiduo & diuturno labore suo de re literaria bene merito: præsertim cum eiusmodi hic esset, ut in eo omnes nos qui lingua* Latina *studemus fieri eruditiores, ultro concurrere, & totis uiribus anniti, omnesq́;, ut aiunt, neruos intendere par erat.* Sed *hoc mihi fuit & in recipiendo hoc opere contrarium, & in faciendo molestum: quòd solus, & ab ijs adiumentis quæ requiruntur in correctionibus imparatior, nihil præ-*

clarum,

clarum, quodq; iam, non alijs dico, sed mihi ipsi magnopere placere posset, fabricaturum me esse præuiderem. Attamen in spe non pessima aggressus sum ad rem imparem illam quidem uiribus nostris, si uniuersa spectetur: sed cuius tamen quasi particulis quibusdam perpoliendis satis nos futuros esse cõsideremus. Totam autem perficere atq; absoluere, cum doctissimorum erat uirorum, tum etiam complurium: quos ad hoc conduci atq; congregari iam Regum & principum, aut eorum qui opibus & diuitijs abundant munus & curatio esse debebat. Hi autem, ut uidemus, alias habent, neq; his nugis, ut quidam appellant, uacare possũt. Reuertamur ergo ad nos, neq; auxilia externa frustra circunspiciamus. Atq; ego quidem suscepto recognitionis cuiusdam scriptorum Ciceronis labore, quotquot potui exempla illorum cõquisiui, sed ea omnia fuere noua, in maxima etiam uetustate. Inter hæc unum recentissimum nacti sumus, sed optimum: quippe quod ad prisca quædam descriptum, & luculentis annotationibus illustratum esset à P. Victorio, doctissimo, ut res probat, uiro: quo plurimum in diuersitate lectionis & scripturæ uarietate annotanda usi sumus. Etsi autem priora interdum retinuimus secuti rationem & iudicium nostrum, illius tamen libri, quem Venetum quodam insigni nomine placuit appellare, testimonio in plerisq; fidem habuimus, & illius autoritatem sumus secuti. Neq; debet quisquam nos hac in parte cuiusdam superbiæ & arrogantiæ condemnare, qui non dubitauerimus nos ipsos ueluti cognitores dare in his dissensionibus, neq; ueriti simus pronuntiare, quasi de controuerso iure ueritatis. Ego enim longo tempore & studio diligenti, non prorsus destitutum ingenio, mediocri etiam præditum doctrina in accurata

quadam & sedula opera lectionis Ciceronianæ, hoc me consecutum sperare posse uideor, ut non quidem tanquam iudicis, sed tanquam uniuscuiusuis de consilio eruditorum sententia nostra haud aspernanda esse uideatur. Non autem probare statim omnia singulatim, cuius uniuersam elaborationem admireris & laudes, hominis uidetur esse non leuis neq; incogitantis. Atque ego ista Petri Victorij editione Veneta nihil studiosius, nihil etiam maiore cum fide ac religione fieri potuisse statuo. Sed uisa interdum quædam nimis cõtra receptam & usitatam lectionem exquisita. In quibusdam etiam nimis illum suis exemplis tribuisse cœpimus suspicari. Qui comiti erranti monstrat uiam, illi. Sed dubium non est, quin comiter, uerum sit, idq; planum fit oratione Corneliana. Item. Tiberina illi dissensio. cum certe, decursio, rectum sit. In alijs splendidæ illæ mutationes. Senex de Repub. memoria. Immo bene de Repub. meritorum. Et non ioca alicubi sed loca. Non, Victor Thessalia Brundusium cum legionibus reuertisti, sed à Thess. potius. Nihil inter te atq; quadrupedem aliquid: alij aliquam malunt. Hæc & his similia, nam pauca uisum est referre: Nonne cõsiderationem non imprudẽtis hominis excitare debuere? Nonne etiam cogitationem suscitare potuere, fieri posse, nõ ut una harum scriptionum de altera mutata, sed utraq; ut reperta fuerit? Nam & primo quondam edita quædam postea mutata castigataq; sæpe scimus: Et non abhorret à uero, diuersa exempla de diuersis archetypis nõ de uno transsumpta & prodita fuisse, ut non statim derideri eum oporteat, qui de scriptura quæ uerè etiam ex aliquo uetusto libro mutari possit, uerbum aliquod aut aliquam figuram orationis usurparit, secutus suum exemplum, præsertim si illa non sint inconsentanea,

tanea,neq; ueluti externa. Nam temerè aliquid in ſcriptis autorum ueterum uel reponere,uel inculcare, uel inducere,omnium ſemper doctorum indignationem meruit:neq; eſt ferendum. Itaq; illos tales correctores,cum ſic quærere uideo,Quid ſi ita legas? quid ſi ita? Et rurſum, Poteſt fieri ut hoc rectũ ſit,poteſt ut hoc,atq; ita deinceps plura,ridere nonnunquã ſoleo, uenitq; tamen ferè in mentẽ ioci illius quo L. Craſſus fertur teſtem quẽdam leuiorẽ refutaſſe. Cum enim uolente illo Craſſus poſſe fieri dixiſſet,ut quod commemoraſſet,id audijſſet ab altero irato,poſſe etiã fieri ut non rectè intellexiſſet,addidit tandem poſſe etiã fieri ut non audierit omnino. Nam & his mutatoribus ſuarum quoq; correctionũ idẽ dicere liceat, poſſe fieri etiã,ut nihil ſit uerũ eorum quæ conijciendo collegerint. Quod tamen ipſum non eò à me affertur, ut nullas coniecturas in ueterum ſcriptis explicãdis reſtituendisq; afferri ualereq; oportere exiſtimem, aut induſtriã hac in parte eruditorũ retardari uelim,aut ſtudium frangi:ſed ut oſtendam aliter fieri nõ poſſe,quàm ut in hac frequẽtatione & crebritate correctionum quædam non probẽtur ab attentis & diligentibus inſpectoribus,& quin electio & iudiciũ ad hæc ſint adhibẽda. Id quod & in noſtris fieri non ſolum non recuſamus, ſed etiã uolumus atq; cupimus, nihil ut ualere horum debeat,niſi quod quadã illuſtri ſpecie ueritatis aſſenſionem eruditorũ allexerit. Atq; hæc me cauſa mouit, ut non mutare ſtatim uellem, quamuis ſæpe improbarem antè editas ſcripturas, ſed annotare diuerſitatem, cum ſignificatione quid nobis uideretur: ſi autẽ illas iudicarem retinendas,multo etiã magis. Potueramus autem facere in pluribus qualecunque eſt quod in his paucis præſtitimus: Cui enim eſt ignotũ , quàm uariè paſſim lectiones ſubiectæ de

 ctæ de

ctæ demonstratæq; uel exquisitæ quoq; fuerint in scriptis Ciceronianis, in quibus & delectus necessarius sit, & de quibus cum in otio, tum literarum sciẽtia mediocri facile dici aliquid posse uideatur. Verum nos non tam ab his destituti, quàm iudicio & uoluntate fuimus breuiores, quòd multis de causis modum tenendum in opere suscepto existimaremus: potißimũ autem uel propter aliorum multorum elaborationes, uel propter periculum nõ modò commune talium conatuũ, sed proprium etiã nostrum, qui soli, & de sola quadã industriola nostra, sine laboris huius socijs, sineq; adiumẽtis omnibus, quasi proprio Marte, ut dicitur, hæc aggreßi essemus. Sed hæc tamen pauca cũ studiosis doctrinæ & literarum probare diligentiam & aßiduitatem curæ nostræ, tum etiam aliorum uoluntates ad similes elaborationes impellere, aliorum animos ad maiorem attentionẽ excitare poterunt. Quorum alterũ mihi laudis, alterum utrumlibet præmij satis attulerit: cùm nihil tam esse cuiusquam proprium, quàm diligentiam & aßiduitatem constet: Et siue hoc efficiatur plurimi ut ad excolenda & illustrãda scripta Ciceronis totis animis incumbant, seu lectio illius posthac accuratior magisq; sedula ut sit, nihil poßit accidere mihi iucundius neq; gratius, qui fructus operæ & laborum uberrimus & præcipuus esse cõsueuit. Tibi autem, DANIELE, hæc etiam inspicienda & cognoscenda transmisimus, de cuius ingenio, prudentia, eruditione præclarè, ut par est, sentimus, cuiusq; maxima cupiditas erga optimas artes ac disciplinas, & odium barbariæ ac uesaniæ seculi nostri mihi est perspectum: beneuolentiam uero erga nos, uel summum potius amorem, alijs etiam notum esse confido. Vale, XI. Cal. Ianuarij.

IOACHIMI CAMERARII ANNOTATIONES IN PRIOREM LIBRVM RHETORICORVM CICERONIS.

E ARTE *rhetorica, ferè præscriptum his libris omnium editionum reperimus: Sed alicubi tamen, de inuentione, non de arte* Rhetorica, *quod & Venetum exemplum secutum est: alioqui artem ueterem hanc uocarunt.* De *his omnibus nihil magnopere retulerit quodcunq; retinere uoluerimus.* Nam *&* Rhetoricæ *certè artis præcepta his libris traduntur, & ea inuentionis non collocationis, neq; dispositionis aut pronunciationis.* Et *ante alios libros rhetoricos hoc scriptum à* Cicerone *compositum fuisse dubium non est.* PERMISTE *dispersimus. post, discretè & electè.) Veneta editio permixtim & descriptè habet, quorum prius aduerbium, te, an, tim, terminatione proferatur, ad ueritatem nihil interfuerit: literam tamen illam uastiorem sequente consonante in s, à ueteribus mutatam scimus, ut dicerent iusta, non iuxta: Sestius, non Sextius. Alterum aduerbium, siue ueteribus exemplaribus suffragantibus, seu dubitatione de priore emendatoris repositum fuerit, non reijcimus: nam planè Ciceronianum est, in significatione ordinis & dispositionis.* LEVATVR.) Veneti

ars uetus. Rhetorica

neti

neti & alij alleuiatur, quod meritò plerisq; suspectum est. Nos in suspitione propemodum affirmare nõ uereamur, legendum, eleuatur, ut intelligamus, si non debilitari etiã posit confirmatio aduersariorum, hoc tamen conandum ut leuis & futilis esse uideatur. SECTIONE *uenerit.)* Veneti libri ita, *Cuius prædæ sectio non uenierit, id quod uerum esse existimo : nam sectio uendi dicta.* Ea *autem erat pars bonorum uel damnatorum, uel hostium quæ ueluti resecta esset de reliquis. Quid enim uetat hinc etiam uocabulum deducere, quamuis Asconij interpretationem non ignorẽ, quæ uulgo affertur.* Ille *igitur equus qui in publicam prædam non esset deductus, iure belli acquiri potuit.* Deduci *autem non fuit necesse, non proposita prædæ sectione.* CVM *aut res aliusmodi est.) alijmodi* Venetus *liber.* Atq; *annotant quidem &* Grammatici *talem flexionem nominis, sed & fieri potest ut s. pronunciatione delicuerit, quod postea fuerit secuta scriptio, ut cuicuimodi, pro cuiucuiumodi : & alijmodi pro aliusmodi.* NOMEN *autem cum dicimus cognomen quoque & agnomen intelligatur oportet.)* Agnomen, *omisit editio* Veneta: Grammatici *tamen à cognomine illud distinguunt : fuere autem ut notum est* πολυώνυμοι Romani. Non *tamen, ut quidam Græcorum putarunt si paucißima essent nomina, tria omnino habuere.* Nam *neq;* C. Marij *neque* Q. Sertorij, *neq;* L. Mumij, *qui* Achaicus *de gente uicta cognominatus fuit, tertium nomen memoratur.* Omnia *quidem quæcunq; de causa homini imposita nomina, cum certum quendam hominem designent, propria sunt: prima tamen* Romanorum *appellatio uerè propria in uiris quidem, uidetur esse:* Quippe *qua inter se qui non solùm diuersarum familiarium sed eiusdem etiam essent,*

discerni

discerni possent. Vt M. Tullius Cicero, & Qu. Tull. Cic.

EX TOPICIS.

EX QVO *in tectum.) Alibi, ex quo tecto in eius qui protexisset. Respondet autem. Quàm longum fieret tecti parietis communis proiectum, dummodo aqua non ferretur super uicinum: tegendi ius habere qui uelit, quia suum solum occupet. Id enim esse ædium ambitus solum Scæuolam statuisse.* EICENDI *epistolam.) magis probo, quod & Boëthius, ut uidetur, legit discendi.*

GRAECE *παραγωγὴ nominatur.) Sanè fit ut talibus inductionibus etiam seducatur aliquis, hoc est in errorem inducatur: ut exemplum Cicero exposuit perelegans Rhetoricorum primo, ἐπαγωγὰς certè Græci dixere. Et fieri potest ut de Boëthiana explicatione mendum in textum irrepserit. Nam ita ille, Omnis uerò similitudo duplex est: aut enim ex pluribus rebus similitudo colligitur, & inductio nuncupatur quod Græci paragogen nominant. Ego uerò suspicor librarium scripturam confudisse, cum in archetypo esset per epagogen.* ADIICERE *arbitrum.) Adigere uera est lectio, ut sit ad arbitrum agere, qua figura iuris ciuilis & alibi, Cicero usus est, corruptis tamen ferè uulgo locis.* NIMIVM *te amare uideare.) Vera lectio uidear, quam & Boëthium secutum apparet. Si enim in eo obsequatur forte Trebatio ut nihil scribere uelit, nisi quod ad ipsius professionem pertineat, errare uideatur in quodam nimio amore erga illum suo.* QVAM *Græci καταγραφὴν.) Alij ὑπογραφὴν. Atque ita certe appellant Græci breuem expositionem cum quale quid sit dicitur. Sed Veneti, χαρακτῆρα habent. Qui quidem & ipse expressionem significat, &*

χαρακ

χαρακτηρίζεσθαι. *ut cum dicitur Ouidius esse* Poëta *amoenus & lasciuiens quadam ingenij ubertate, sæpe etiam incogitantius. Item, Maronis omnia esse cum ingenio tum arte atque attentione elaborata, & doctrina referta. Sed illam tamen* τῆς ὑπογραφῆς *scripturam cur mutare aliquis uelle debeat non uideo.*

EX PARTITIONIBVS.

QVAE *est gemma lit.) germana alij.* Veneti, *gemina, & rectè quidem, id est,* ἀδελφὴ *ut* Platoni ἀδελφαὶ ἐπιστῆμαι *ut geminum consilijs* Catilinæ, *& alibi similiter.*

EX LIBRO PRIMO DE ORATORE.

VT ET *blandiri & suppliciter insinuare ijs.)* Veneti, *ut & blādiri suppliciter. ijs à quibus.* Quæ *lectio comprobatur mihi, præsertim astipulantibus uetustiss. editionum libris.* Non *possum tamen satis confidenter illam alteram reijcere, quippe quæ nihil uitij præ se ferre uideatur.* ADEST *enim ferè nemo quin acutius atque acrius uitia iudicet, quàm ea laudet quæ recta uideat.) corrupta scriptura ab aliquo qui, pro, indicente, iudicet, legisset.* Itaq; *uera est* Venetorum *codicum, quin acutius atq; acrius uitia in dicente quàm recta uideat, cùm quo congruit quodammodo quod* Horatius *ait:*

Di*scit enim citius meminitq́; libentius illud*
Q*uod quis deridet quàm quod probat & ueneratur.*

POSSE *facilè cæteris.) hæc est lectio plana & sensus euidentis.* Veneti *habent posse se facile.* Quo *quidem modo fit paulò intricatior.* Nam *intelligemus tum quòd* Antonius *uideatur sibi posse se facile cæteris armis prudentiæ*

dentiæ causas tueri, quod tamen haud scio an Cicero nequaquam uoluerit. Si etiam, per se, legatur, omnia expedita fuerint. Sed cum scriptura primo loco commemorata commoda sit, cur aliam persequamur nullam esse caussam puto. QVOD cuicunq; particulæ cœli officeretur, quamuis esset procul mutata lumina putabat.) Veneti ita. Quod cuicunq; particulæ cœli officeretur, quamuis esse procul, mutari lumina putabat. Quæ mihi quidem cum minore offensione quàm priora procedere uidentur: hæc scriptura si ueterum exemplorum est, nihil aliud quærendum existimo. Sed nos in uetustißima editione pro, ita, uia, reperimus, &, coniecturam sequentes illius scriptionis in eam opinionem deuenimus, ut suspicaremur in archetypo fuisse illa quamuis esset procul, ut sensus sit de illa particula. NEGARETQVE, nisi Posthumus, & natus, & antequam in suam tutelam uenisset, mortuus esset, hæredem eum esse posse, &c.) Veneti ueniret, & hæredem eum esse non posse. De priore, in paruo discrimine pono utrum retineatur: quamuis nostra lectio mihi non improbetur. Posteriorem scripturam uisum est annotare, cùm suspicarer illam negationem non fuisse temerè inculcatam, sed posse fieri ut hæc uera lectio esset. Caussa autem Curiana neminem fugit qualis fuerit. Cuius ut apparet in singulari quadam ipsius celebritate, mentionem Cicero fecit sæpius. Vt hoc loco, & in Topicis, & in Bruto. Atque secundum hæredem oppugnasse Scæuolam satis constat, cùm defenderet Coponium, ad quem ab intestato hæreditas pertineret. Quomodo ergo negauit hæredem esse non posse eum qui substitutus esset, id est, dixit posse esse, contra quod ageret? Est igitur prior scriptura in simplicitate euidens, sed hæc Veneta fortasse eruditior,

si ita

si tamen uera, & græcissans. Nam negauit non posse esse hæredem Curium Scæuola, id est, Negando asseruit non posse illum hæredem esse. Notum enim Græcos geminare negationes, in affirmandi significatione, ut πέπομαι γὰρ ὁ τοιοῦτον οὐδὲν ἔστι μὴ οὐ καλῶς θανεῖν. *Antigona.* Et *similes Varronis locutiones à Grammaticis exponuntur, ut negat nesciisse, id est, clamat ignorare.* Et *Terentius Heautont. Nam nescias eius sit potestas posthac an nunquam tibi.* Et *de Natura deorum, lib.* II. *Quod nescio an ne in uno quidem uersu poßit tantum ualere fortuna.*

EGO *autem defenderem hac eum mente fuisse.) plana quidem de his uerbis res. Sed coniectura ducor de uetustißima editionis scriptura ueram lectionem fuisse.* Ego *uoluntatē defenderē, eum hac tum mente fuisse.* CUM *quæritur is qui Domini uoluntate census sit, si modò sit conditum lustrum, sit ne liber.)* In *omnibus ferè exemplis quæ edita sunt legitur, si non sit conditum lustrum. Sed in quodā uetustißimo totum hunc locū ita exaratum reperi, Cùm quæritur, is qui Domini uoluntate census sit, si non conditum lustrum sit, sit ne liber?* Et *continuò'ne. An tribus lustris conditis liber sit. Quæ mihi nulla ratione omittenda quin annotarem uisa sunt:* Etsi *enim non suppetebat certa & indubitata explanatio: illorum tamen uel excitandæ cogitationes & studia eruditorum, admonitiuncula quadam nostra ut attenderent his animum diligentius, uel quod à nobis deprehensum esset, dißimulandum nihil fuit.* Ac *constat quidem censum indicio fuisse, eum quòd census esset pro ciui tum se geßisse, ut ait Cicero in oratione pro Archia. Atque etiam omnino eos qui in seruitute iusta essent, censu liberari solitos, ut in oratione pro Cæcinna dicitur, sed hoc ius haud scio an his*

tempor

temporibus penitus ignoretur. Praeterea condi lustrum non idem uidetur esse quod censum agere. Nam hoc peracto lustrum demum condebatur, id est, censionis tempus quadam solennitate notabatur, ut de primo libro historiae Liuianae clarè potest perspici, ubi lustrum conditum dicit, quòd tum censendi finis factus fuisset, quasi interpretans, quid esset lustrum condere. De his igitur ueluti initijs, nos unà cum studiosis Latinae linguae quaeremus amplius: Neque haec tamen etiam prorsus, si nil aliud forte inuentum sit, contemnemus.

EX LIBRO II.

ITAQVE *illi,* Theopompus, Ephorus, *&c.) In ueteribus exemplis numero multitudinis leguntur haec nomina,* Theopompi, Ephori, Philisti, Naucratae. *Quae scriptura sine caussa fuit mutata. Nam & alibi* Decios, Curios, *&c. dicit, abutēs* ἐμφατικῶς *numero.* ATQVE *ego is qui sum, quantuscunq; sum, adiudicādus omnibus.) Vera haud dubiè lectio, quam & uetustißimi libri retinent haec est,* Atque ego is, *qui sum, quantuscunq; ad iudicandum. Simules autem locutiones & alibi apud* Ciceronem *reperias. ut* Philippica IX. *Vita* Seruij Sulpitij *multis erit praeclarisq; monumentis ad omnem memoriam commendata, id est, in omni memoria, & in* Bruto, *pleniorem & uberiorem ad dicendum, sed illa prior figura etiā graecissat: sic enim* Plato Hippia *minore* ὅτι τοι ὅτός ἐμὶ οἷ ὅσσός ἐμί. NAM *& omne quod eloquimur, fit ut id aut esse.)* Veneti, *sic ut aut esse. Sed uetustißimi libri illam scripturam retinent, quam in summa commoditate sensus cur mutatam uelimus non intelligo.* - AVRIFICIS *statera.) In uetustiß. libris, artificis legitur: illud tamē*

nequaq

nequaquam improbamus, præsertim cum & aurificem alibi Cicero, & antè Plautus nominarit, & apud Varronem auraria statera legatur. TAMETSI *ea non sit æqua merces.)* Veteres libri, *non sit* Iniqua, *habent, & uerè quidem.* Nam Cicero *& alibi amplißimum præmiũ uirtutis, & nullam tantam esse mercedem dixit, quàm sit laudis atque gloriæ.* NE IN *rutis quidem & cæsis solum tibi paternum recepisse.)* Aliqui *pro, recepisse, reliquisse, libri habent.* Alij *ut* Veneti *quoq; pro, solum, solium.* Sed *illa lectio uera mihi uidetur.* Nam *cõstat in quodam iure ciuili confirmato apud ueteres* Romanos *usu fuisse, ut ruta cæsa in mancipio reciperentur, uel de* Topicis *ubi* Cicero *ita,* Vt *cùm ædes fundum'ue uendiderint rutis cæsis receptis, &c.* Atque *hoc dicit* Crassus *ne tantulam quidem habuisse scientiam iuris ciuilis* Brutum, *ut de solo paternarum ædium ruta & cæsa recipere posset.* Recipiendi *autem uerbum & ipsum iuris ciuilis est, quo significatur alicuius partis exceptio quam de ædibus aut fundo retinere uelit uenditor.* Plaut. Trin. Posticulum *hoc recepit cùm ædes uendidit.* Etsi *solium profectò id etiam dixere, in quo honorati & prudentes uiri domi suæ præsiderent, & de ijs quæ ad se relata essent responderent, quemadmodum in tertio de* Oratore *dicitur, ut non prorsus absurda etiam hæc scriptura uideri poßit.*

MENDACIOLIS *aspergendum.)* In *ueteribus, mendaciunculis.* Atque *haud scio an aliquis mutauerit uocabulum præceptis* Grammaticorum *motus, quibus docetur & hanc formam esse nominum in o, ut uirguncula,* Tirunculus: *& illam nominum in ium, desinentium, ut tectoriolũ, negotiolum.* MEHERCVLE.) Alibi *mehercules.* De *quo nunc semel dicere uisum, cum sæpißimè occur*

occurrat. Atque equidem uerum iudico Mehercules, uel liquescente, s, finali in antiqua pronunciatione, uel quomodocunq; alicubi detrito. multis enim in locis scriptura retinet. Hanc confirmat sententiā, quòd & similiter dixere Mecastor, et Me Dius fidius, ἐλλειπτικῶς, ut desit, amet, aut iuuet. AT EX eodem genere est. Caluus satis est quod dicit, parum ne multa.) Ego adstipulante uetustissimae editionis libro, legendum existimo, At ex eodem genere est Caluus: satis est quòd didicit parum. Ne multa: Nullum genus, &c. Atq; ita locus manifestus. GREGALESq; eum in campum non uenisse.) uetusti libri ita, Gregalesq́; cùm in campum non uenisset. Quae certe locutio simplicior est atq; usitatior. SI tacete.) Ita apud Plautum crebro. Et Terent. Phorm. Si. Quod tamen in Est, mutarūt. Ex eo, ut suspicor num Si: sed, st, esse hunc sonum reprimentem orationem & quasi imperantem silentium, eruditiores non immerito credidere. ANIMI tui.) Veneti & alij ueteres libri non tui, sed mei habent: & uidetur hinc quoq; iocus elici posse, ut intelligamus hoc tam uehemēter affirmasse Nasicam πάρα προσδοκίαν. IN uentrem abstulisse.) Si absq; certa coniectura suspicari liberet, quid uerum esset, profectò hoc loco opinarer abstrusisse legendū. sed potius quàm hoc faciamus, res tota in medio relinquatur, sicut & id quod mox sequitur, Tanta suspicio est. Mihi enim certè admodum arridet, Tanta superstitio est.

EX LIBRO III.

ET QVOD aliquanto me maior in uerbis quàm in sententijs eligēdis.) Veteres libri sic, Aliquanto maior in uerbis & in sententijs eligēdis quàm eum labor. Hoc cur mutarint postea nescio. ILLA uerò multo acriora.)

In ueteribus ita, Illa uerò oculorum multo acriora. neque uenit in mentem cur mutilandus locus esse uideatur.

EX BRVTO.

LVDIS *luctatijs.) Veneti, Ludis Iuuentatis: placet enim quibusdam iuuentatem, ut libertatem dixisse ueteres. ut in primo de Nat. Deor. Iuuentatem aut Ganymedē pocula ministrantem. & Iuuentam, & iuuentutem. Senensi autē prælio cum se Liuius cum collega Nerone clàm coniunxisset, uictus & cæsus Hasdrubal fuit: ita enim Liuius scribit. Ad Senam alterius* COS. *castra erant, & quingentos inde ferè passus Asdrubal aberat. Sed hæc sunt, ut alibi quoq; innuimus, in temporum ratione confusiora. In proximo Tuscul. primæ, sic ait: Liuius fabulam dedit: C. Claudio Cæci F. M. Tuditano* COSS. *Anno ante natum Ennium, qui fuit maior natu quàm Plautus et Næuius, de quo aliquando multa exquisiuimus quibus locus hic explicari posset. Sed aut errasse (quod tamen uix uerisimile in tali re) Ciceronem planè fatendum: uel accipiendum est, dici Liuium, non Ennium maiorem natu fuisse Plauto & & Næuio. sed hæc fortasse ab instituto nostro alieniora.*

AN TV, *inquit, allaborasse huic modo Bruto probaturus es?) Nihil hæc uerba significare uidentur. Itaq; ueram esse lectionem iudico, An tu, inquit, allaboras, Si huic modo, id est, præterea aliquid curas aut requiris. Vt Horatius, Simplici myrto nihil allabores, id est, si myrtus simplex aßit nihil ut prætereа requiras.* ANTIMACHVM *Clarium poëtam.) Alij, Clarū, quos fortaßè mouit quod Colophonium fuisse Antimachum tradi scirent. sed non ideo scriptura tamen mutanda fuit, cum Clarios constet attribui Colophonijs, neq; hanc separatim urbē, sed fanum tantummodo Apollinis celebrari. Paulò uero pòst.*

pòst: PLATO *enim mihi unus instar est omnium, me illum, & rectè.) Quo loco, ut quem deprauatum esse constaret, Veneti libri signum mendi habent appositum. Mihi duplex emendatio succurrit, ut uel legatur, Instar est multorũ milium, ut apud Ouidium, – in multis milibus unum. Vel, Et mehercules rectè. sed quia nihil est quo ueluti niti & stabiliri coniecturæ hæ poßint, rem incertam in medio relinquimus.* VT *numerarer in multis.) Ad hunc locum nihil habebam quod annotarem aliud, quàm uotum emendationis: quin enim deprauatus uel mutilus etiam sit, dubium esse non potest.*

EX ORATORE.

EST *autem quidã interiectus intermedius, & quasi temperatus, nec acumine posteriorum, nec fulmine utens superiorum, uicinus amborum.) Hunc totum locum ita Non. Marcellus adducit ubi explicat quid Cinnus significet: Est autem quidam interiectus inter hos medius, & quasi temperatus, nec acumine posteriorum, nec flumine utens superiorum, ut Cinnus amborum, neutro excellens, utriusq; particeps, uel utriusq;, si uerũ quærimus, expers.*

EXANIMANS *uerborum omnium pondera.) Alij Exanimante, quod non improbo. Aeschinis] autem uerba sunt in oratione contra Chesiphontem:* Μέμνημαι γὰρ τὴν ἀηδίαν τοῦ ὀνόματος. *& paulò pòst,* μιαρὰ καὶ ἀπίθανα ῥήματα. *Et rursum,* ταῦτα δὲ τίνος ἐστίν, ὦ κίναδος, ῥήματα ἢ θαύματα. NEGAT *in eo positas fortunas Græciæ huc an illuc manum porrexerit.) In prioribus editionibus ita legebatur, In hoc in eum huc an illuc. Quæ lectio illa quidem certè mendosiß. est, sed tamen qui ita emendarunt, omnem suspicionem mendi sustulere, quod fie-*

ri non oportuit. Est autem Demosthenis locus in responsione illius, quem subscripsimus. πάνυ γὰρ πόρρω τούτου οὐχ ὁρᾶς· γέγονε τὰ τῶν ἑλλήνων πράγματα, εἰ τουτὶ τὸ ῥῆμα ἀλλὰ μὴ τουτὶ διαλέχθην ἐγὼ, ἢ δευρὶ τὴν χεῖρα ἀλλὰ μὴ δευρὶ παρήνεγκα. De quibus satis apparet mutilum esse Ciceronis locum, & deesse hanc sententiam, ni hoc uel illud uerbum usurparit. ALIOQVI quonam modo, &c.) Veneti libri ita, Quonam modo ille in bonis hærebit & habitabit suis? ut molli, &c. omissa particula, alioqui. De quo suum cuiq; esto iudicium. Certè si non omittenda illa sit, nec poterit legi, ut molliet, sed aut molliet, uerũ erit.

CARNEADEM autẽ eodẽ etiã modo.) Alij Charinadã, nescio quẽ. AVT par Trocheus, qui habet.) Hæc lectio si retinenda uideatur particula omnino coniunctiua addenda fuerit, ut sic fiat, Aut par Trocheus, quiq; habet. Veneti aliiq; libri hunc locum habent planum, ita, Aut par Choreo, qui habet tris breues. Nam τρίβραχυν Cicero indicat. & choreum Trocheumq; eundem esse pedem, neminem fugit.

EX ACADEMICIS.

AC POST Lælij nostri occasum.) Ita fermè omnes libri prænomine cum nomine confuso. L. enim Aelij uera lectio, ut & ex Bruto colligi potest, ibi enim hæc Cicero de L. Aelio. fuit is omnino uir egregius & eques Rom. cum primis honestus, idemq; eruditissimus & Græcis literis & Latinis, antiquitatisq; nostræ & in inuentis rebus & in actis, scriptorumq; ueterum literatè peritus, quam scientiam Varro noster acceptam ab illo auctamq; per sese uir ingenio præstans omniq; doctrina, pluribus & illustrioribus literis explicauit.

Ex Luc

EX LVCVLLO.

INTER *imperitum & oblatum.)* Veneti & alij libri intestinum non impertitum habent, sanè commodiore sensu, ut uidetur. aliquibus imperatum placuit. PLVRIMVM *interest.)* Veneti, primum, interest. idq; probatur mihi. Non enim sequitur alia semper ordinis particula. Terent. Primum iam de amore hoc comperit. Et Vergil. Vrbem Troianam primum dulcesq; meorum Reliquias colerem. PRIVAT *approbatione omnibus orabat sensibus.)* Veneti ita, Priuat approbatione omni, orbat sensibus. Quod nescio, quam ob rem, melius rectiusq; mihi uidetur. TANTVM *enim te non modo non.)* Alij tantum enim te non monuit: puto tamen priorem scripturam non incommode retineri posse. Sed mox.

HOC *quæso caue ne te terreat.)* In Venetis, caue, omissum est. Et sanè elegans est locutio, Caue te terreat. Vt, Caue faxis te quicquā indignum. & Cicero, caue facias. Sed & negatiuam particulam cum Cicero tum alij uerbo apposuere. Vt & Plautus, Pridie caueat, ne faciat quod se pigeat postridie. QVOD *erant qui illud gloriæ caussa fecerunt.)* Veneti, Illum habent, & Facerent. Ego suspicor esse locum mutilatum, & legendum sic, uel similiter, Quod erant qui illum gloriæ caussa facere dicerent. VT *enim hi qui sub nubes solem non ferunt, item ille cùm æstuaret ueterum ut nemorum.)* Falso hoc quidem. Alij, mœnium. Sed Veneta lectio uera est, mœnianorum: Nonius enim similiter legit. Mœniana autem, ut uolunt, à Mœnio, dicta ædium proiecta quædam, sub quæ quasi tecta subiri posset. Vnde & Summœnium hæc loca comprehensim dicta, & Summœnianas uxores, Martiali, quòd sub his ut sub fornicibus prostibula essent. Sed

quid est, sub nubes? Ego quidem in his mendum esse faci- le cuiuis apparere existimo: castigationem autem non- dum reperio. quæramus igitur amplius: nam quod in men tem uenit, pro, sub nubes, sæpenumero, potuisse in arche- typo esse, etiam mihi petita longius coniectura uisa est.

ITA *multi sermones prædicti perscripti.*) Prædicti *uidetur temerè inculcatum, & Veneti libri non habent.*

QVATENVS *ne hoc in aceruo tritici summum.*) *Veneti, Quatenus nec hoc in aceruo tritici solũ, unde no- men est. Ac esse quidem Soritis nomen factum ab aceruo, qui σωρὸς est, satis constat. Cuiusmodi etiam hoc sit ca- ptionum & fallaciarum magis quàm argumentationum genus, uel hoc loco à Cicerone planum fit. Quid autẽ & utrum summum an solum esse dicam, non etiã habeo con- stituere. Quamuis quidem Solum magis arridet, ita ut scri ptura distinguatur: Vt ulla in re statuere poßimus quate- nus. Nec hoc in aceruo tritici solum (unde nomen est) sed nulla omnino in re, &c. Atq; propemodum ita non malè se habere lectio huius loci uidetur. Vt Cicero dicat, non solum de tritici aceruo, à qua re isti captioni nomen red- ditum fuerit: sed ne ulla quidem alia de re minutatim in- terroganti respondere posse certum.* VNDE *illa con gregata esset.*) *Veram lectionem esse prorsus credo, con- gelata esset. Et mox, Aut ebore dolatus. Nõ. legit, E robo re delatus.* ESSE *rerũ eiusmodi similitudines.*) *Ve- neti, dißimilitudines. Idq; uerum uidetur. Nam si proba- biles aliæ, contrà aliæ non probabiles uideri debeant, dißi militudo in rebus sit oportet.* ET *sine decretis uitam agere non poßit.*) *In Venetis negatio est omissa, id quod annotandum putaui, cùm id probaretur sine decretis non posse ne sapientẽ quidẽ uitam agere, id est:* μηδ' ἐν δογματί- ζοντα.

σοντα. *quæ enim hæc uita esset? Sed in his illũ etiã probabilia uult sequi Cicero.* DIODORO *quid faciam Stoico.) Habuisse Ciceronẽ secum Stoicum philosophũ cõstat, qui & cæcus fuerit & mortuus domi illius, & qui reliquerit ipsi ad centies, si locus non est mendosus ad Atticum. Sed hunc contendit P. Victorius uir doctißimus, cuius nuper luculentas explicationes multorũ locorũ in scriptis Ciceronianis allatas ex Italia uidimus. Is igitur uult Diodotũ hunc fuisse appellatũ. Alterum autẽ ueterem Peripateticũ auditorem Critolai Diodorũ. Fuit & hoc uetustior Diodorus, qui dialecticus, &* κρόνος *cognominaretur.* SI *adijciamus iusiur.) Paulo aliter in Venetis hic locus legitur: sed æquè obscura & uacillante sententia, ut præterquam quod deprauatus esse uideatur, nihil habeam dicere.*

QVAM *potißimam sententiã & disciplinã.) Veneti ita liquidiore, ut uidetur, intellectu, Qua potißimũ sententia melius eligat disciplinam? Etsi quamcunq;, &c.*

INFINITATEM *naturæ.) Rectè se habere scripturam hanc dubiũ non est, dicit enim hoc Cicero nunc quod Græci* τὸ τῶν στοιχείων ἄπειρον. ERYLLVM, *qui in cognitione, &c.) Facit & alibi huius philosophi mentionẽ, cuius & explosam sententiã dicit. Nihil enim explicare uidebatur: quippe qui ne esse quidem certũ finem ullum interdum docere uellet, sed tempore mutari, quemadmodum nunc de hoc ære Alexandri statua fieri, mox alterius similitudo exprimi posset. Scribendum autem puto Erylum, ut Hedylũ & Cratylum. patria fuit Carthaginiensis, auditor Zenonis. Sed paulò pòst, Megarici, & Eretrieus, id est,* ἐρετρικοὺς, *legendũ, non Megari neq; Eretrias.* GERMANISS. *Stoicis.) Grauiß. Stoicus aliqui. Sed Germaniß. Stoicus uerũ est, id est,* γνήσιος ἐν τοῖς μάλιστα.

EX LIBRIS DE LEGIBVS.

CERTE *non lõge.) Vera ſcriptura certén' nõ longe, id eſt, certe'ne.* QVIPPE *cum in illa ad ueritatem quæq; ref.) Veneti ita, Quippe cum in illa ad ueritatem Quinte referantur, in hoc ad del. ut ſit ratio ſubiecta eius quod Quintus dixiſſet. Sed tum præſcribendum erit his uerbis M. nomen.* IN *cantu ceciner at.) Veneti ceciderat, id eſt, lenierat, uel minutiores reddiderat. & mox non concionibus, ſed contentionibus legendum.* Videntur *autem hæc ita accipiẽda eſſe quaſi ab Attico pronuntientur. & ijs quæ mox ſequũtur, At mehercules ego arb. præſcribatur perſona Quinti.* SED *noris iſta.) hunc totum locum poſſe ſic rectè legi aliquando putaui. ſed nobis eſt complectenda in hac diſputatione tota cauſa uniuerſi iuris atq; legum.* In *qua nunc etiã opinione perſeuero.* NEC *Manilia cum ſing. &c.)* In Ven. *hic locus, ut uidetur, multo integrior ita reperitur,* Nec Ma*nilia lege ſinguli, ſed ex ijs tres arbitri finis regemus.*

ITAQVE *cum ortu* Tuſculanus *eſſet, ciuitate* Ro*manus, habuit alteram.) Alij ſic,* Cum *ortus* Tuſculana *eſſet, ciuitatem* Romam *habuit, alterã loci patriã, alteram iuris.* SYMPHRADAS.) *Satis notum eſt* Theſea

Lib. II. *tradi primum autorẽ popularis adminiſtrationis fuiſſe in* Attica, *& coëgiſſe regionis illius incolas in unam urbem, cum antè per ſuos quoſdã populos, id eſt, δήμους per agrũ* Atticum *ſparſi eſſent.* Etſi *ſunt qui ad* Meneſthea *hoc factum referãt.* Sed *in populari adminiſtratione φρατρίαι gentilitatis quædam fuere coniunctiones, quibus familiæ conſeruarentur.* Itaq; *legendum συμφρατρίδας uel συμφατρίδας nihil enim intereſſet, planè ſtatuerem.* Si *inducere animum poſſem ut hoc uerbo eſſe uſos ueteres crederem.* Nam *eos*

qui essent quasi gentiles, id est, τῆς αὐτῆς φρατρᾶς, συγγενεῖς *nominasse reperimus, non* συμφράτορας. *Et huius tamen etiã uocabuli origo manifesta illa quidẽ est: nec forma, ut existimo, omnino aliena. Sed etiam hoc in medio de quo amplius quæratur, relinquamus. Nam quod quibusdã,* ὁμοπατρίδας *placuit, uereor ne mutatum audacius existimari posit.* HABET *ciuitates duas, sed illas unã ciuitatem putat.) Hæc uerba pleriq; libri non habent. Et rectè quidem. Nam quis non uidet inculcata esse in contextum disputationis Ciceronianæ, de diligẽtis lectoris annotatiuncula, qui ueluti summulam illius sibi in margine annotasset? Id quod & alibi accidisse animaduertimus.* ET *tibi nihil eorum deberi potest.) Puto non longè à ueritate abesse lectionẽ quam subieci, Sed tibi nihil horum deberi potest. Iocatur enim Cicero ut dicat promissorũ esse ualde memorem fratrem, & ea solere exigere, neque pati ut diutius debeatur. Sic etiam secundam Tuscul. clausit, Cras ergo ad clepsydram, sic enim dicimus, sed tibi in Deo non posse deberi.* CVI *quid mali fuerit ulla.) Probatur Veneta scriptura, cuicuimodi fuerit illa. De uocabulo autem, cuicuimodi suprà diximus. Sed Cicero nunc uult, legem perniciosam quamuis præclare perlata atq; etiam libenter à populo accepta sit, legẽ tamen dicẽdam non esse.*

EGO *uero ne Lenias quidem.) Veneti Liuias.* OSCINA *Pianto.) Veneti, Obstita. Quid enim oscina fuerint? Etsi obstita quoque nescio quid hoc loco esse dicam: placuit igitur quibusdam obscœna. Certe enim obscœna portensa & abominãda dixere ueteres. Vt, Fusaq; in obscœnum se uertere uina cruorem.* NEQVE *Polidæ, neq; Melampodis &c.) Ven. Poletis. Ac sunt aliorum nomina quæ hoc loco referuntur nota. Sed Polletis,*

nescio cuius,etsi hoc uatis cuiusdam reperitur, sine caussa repositum,cum uerum sit Polyidi. Hic Corinthius *fuit,de quo & Cic.in primo lib.de* Diuinat. *mentionem fecit ex* Homero.Sed Homericus *locus est.*A.

EX OFFICIIS.

NON *putaui faciẽdum ut in nostrarũ annotationum quasi particulas quasdam præfaremur sæpius.* Neq; *enim illarum exilitas tanto apparatu digna: & quasi purpureũ hunc pannum crebrius apponere putidiusculum mihi uisum.*Hoc *tamen loco me continere non potui quin cum reprehensoribus* Ciceronis *paululum quasi disceptarem, priusquam perscriberem quasi rationes nostras recognitionis optimi & pulcherrimi utilitateq; præstantis libri.* Quem *nõ magnum illum quidem, sed uerè aureum,uel si quid pretiosius est, omnes studiosi honestatis & decoris, proprietatisq; linguæ* Latinæ *amãtes, nunquam deponere de manu,uel potius ad uerbum ediscere deberẽt.* Quid *enim quod ad laudem & decus pertineat, in hoc non est & traditum & explicatum?* Quanta *autem cum cura & exquisitione non sentẽtiarum modò,uerum etiam uerborum,hæc patrem exposuisse putãdum filio, quem eundem & rectè sentire, & eloquentiæ gloria excellere cuperet?* In *qua fundamentum quoddã esse non ignoraret propriũ &,ut ita dicã,uernaculum usum sermonis, quã* Latinitatem,*ut in illa gẽte,appellauerunt.* Sed *quidam in hoc singulari,& perfecto omni bonitate libro, ingeniosus uideri uoluit: Ac cum in alia quædam inquisiuit,quæ præterire uisum, tum inscriptionem, & nomen libri corrigere non dubitauit.* Multo *enim rectius & plenius futurum fuisse censet,de officio,quàm de officijs:* Quæ *tamen inscriptio*

quin autori placuisset, ne ipse quidē ignorauit. Atq; ego hoc loco primū uehementer miror istorum hominum tam audacē inuerecundiā: qui nullo neq; respectu ac ueneratione diuinæ istius doctrinæ, nec pudore magistri omnis eruditionis & parentis linguæ Latinæ, deniq; non conscientia mediocritatis suæ, reprimi se reflecti'ue patiantur, quo minus tanquam de cœlo modo delapsi, superbißimam cēsuram agant in ea, quæ ut qualia essent intelligere atq; perspicere modò possent, omnem operā illos dare æquum fuerat. Nam profectò ἄνω ποταμῶν ἱερῶν χωροῦσι πηγαί, καὶ πάντα πάλιν στρέφεται, iuxta Tragœdiā, Si nos qui nunc in summa etiā scientia, Latinam linguā quasi per nebulā aspeximus atq; cognouimus, autorum & principum illius scripta emendare audemus. Non possum uerbis consequi neq; exprimere quàm hoc absurdum uel ridiculum potius esse uideatur. Nam ut maximè uerè in hoc genere reprehendatur aliquid, quo tandem id pacto planum facere aut leuißimè refraganti probare poterimus? Coniecturas aliquis affert suas, mirificas scilicet has esse oportet & egregias, quippe quibus confirmata & stabilia, cum sua certitudine, tum consensu tot seculorum labefactētur. Multi putant à posterioribus, in quibusdā Homerum superatum ingenio & doctrina: sed ille tamen præ omnibus famam summæ excellentiæ retinuit atq; conseruauit. Nemo enim sustinuit detrahere ac deminuere quicquam iudicio suo, de eo cuius eximia uirtus maximam gloriam artium bonarum obtinuisset. Maluitq; unusquisq; sibiq; pulchrius duxit fateri se non assequi altitudinem quandam cœlestem doctrinæ atq; sapientiæ, quàm uel tenuiß. significationem dare reprehensionis suæ, paucis quidem exceptis, qui & à Dijs & ab hominibus exagitati pœnas dedère

impia

impiæ temeritatis suæ. Idem possum de Cicerone dicere: Neminem qui sapiat, præsertim quod ad linguæ Latinæ usum proprietatemq; attineat, non libentius in huius scriptis ignorationem confiteri, quàm contra illum efferre atque ostentare intelligentiam, & immodicam atq; huius perfectionem supergressam eruditionē suam. Ecce autem alius de Græcis docere uult Latinam linguā Ciceronem, Audiamus iam διδάσκαλον. An non περὶ καθήκοντος Græci inquit, dicerent? fatemur. & Cicero ipse sic memorat. Iidem & περὶ τέλους. Ita planè. Cur ergo Cicero numerum mutauit? Cur igitur? Quia sciuit esse rectum, & ita fieri oportere. Rationem requirit aliquis? Eandem attulero quam mutati numeri in librorū de Rep. inscriptione quæ certè est Platonica πολιτειῶν. Doceant isti & Delphinos natare & uolare aquilas: puero propemodū credere nos par erat seculi illius, qui de matris sermone loqui didicisset, si hoc uel illud sic aliter'ue rectè dici affirmaret, et nos autori atq; principi linguæ diffidimus. Sed quanta in hoc etiam incogitantia peculiariter reperitur? Quare enim obsecro, cū Latinè loqui uellet Cicero, de fine Græca interpretaretur? cum fines dici sciret extrema quædam & ultima in quæ desinerēt loca aliqua, & ultra quæ nō abirent neq; protenderentur, ut in agris & prouincijs. Ipse autem certè fines istos ita interpretatur, ut extremum & ultimum esse dicat. Sed & finem interdum uocat hoc extremum atq; ultimū, quid enim prohiberet? Vt aruorum tamen, si controuersia inter uicinos nata sit, non finem sed fines uocare possumus, ita neq; philosophorū dissensione constituta, ultima quædā aliter quàm finium nomine fuerunt appellanda. Quin & ipse Græcè ait Cic. περὶ τελῶν confecisse libros quinque in epistola ad Atti. quadam, &

omnino

omnino ita necesse fuit. Istos uero cum tam duri sint & in iudicando immutes, miror præterijsse animaduersionem in adiunctum illud, malorū. Sed fortasse fugit hoc intelligentiam illorum. Non quidem certe Græci malorum etiā finem fecerunt. Et Plato manifestè definit ἁπασῶν πράξεων ἀγαθὸν, in Gorgia. Hoc si scissent, siue illis in mentem uenisset, quātas turbellas darent? Sed fortasse ad istud ipsum quoq; defensio nobis nō defuisset. Nunc uero hac cura liberati ad officia pergamus. Sic igitur illi credidisse uidentur, officium oportuisse dici, ut liberalitatē aut iustitiam. Hoc enim aliter fieri non debeat. Sed nunquid similiter etiam uirtutem potius & uitium, quàm uirtutes & uitia? Si de multitudine quadam uerba; fiant, non puto. Quare igitur officiū rectius uideatur quàm officia, in hac copia, uarietate, distinctione officiorum? Dicit officium Cicero aliud esse perfectum, aliud medium: dicit nullam uitæ partem uacare officio posse. Dicit omnem disputationē illam suam de officio futuram. Omnia præclare. Sed hæc omnia qua alia inscriptione uel debuit uel planè potuit designare nisi illa de officijs? Verum in his nimis diu immoramur, præsertim hoc indubitato & certo. Nobis à ueteribus discendum ut illorum lingua non perperam utamur, non quid loqui debuerint esse statuendum. Teneamus igitur hoc, uel saltem honoris caussa credamus, ea quæ Cicero in lingua Latina iudicio suo usurparit, eiusmodi esse, ut nihil melius neq; præclarius fieri potuerit, nedum illa corrigenda à nostra infantia, aut emendanda uideantur. Hoc nobis & ad constantiam studiorum plurimum est profuturum, nec passurum ut uel imprudentes uel superbi esse uideamur.

DE officijs.) Officiorum alij. Sed hanc inscriptionem

nem Cicero ipse Attico scribens probauit & constituit, quare mutari non debet. HOC autem commune officium uocāt.) Ita pleriq; libri. Dicitq; Cicero hoc medium, ut paulò antè uocarat. Maturantius affirmat se in quodam spectatæ fidei libro reperisse interpositum, καθῆκον, ut lectio talis esset, Hoc autem commune officium καθῆκον uocant. Quod quis non uidet quanto expositionem planiorem reddat? Idq; nos annotauimus cum in Veneto quoq; exemplo Græcam uocem non reperissemus. καθῆκον autem primum nominasse Zeno traditur. CONDITIONE, sorte.) Veneti, Condictione. Sed non esse puto cur peculiare iuris ciuilis uerbum pro usitato & communi reponamus. VT non reddere dep.) Sanè sunt uerba confusiora hoc loco, & in Veneto exemplo paulò aliter distincta, ubi & Migrare pro negare legitur. Sed hoc Victorius annotauit. NEC promissa igitur seruanda sunt, his quibus promiseris inutilia si sint.) Satis commoda lectio uidetur, sed æquabilior & planior Veneta: Nec promissa igitur seruanda sunt, ea quæ sint ijs quibus promiseris inut. IN quibus, præclare agitur, si sunt & cætera.) Alijs in libris planè deprauatus est hic locus. Vera autem lectio hæc eademq; in Venetis libris reperitur. & simile est in epistola ad Plancium, Agiturq; præclare si nosmetipsos regere possimus. Hoc enim dicit. cum ijs degi hominibus uitam communem, in quibus si modo simulacra uirtutis insint, præclare agatur, id est, res optime se habeat. Erasmo placuit, Quibuscum præclare agitur, si insunt &c. Quod nec ipsum abhorret uel à linguæ Latinæ proprietate, uel usurpatione huius autoris. INFINITATE.) Veneti, Infinita, ut intelligenda sit societas. Sed infini

infinitatem cur repudiemus non uideo, cum loco positum uideatur uocabulum, & hoc sine dubio usus sit Cicero, in Acad. 4. Is enim infinitatē naturæ dixit esse, è qua omnia gignerentur, id est, τὸ τῶν στοιχείων ἄπειρον, ut suprà annotauimus. EX *quo ortum.) Alij Aptū. ut alibi, Totus aptus ex sese. Et Virgil. Axem humero torquet stellis ardentibus aptum. &* D. N. D. *id est, & omnes inter se aptæ colligatæq; uideantur.* ET *ita afficiendū.) Veneti, Efficiendum: uel astipulantibus codicibus ueteribus, uel quòd ijs qui edidere, corpus affici fortasse minus rectè dici uideretur. Quod ut nondū possim concedere, ita neq; emendationem improbare ausim.* HANC *primā habet uiam.) Ven. Vim: idq; nō possum reijcere, & inde hoc facile potuisse traduci neminem fugit.* NEC *non Xenocratem quidem seueriss. philosophorum, ob eamq; rem ipsam & magnum & clarum fuisse.) Veneti ita, Nec Xenocratem quidē seuer. Phil. ob eam rem ipsam magnum & clarum fuisse. Sed ueram lectionem esse apparet hanc, Ne Xenocratem quidem seueriss. Philosop. ob eamq; rem ipsam &c. Nam & ea quæ suprà commemorauit de quibusdam qui comitate hoc essent consecuti, populares ut uiderētur, & particula Quidem, & Xenocratis historia, hanc cōstituunt. Hoc enim dicit, Ne seueriss. quidem philosophorum Xenocratem, comitatem sermonis habuisse, & in grauitate maxima præstitisse dignitate: fuit enim tanta huius autoritas ut, quod nulli unquam fuisset tributum, testimonium acciperetur ipsius quod iniuratus dixisset. Sed & potentiss. reges atq; duces Græciæ hunc coluere.* NAMQVE *Herculem Prodicus dicit.) Hæc quidem plana sunt & euidentia. Ait enim Xenophon in secundo dictorum memorabilium Socratis, hoc exposuisse*

Prodicum

Prodicum in scripto quodam suo de Hercule composito. Huic ferunt scripto nomen indidisse autorem ὧραις. Sed Veneti & alij uetustiores ita, Nanq; Herculem Prodicum dicunt, ut est apud Xenoph. id est, τὸν προδίκειον, quem Prodicus, ita ut Cicero memorat ex Xenophonte, introduxisset deliberantem de uia uirtutis & uoluptatis.

M. TVLLII CIC. OFFIC. LIB. II.

SVPRA` monuimus de officijs inscriptionem ipsius Ciceronis autoritate comprobari: locus autem est lib. 16. epistolarum ad Attic. Non dubito quin τὸ καθῆκον officiū sit, nisi quid tu aliud. Sed inscriptio plenior de officijs.

QVI semper aliquid inquirunt.) Alij anquirunt, de quo paulo pòst nō nihil disseremus. SIVE ratio constantiæ uirtutisq́; quæritur.) Veneti, Ducitur. Et sanè rationem ducere uel sui uel alterius, itemq́; rerum suarum alienarum'ue, Ciceronianum esse constat. ALIIS de rebus præcipere.) Alij ferè libri habēt Disserere: neq; satis intelligo utrum alteri praponēdum, aut quare hoc uel illud potius retinendum esse uideatur. PROBABILIA, cōtrà alia improbabilia.) Veneti exempli & aliorū simplicior, ut uidetur, lectio, Probabilia, alia non probabilia esse. Sicut & paulo pòst, Vt honestatē ab utilitate secerneret, & const. Alij enim, ab utilitate secernens const.

PARTIM animata.) hoc quidem non improbatur mihi. Nam et alibi ita uocat id quod anima sit præditum, id est, suo & interiore quodam motu cieatur, non impellatur ui externa. Sed Veneti, Animalia, eodem quidem intellectu. SINE´ quibus uita hominis omnino nulla esse potuisset.) Veneti omisere, hominis. Et uidetur sanè hoc inculcatum. Sed & ijdem mox pro ægris, ægritudini, paruo uel nullo potius discrimine ueritatis.

PER

PER *quas bene beateq; uiuitur.*) *In plerisq; maxime uetustioribus exemplis hæc uerba non leguntur. Et in autoris scriptum hanc etiam explicationem irrepsisse apparet. Cuiusmodi enim hæ res sunt quas commemorauit, constitutio legum & morum, Iuris descriptio, disciplinæ sanctitas? Eiusmodi per quas bene beate'que uiuitur.*

QVORVM *haud ferè quisquã interitum similem.*) *Veneti, talem interitum. Sed hæc eiusmodi sunt ut statuere difficile sit utrum de altero factum esse uideatur.*

NON *solum singulorũ ciuium bona publicaret, sed uniuersas prouincias regionesq;, uno calamitatis iure comprehenderet.*) *Veneti, solum, omiserunt. Sed similes tamen locutiones crebrò reperias. Vt Virgilianum hoc: Nec calamis solum æquiparas, sed uoce magistrũ. id est, sed etiam uoce. Sed iure calamitatis, quis est? placet igitur Veneta lectio, genere calamitatis.* QVAM P. *Sylla.*) *Falso mutarunt P. in L. Non autem est obscurum hasta posita prædam ex hostibus captam uenire solitam, quod & de ijs quæ paulo superius de Sylla dicta sunt potest intelligi. Ausum hunc esse dicere hasta posita cum bona in foro uenderet, & bonorum uirorum & locupletum, certè ciuium, prædam se suam uendere. Huic igitur rei præfuit P. Sylla, idemq; postea similem operam Cæsari nauauit: Vt innuitur in epistola quadam ad Dolabellam. Te tamen hoc scire uolo uehementer populum solicitum fuisse de P. Syllæ morte ante quam certum scierit. Nunc quærere desierunt quomodo perierit, satis putãt se scire quod sciunt. Ego, cætera qui animo æquo fero, unum uereor ne hasta Cæsaris refrixerit. Eiusdem et in 15. ad Caßium meminit, ubi in editis exemplis perperã D. Syllam scriptũ legitur.*

HAEC *est enim una res prorsus, ut non differat mul-*

tum,inter summos.) Veneti,In summos.propemodum ut alibi dixit, in uulgus ignotus, id est, apud uulgus. de hoc igitur cogitabimus. QVI nec sibi nec alteri prosunt.) Veneti sic,Qui nec sibi nec alteri,ut dicitur,elegāte eclipsi, & prouerbio conuenienter, ut,Hoc mihi certum est ab honestiß.sententia digitum nusquam. et,Culpa enim illa, bis ad eundem, uulgari reprehensa prouerbio est.

MIRIFICA quædam res multitudini uidetur.) Veneti,Mirifica quædam multitudini. Sed Mirifica res, eleganter græcissat,ut τυραννὶς χρῆμα σφαλερὸν Hero.Thalia.Incerta seu fallax res tyrannis. IVSTITIAE seruandæ.) Ven.fruendæ. fruuntur autem certè iustitia à quibus iniuriæ propulsantur. Sed et seruatur iustitia,cum ius defenditur. hæc igitur relinquamus. Sed mox, pro eo quod nostri libri, QVI cum prohiberet iniuria tenuiores.) cum Veneti habeant, Qui cum prohiberet iniuriam tenuioris.Quærendum utrum alteri præferendum uideatur.Atq; illud quidem nequaquam poterit reijci,sed hoc tamen nescio quomodo elegantius dictum uidetur.Vt & hæc Virg. Dij prohibete minas, & prohibe infandos à nauibus ignes. VT de Demosthene accepimus.) Veneti,Vt Demosthenē accepimus.& mox,Opt.iam impræmeditatum. In Ven.Impræmeditatum non reperitur. Et sanè cum hoc inculcatum, tum illud temere mutatum uidetur. Præsertim cum alijs in exēplis alia sit scriptura.

QVAE te malum,inquit,ratio.) Alij multi libri ita, Quod te malum inquit rationis, ut sanè quærendum utrum in aliud mutatum fuerit. Nam,malum,indignationis est uox, id est,particula σχετλιαστική, ut Quid malum, bone uir mihi narras? Sed & malum rationis,malam rationem certè possumus accipere, ut seruitutis malum.

AVT æs alienum suscipiunt amicorum caussa.) Veneti, caussa, non habent. Estq; hoc uerbo omisso elegantior elocutio, etiam sensus conuenientior. Hoc enim laudare nunc uidetur Cicero, si in se transferant debita amicorum, non si propter illos cõtrahant. IPSAQVE illa delinitio multitudinis ad breue exiguumq; sit tempus duratura, eaq; a leuiss. quoq; animo.) Veneti & alij libri ita, Ipsaq; illa delectatio multitudinis, ad breue exiguumq; sit tẽpus: eaq; à leuißimo quoq;, in quo tamẽ &c. In Venetis tamen etiam uerbum, Sit, omißum. Quod sanè nequaquam possum improbare, cum hæ ἐλλείψεις planè Ciceronianæ sint. Sed intelligendum ita fuerit uerbum; quod sic nunc de tẽpore poneretur, ut suprà, perturbatio animi plerunq; breuis est, & ad tempus. Et alibi de loco, ad mare milites essent. Nam & ibi perturbatio ad tempus, & hic milites ad mare manere significauit.

EOQVE studiosius.) Veneti, studiosißimè. Et fieri certe potest, ut hoc mutarit in illud aliquis, qui nõ putaret ad hanc particulã Eò, rñdere illã, Quod cũ certiß. hoc sit.

COMMVNE perfugiũ.) Ven. Profugiũ sed: perfugiũ mihi probatur. Nã hoc uocabulũ tuta quædã loca fugæ significat, ut in ueteri epigrãmate Catulli, ut opinor:

Aufugit mi animus: credo, ut solet, ad Theotimum
Deuenit: sic est, perfugium illud habet.

Sed Profugium magis fugæ spatium notat, & Profugi qui in fuga essent: ut,

Italiam fato profugus, Lauinaq; uenit
Litora. hoc est fugiens, seu exul, & φυγάς. Itaq; & in fine primi libri Tusc. quæst. haud dubiè legendum; Portum potius paratum nobis & perfugium putemus.

RANQVE iniuriam in deterrenda liberalitate.)

In deterenda, legendum. Dicit enim hoc, Alienos etiam existimare, sibi iniuriam fieri, si obliuione liberalitas deteratur, id est, diminuatur. Ita enim prolixæ & beneficæ naturæ quasi reprimi solent, & in minus multos sese proferre. Verbo Deterendi similiter & Horatius usus,

Laudes egregias Cæsaris & tui
Culpa deterere ingenij.

CERTISQVE *operis & officijs erit quod uiolatum est compensandum.*) Veneti, ut uidetur, rectius: Certisq; operis & officijs erit quod uiolatum est pensandum. Etsi Compensandi uerbo & alibi usus Cicero, ut in oratore: Paucitatem enim pedum grauitatis suæ tarditate compensat. Quod non inscite imitatus Valerius Max. alicubi sententiam Homericam sic extulit, ut Deos tarditatem diceret supplicij grauitate compensare. GRATIAM *autẽ & qui reddiderit habere, & qui habeat reddidisse.*) Veneti & alij, Retulerit, Retulisse: nonnulli Reddiderit, Retulisse. Est autem & pro Plancio usus hac sententia Cicero: quo de loco Gellius argutatur, & in oratione ad Quirites post Reditum suum. HANC *enim ob caussam maximam, ut sua tuerentur, Respub. ciuitatesq; constitutæ sunt.*) Veneti, Tenerentur, eleganti significatione & usu pronominis: id est, ut quæ propria cuiusque essent teneri possent. Sicut paulò pòst, Vt suum quisq; teneat. & de Ar. responsis: Et sua concio risi hominem. & pro Cn. Plancio, Cuius non extet in me suum meritum.

NE *illi quidem multa secula expectanda fuerunt: modò enim hoc malum &c.*) Ven. Nec illi multa secula. Alij: Nec illi quidem multa. Ac Modò, quidẽ paulò ante, significat. Terent. Omnẽ rem modò seni quo pacto se haberet, enarramus ordine. Vel etiam, iam. Idem: Aduenis modo? Et inter

Et inter pacem Caudinam ac Ciceronis consulatum non pauciores anni CCLX.*intercedere reperiuntur:ut hanc lectionem reijcere,præsertim cum & in alijs quibusdā libris reperiatur,nō ausim.* PERITVRAM,*uidetur non solùm &c.) Alij:Id uidetur.Principium autem oraculi à Plutarcho exponitur,* ἁ φιλοχρηματία σπάρταν ὀλεῖ.

PROPTER *imbecillitatem.) Sic fere in omnibus exemplis, quæ nobis uidere contigit: et aptè hoc uerbo nunc usus uidetur.In Venetis tamen,Humanitatē,legitur.*

DVO *præcepta censet esse à Panætio prætermissa.) Veneti & alij ita: Duo præterita censet esse à Panætio. quæ certe aptius cum sequentibus cohærent.*

EX LIBRO III.

BREVITER *esse tractatū.) Ven.Tactū: & rectè quidem quēadmodum uidetur.ut & alibi,Quod à Crasso tactum est.* IPSVM *illud quidē perfectum honestum nullo modo esse potest, sed similitudines honesti esse possunt.)In Venetis,,Esse potest,non legitur:neq; ab autore additum uidetur.* IN *quo media officia comparātur. Sunt enim hæ actiones laudabiles quædam,quæ comparatione ipsarū inter sese magis eminent,ut mutare uerbum (quidā enim scripsere compareāt) nihil necesse fuisse uideatur.* QVOD *autē in poëm.) Suspicor legendum, Quod itē in poëmatib.Certè ita totus locus planus fuerit.*

ATQVE *hoc multo magis exigit.)Ven.Efficit.utrūq; aliquis uerū putare poßit.* DISSOLVETVR *omnis humana cōsociatio.)Sic quidē pleriq; omnes libri,& uerbū esse Ciceronianum cōstat:Veneti tamen,Consortio.Et ita Nonius Marc.legit.* NISI *alius casus.) Ven.Nisi aliq casus.Quod mihi nequaquā improbatur.Est autē Aliqui, pro aliquis:ut Qui,pro Quis,plurimū ueteres usurparūt.*

CERTE *in eadem re utili, turpitudo &c.)* Veneti, In *eadem re utili et turpitudo. Sane quod aliqui scripsere planum, utilitas & turpitudo.* SED *alteri surripere ius non est.)* Veneti Diripere: *quod non possum reijcere: Neque enim me tam in hoc uerbo fortasse inusitatior casus nominis additus, quàm uiolentiæ significatio mouet.*

VT *perorandæ litis tempus, quoad per leges liceat, accommodet.)* Ven. Et *ut orandæ liti tempus, elegantiore ut uidetur cõstructione uerborum.* POSTERA *die.)* Alij, Postridie: *quorum utrunque quidem interpretatur alterum.* Etsi Pridie & Postridie, *uel suum diem expresse adiungi sibi, uel ad indicatum referri uolunt, ut sanè, si eligere liceat,* Posteram diem, *malim: præsertim cum & in paulò antiquiorib. exemplis ita legatur.*

ANTE *oculos.)* Ante *hortulos, consentientibus omnibus ferè exemplis. Sed mox: Pisces proijciebantur.* In Ven. *Abijciebantur, sanè haud deterius, si non rectius.*

TVBERONI *differentem.)* Tuberoni *dicere, in omnibus ferè exempl. idq́; reponendum.* AD *arbitrum illum adegit.)* Alij, Arbitrum *illum adægit: Quid sibi de ea, idq́; uerum.* Verba *autem sunt iuris ciuilis, quæ requirentur de* Topicis. LEGES *quatenus manu tenere res possunt.)* In Ven. Res, *omissum: & rectè quidem, nisi admodum fallor.* OMNIBVS *uicss statuæ factæ sunt.)* Venetum *exempl.* Factæ *sunt, non habet: & rectè quidem.* Nam *& figura sermonis suspicione nõ caret, & quod sequitur, ad eas thus & cerei, illam* ἔλλειψιν *uidetur comprobare.* GRAECOS *uersus* Euripidis *de* Phœnißis.) Euripidis, *in* Ven. *omissum.* VTRVM *igitur utilius &c.)* Hic *totus locus, paucis uerbis mutatis, tota mutata forma sermonis, ita legitur:* Visum *igitur utilius*

esse

esse Fabritio, qui talis in hac urbe, qualis Aristides Athenis fuit, uel Senatui nostro, qui nunquam utilitatem à dignitate seiunxit, armis cum hoste pugnare, non uenenis. SED tamen ad extremũ utilitate non putat officium dirigi magis, quàm humanitate.) Alij negationẽ omisere. Ven. sic, Vtilitate, ut putat, officium dirigit. HAEC sunt quasi controuersiæ in iure Stoic.) Ven. Controuersa iura Stoicorum. quod sanè, præsertim alijs etiam adstipulantibus exemplis, retinendũ uidetur. SVBLATVS est, atq; insanus antequam.) Alij sublatus est insanus, atq; qua const. Alij rectius ita: Sublatus est, atque is antequam const. QVAE censes?) Alij, Quid cens. Sed hæc aliorum uera lectio, Quem censes. Nam per se hoc ponitur, non adiungitur ad fœminina sequentia nomina. AD astringẽdam uitam.) Immo ut alij, Fidẽ. Et mox, Quorum erunt captiui. rectum illud, Quorum erant potiti Pœni.

DE SENECTVTE.

HVNC libellum & Ven. & alij codices collocatum habent post sequentẽ De amicitia, ut sit ordine posterior, cum tamen prior elaboratione fuerit, ut apparet de prooemio Lælij. ECQVID erit pretij.) Non uera scriptura, & alibi etiam aliud uersus Enniani initium reperitur. Itaque omnino sic ille legendus uidetur: Et qua deprimere. Ecquid erit præmij: deficiente, ut apparet, fine. SERVNT arbores.) Alij, Serit. Atq; ita sanè in prima Tuscul. ubi eodẽ testimonio Statij utitur, legimus. SED etiam posteris tradere. Ven. Prodere. Quo quidẽ sensu & Virg. dixit, Genus alto à sanguine Teucri.

Proderet, id est, propagaret ad posteritatem. QVI cum septem annis antequam natus sum fabulã docuisset, Cethego & Tuditano COSS.) Ven. VI. Annis. Sed con

sulis prioris nomen uerum non est: reponetur igitur, Centone pro Cethego: hoc enim cognomentum fuit C. Clodio Caeci F. Qui cum esset. COS. cum M. Tuditano, tum primum docuisse fabulas Liuium, anno antequam natus esset Ennius, dicitur in Bruto. EFFLARENTQUE floribus.) Alij, Efflarentur. Sanè illud retineri potest, ut sit simile his, praecipitante repub. & suppeditare, et, Tum prora auertit. ingeminant curae. AVTORITATEM afferre.) Ven. Arripere. id quod certe accommodatum est ad id quod dixerat repentè, ut in uerbo quoq; nulla sit morae significatio. SED cum essem in hoc corpore.) Alij, Sed eum esse in hoc corpore: quod sanè melius uidetur. Discedunt autem Latina à Graecis longius, ut aut liberiorem propè iusto in conuertendo Ciceronem fuisse, aut haec habuisse in suo Xenophonte scripta aliter atque in nostro sint, confitendum esse uideatur. Sic enim Graeca in VIII. παιδίας, οὐδὲ γὰρ νῦν τοι τήν γ' ἐμὴν ψυχὴν ἑωρᾶτε, ἀλλ' οἷς διεπράττετο τούτοις αὐτὴν ὡς οὖσαν κατεφωρᾶτε. Iam illa, Eundem igitur esse creditote, etiamsi nullum uidebitis, in nostris libris Xenophontis, prorsum non leguntur.

PILAM retorserit.) Haud scio an uera sit haec lectio: Nam & cõtrario sensu, Pilam tenere, in Oratione contra Pisonem dixit. Sed alij libri habent, Peliam recoxerit. Quod ipsum quidẽ cũ propter fabulã, tum quia eadẽ forma Plautus usus fuerit, uidetur eruditius. locus autẽ Plauti est in Pseudolo: Item ut Medea Peliam concoxit senem.

DE AMICITIA.

QVINTVS Mutius Augur Scaeuola.) Ven. Scaeuola, nõ habẽt. Et sanè, ut multa, de explicatiũcula seu annotatiũcula alicuius in scriptũ autoris irrepsisse uerisimile est.

CVM *ſæpe multa narraret.*) Hoc uerbum ſine cauſa aliqui mutarunt, & fecerunt, Narrare: cùm tamen hæc loquendi figura Ciceroni non ſit inuſitata: de qua re alibi diſputauimus. In Venetis libris omiſſum eſt, ſanè non ineleganti intellectu, ut extrinſecus aſſumatur, ut & mox: Sunt iſta uera Læli, Sunt iſta Læli. in Ven. ſcribitur: progreſsio autem hæc eſt ad ſequentia, ut in δραματικοῖς fieri ſolet, iuxta hoc: Audiui Archilis, iandudum Leſbiam adduci iubes, & Ita, ut dixi, Soſtrata facito. VT *prius introieram in uitam.*) Veneti libri, In uitam, non habent. Et poteſt ſanè inculcatum hoc uideri, cum intelligi elegantius uideatur, figura orationis ſylleptica. VT *ijs præponatur.*) falſo. Alij legere Proponatur, ſed nos Ven. ſcriptura aſſentimur, Vt ijs id ponatur. θέσεις enim ſignificat, id eſt, communes quoſdam locos, qui diſputatione explicarentur. VT *quidam indocti.*) Forma literæ M. repetita uidetur, & eſſe uerius quod in Ven. legitur, Quidam docti. Nam hæc certe de uirtute magnifica uerba à doctis, id eſt, ijs qui σοφοὶ uocantur, fieri ſolita ſcimus.

QVIS *poteſt eſſe uita uitalis.*) Haud dubiè uerum quod in Vene. eſt, Cui poteſt eſſe uita uitalis, id quod & quæ ſequuntur planè demonſtrant. ITAQVE *non aqua, non igni, non aëre, ut aiunt, &c.*) Non aëre in pleriſq; omiſſum eſt. Atq; haud ſcio an non germana hæc ſit acceſsio, præſertim cùm & Græci in hoc prouerbio aquæ & ignis tantummodo mentionem fecerint. Sic enim Plutarchus in libello, ubi tradit diſcrimẽ inter amicum & aſſentatorem, καθὸ δὴ καὶ λέγεται πυρὸς καὶ ὕδατος ὁ φίλος ἀναγκαιότερος ἐστι. POTISSIMÈ *dixiſſe.*) Non potiſsimè ſed potiſsimum pro maximè dixerũt. Ideoq;, ſed & alijs de cauſis, Veneta lectio mihi probatur, Potuiſſe

dicere. TV *magis id diceres.)* Alibi, Tum *magis: idq́; magis placet.* Simile *autem illi,* Magis, *ſi magis noris, putes.* Sed *ut, hoc quoq;* ὅδεν παρέργως *indicemus, adduxit ex libris de repub. horum locorum aliquid* Auguſt. lib. II. *cap.* XXI. *de ciuitate* Dei. QVAM *ab indigentia.)* In Ven. Imbecillitate. Eſtq́; *hoc uocabulum, ut facile apparet, planè repoſitum pro illo, non emendatione ex illo factum.* Et χρείας *tamen uerbo* Epicurus *eſt de amicitia loquens uſus, ſtatuit enim* τὴν φιλίαν διὰ τὰς χρείας γίνεσθαι. χρεία *uerò habet* τῆς ἐνδείας, *id eſt, indigentiæ ſignificationem.* NAM *uel ut non idem expediret utriq;, incidere ſæpe, uel ut de* Repub. *non idem ſentirẽt.)* Multò Ven. *libri rectius,* Vt *non idem expediret utriq;, incidere ſæpe, uel ut non idem ſentiretur.* PRAETEXTA *&* *toga.)* Hæc *quidem ſcriptura uera eſſe non uidetur.* In Vene. *rectè, ut puto, legitur,* Prætexta *toga.* Nam *hæc erat puerilis ueſtis, quam confirmati ætate deponere & ſumere uirilem ſeu puram togam ſolebant.* Aliqui *interpoſuere,* Sumpta: *ut tale fieret,* Sæpe *unà cum prætexta, ſumpta toga, ſed* Ven. *lectionẽ uerã omnino eſſe iudico.* VT *ab amicis in magna re aliqua in rempub. peccantibus.)* Vene. *exempli & hoc loco probatur mihi lectio.* Sic *enim in illo,* In *magnam aliquam rem peccantibus. iuxta hoc* Terentianum, Verum *in iſtam partem potius peccato tamen. et ſenſus in his uerbis plenior ineſt.* DIVITIIS *affluentes.)* Ven. Delitijs. Quod *ſicui non diſpliceat, ut ne nobis quidem, is ſciet intelligendum, hoc dici de* Epicureis ἰδιωτικοῖς, *qui propter utilitatem amicitiam ſuſcipi ſtatuerent.* VESTES *gloriã.)* Alij, Veſtes *egregias.* Ven. Veſtem *egregiam, id quod uerum eſſe puto.* Nam *quis hic gloriæ locus?* Veſtem *autem egregiam dixit, ut alibi ſtragulam.*

gulam. Atque omnino ſingularis numerus rectior eſt.

INIMICIOREM.) *Alij, Inimicitiorem: ſed illam formam ratio grammatica defendit.* Ad Chilonem hoc *Lacedæmonium dictum alij retulere. De qua quidem ſententia expreſſi uerſus* Sophoclei *in* Aiace:

Ἐγὼ δ' ἐπίσταμαι γὰρ ἀρτίως, ὅτι
Ὅ τ' ἐχθρὸς ὑμῖν ἐς τοσόνδ' ἐχθαρτέος
Ὡς καὶ φιλήσων αὖθις ἔστε τὸν φίλον
Τοσαῦτα ὑπουργῶν ὠφελεῖν βουλήσομαι
Ὡς αἰὲν οὐ μενοῦντα.

Atque fuit, ut iam intelligo, talis mihi
Inimicitia agitanda rurſum, in gratiam ut
Redire poſſem. Ergo boni tantum uolo
Dehinc facere amico, ſemper hocce ut cogitem,
Haud ſempiternam beneuolentiam fore.

Sed & apud Demoſthenem *in* Oratione *contra* Ariſtocratem *dictũ illud ueluti explicari uidetur, ut ad uitæ cum præſidium tum humanitatem pertinere credendum ſit.*

AVT *de capite agatur.)* Alij, *& quidem rectè,* Aut *caput agatur: ut pro lege* Manilia: *Agitur enim ſalus ſociorum atq; amicorum, pro qua multa maiores noſtri, & grauia bella geſſerunt. Aguntur certiſſ.* PO. RO. *uectigalia, &c.* Et Terent. Non *capitis eius res agitur, ſed pecuniæ.* SVSTINERE *ut curſum.)* Veneti *currũ, ſed & illud non poſſum reijcere.* Mox *uerò, aliqua parte periclitatis moribus, alij probatis. Sed illud rectius uidetur propter præceptum modij ſalis, quem abſumendum prius quàm contrahatur amicitia ſapientes ueteres monuerunt.*

FACILE *inuentus.)* Veneti Inuentu, *ſine dubio rectè,* Et *mox.* Quanquam Ennius *rectè inquit. in pleriſque libris* Inquit *non legitur, eleganti quidem deficientia.*

cientia. APERTE *enim uel odiße, magis ingenuum est, quàm fronte occultare sentẽtiam.*) Deinde, Non *solum ab aliquo oblatas criminationes depellere.* In Ven. *exemplo, legitur,* Ingenui *est, &* Allatas *criminationes repellere, sanè non deterius, ut existimo.* ET *alterum acquirit: & postea,* Vt *non acquirat aliquem.*) Ven. *libri habẽt* Anquirit & Anquirat. Atque *similiter plerisq; alijs in locis, ubi,* Ad, *uel* In *præpositiones uerbo illi anteponuntur in cuulgatis exemplis scriptorum* Ciceronis: *de hoc igitur nunc semel dicere uisum.* Ac *sanè utroq; isto in loco* Acquirendi, *id est, comparandi & adipiscendi significatio non admodum congruere uidetur.* In *alijs tamen sæpe locis,* Inquirendi *sæpe uerbum aptè poni posset.* Anquirendi *quidem origo & uis manifesta est: neq; obstare huius usurpationi quicquam animaduertere possum, nisi opinionem quandam antiquitatis nimiæ. Sed nos de hac iudicare atq; decidere, fortasse non ferenda audacia: præsertim cum forma ab omni ruditate absit.* Ego *tamen suum cuique relinquere arbitrium, etiam hac de re uolo liberum: satisq; habeo indicasse quid quandam dubitationem hac in parte commouisset, & ad probandam* Ven. *scripturam nonnihil impulisset animum meum.*

PARADOXA.

STOICE *solet nullis oratorijs ornamentis adhibitis.*) Ita *ferè omnes libri, sed in* Vene. Nullis, *omissum facit ut de huius loci ueritate quærendum diligẽtius esse uideatur.* Atq; *ego quidem* Venetæ *lectioni assentior.* Nam *& alibi eloquentiæ laudem* Catoni *tribuit* Cicero. Et *oratoriens, clarè hoc dixit, dicendo* Catonem *consecutum ut* Stoica *etiam populo probabilia uiderentur.* HOMINES *his rebus circunfluentes.*) Vene. *circunfluentibus.*

Sed

Sed illud, quamuis hoc non reijciendum alicui forte uideatur, retinendum puto : nam & similiter Att. 11. Circunfluens gloria, legitur. QVAE *uerbis subtilius quàm factis disput.) Planè aliorum librorum scripturam probo, Quæ uerbis subtilius quàm satis est disput.*

QVID *autem Numa Pompilius, &c.) Veneti ita, Quid autem à Numa Pompilio? minus'ne gratas Dijs immortalibus capedines ac fictiles urnulas fuisse, quàm filicatas aliorum pateras arbitramur? Quæ nobis lectio admodum probatur. Nam & Sext. Pomp. filicatam pateram dicit esse eam quæ ad herbæ filicis speciē cælata sit. Quales & nunc cælaturas licet cernere, quasi tenuioribus & serratis folijs, serie quadam de cauliculo excurrentibus, & labra fundosq; poculorum includentibus. Sed hoc & Victorius annotauit.* TVAE *libidines te torquent.)* II.
In Vene. Torquentur, mutata diathesi uerbi : & quidem multis sunt cōmuniter usi ueteres, ut Punior, quemadmodum in Officijs, qui punitur, aut uerbis castigat, & alijs quorum non pauca annotauit Marcellus. ὍΤΙ ἴσα III.
τὰ ἁμαρτήματα.) *In Venetis additur,* καὶ κατηγορήματα. *Et disseruere quidem de his quoq; Stoici, ita ut exæquare inter se uiderentur. Hæc autem sunt quæ quocunq; modo de aliqua re dicuntur, ut pronuntiatū perficiatur. Quamuis igitur illa uaria sint, tamen pari ratione omnia sententiam aliquam absoluunt. Vt uidet, sentit, ambulat: loqui, nauigare in pelago Siculo. Cicero tamen hoc loco de his nihil disseruit.* TANQVAM *transire lineas.) Transilire Ven. Lineas autem dicit, quibus in certaminibus celeritatis spatia definirentur* τῶν ἀφέσεων, *ut in epistola ad Lucceium, Fines transire uerecundiæ. Recti igitur & honesti lineam qui transiuit, quamuis parum longè procurrerit,*

rerit, non tamen peccauit, ſecus quàm in hoc ſpatio ſtre-
nuiſsimus, ut Stoici docere uoluerunt. QVAE quan-
do ultro alteri acceſsit, id fit propẽſius, ſi utrobiq;, &c.)
Alij ſic, Quæ quando alteri acceſsit, & ſi utrique. Vene.
exemplum ita, Quæ cum utro acceſsit, & utroq;, ut ſit ad
IIII. utrum & ad utrunq;. OTI πάντες οἱ μωροὶ μαίνονται.)
Dixere hoc quidẽ Stoici & non idem putatur uulgo μω-
ρὸν εἶναι & μαινόμενον, id eſt, ſtultum eſſe, & furioſum. Sed
elegantior Veneta præſcriptio uidetur, ὅτι πᾶς ἄφρων μαί-
νεται: Qui ſapiens non ſit eum furere. REBVS ab-
dicam neceſs.) Veneti & alij fere libri, Addicam: idq́; ſal
tem illo altero uerius uidetur. Addici autem rebus neceſſa-
rijs fortaſſe eum ſentit, cui dati curatores ſuppeditarent
neceſſaria ad uitam degendam, cuiq; adempta eſſet bono-
rum adminiſtratio. DIVINAM animi mei conſtan
tiam, meas curas, uigilias, conſilia, quibus reſpub. inuicta
ſtat.) Ven. Meis curis, uigilijs, conſilijs, ſtare te inuitiſs.
Rempub. id eſt, hanc laudem conſeruatæ à me Reip. Quæ
ut non improbo, ita non auſim affirmare pro illis reponen
V. da eſſe. Ὅτι πάντες οἱ σοφοὶ, ἐλεύθεροι, πάντες δὲ μωροὶ
δοῦλοι. In Venetis, καὶ πᾶς ἄφρων δοῦλος. SVIS ea
cuiq; fingitur moribus.) Ita in Ven. exemplis: alij, Suis cu-
iuſq; fingitur. Sententia eſt Plautina in Trinumo, Sapiẽs
quidem ipſe fingit fortunam ſibi: ſed Cic. ut apparet al-
terius Poëtæ loco uſus eſt. AC TV pari ſtult.) In
Ven. emẽdatus (nihil enim dubito) locus eſt, Topiarij ſtul-
titiæ ſuæ. Dicit enim non infimæ ſortis, iſtos qui uulgo
beati putentur, eſſe ſeruos, ſed quaſi primarios quoſdam
ſeruos, ſeruos tamen ſtultitiæ ſuæ, ut atrienſes, qui nego-
tia tractabant dominorum, quemadmodum dicit Pſeudo-
lus, condus, promus, procurator pœni. & mox: Qui res

ratio

rationesq; heri curo, argentũ accepto, & cui debet dato. Topiarios autem, qui topia curarent, delitias quasdam & amœnitates locorũ. de quibus plura Victorius. ASSIDET, miratur.) Vene. rectius, ut puto, Muneratur. Nam missis muneribus, ut notum est, hæreditatum insidiatores conciliare locupletes, & solebant quondã, & nunc solẽt.

DE FINIBVS.

CHAERE Tite huic hostis mi Albutius, huic inimicus.) Hanc lectionem etsi ueram iudicabam, nolui tamẽ non & Venetam indicare: χαῖρε. hinc hostis Muti Albutius. HVNC naturalem esse omnium corporum motum.) Omnium ponderum motum legendum puto.

APVD Vesuuium.) Ven. Veserim. Vtrũq; rectè potest legi. Nam ita Liuius lib. VIII. de hoc prælio, Pugnatum est haud procul radicibus Vesuuij mõtis, quà uia ad Veserim ferebat. VOLVPTATEM & per se expetendam, & dolorem ipsum per se esse fugiendum.) In Ven. hæc uerba prorsus non leguntur: & de marginali annotatione in ipsum autoris scriptũ inuasisse apparet.

VT ita ruant, itaq; turbentur.) Ven. Turbent: ut Mostellaria, Pergã turbare porro. id est, turbas dare. CVRA & angore, cum & mortem contemnit.) Sanè in his uerbis mendum inesse propè certũ est. Et lectio Ven. mihi nequaquam displicet, Et rigore animi etiam mortem contemnit. IN physicis quidem cum plurimum poßint.) Verum esse puto, In physicis quidem quàmplurimum posui. Nam de physicis, id est, rerum causis & naturis explicatis, ostendere uoluit Epicurus ea quæ hoc etiam loco copiosè memorantur: itaq; illum in his plurimum operæ posuisse ait. NIHIL asperum nisi dolorem). Veneti

habent

habẽt libri, eleganti δυπθεσα, *Improſperum.* IVS *& ſacculos abſtulerit.) Quid aliud facerem nihil erat hoc loco quàm ut penè inemendabilia hæc, ut nunc quidem ſe habent ſtudiorum noſtrorũ res, eſſe annotarem.* NOS *Varrones ſtupemus.) Barones Veneti. De quo uocabulo in annotationibus ſuis ad epiſtolas Ciceronis P. Victorius copioſè diſſeruit.* VESICAE *& uiſcerum.) In exemplo epiſtolæ, huius expoſitio à Laërtio (ſcripta quidem, ut ille uult, non ad Hermachum, ſed ad Idomenea) legitur* δυσεντερικὰ πάθη, *in quo uerbo uiſcerum certe eſt ſignificatio. Veneti tamen torminum habent, & mox.*

VOLVNTATE *ab adoleſcentia ſuſcepta.) In Venetis, Ab aduleſcentulo: quod cum Græcis conſentit: illa enim ſic habent,* σοῦ δ' ἀξίως τῆς ἐκ μειρακίου πρὸς ἐμὲ καὶ φιλοσοφίαν ἐπιμελοῦ τῶν παίδων μητροδώρου. *Intelligendum autem* διαθέσεως, *ſimule'ue aliquid.* SVAVIS *eſt præteritorum malorũ memoria.) Alij laborum. Sed prior lectio ad Græca reſpondet. Eſt enim uerſus in Oreſte:*

ὦ πότνια λήθη τῶν κακῶν ὡς εἶ σοφή.

Lib. III. DVLCEDINEM *corporis, & utilitatem ex eaue natam.) Verum omnino uidetur, Dulcedinem corporis titillantem, ex eaue natam.* NEQVE *affirmare quo meliores ſumus.) Legendum potius Affirmare: quod uerbum & quid ſignificet apparet, & alibi legimus conformare, informareq́; ut alienum illud non debeat uideri.*

A SE *ita natura dil.) Alij, Aſcita. Et quidem apparet facili leuiq́; momento accidere potuiſſe ut alterautra ſcriptio in archetypo reperta ita mutaretur à librario: utra tamen retinẽda potius eſſe uideatur, non auſim pronunciare.* QVAE *autem æſtimanda eſſent.) Veneti, Quæq́; : ut ſuprà quoq́;, ubi alij libri, Quæcunq́; opportuna*

tuna dicuntur, Veneti, Quæq;. Mihi uenit in mentem rectè legi utroq; in loco posse Quæq;. QVI *negaret iniustum fore.) Alij Migraret. & hoc Victorius probat, similiterq; legit in primo de Officijs: Quæq; pertinent ad ueritatem & ad fidem, ea migrare interdum, & non seruare sit iustum.* IMMO *isto quidem, inquam, loco, quicquid postulo, responde arbitratu meo.) Veneti sensu, ut uidetur, concinniore, ita: Immo istud quidem, inquam, quo loco, nisi iniquum postulo, responde arbitratu meo. ut Cicero, quo quicq; loco uisum sibi fuerit, eo sibi illud explicari à Catone uelit.* NON *ponere in bonis potius quàm eijcere.) Corruptum esse hunc locum apparet, atq; haud scio an in Venetis restitutus sit. Ibi enim ita, Reliquorumq; sensuum ponere in bonis, potius quàm dicerent nihil omnino, &c. Nam ἐρωνικῶς hæc omnia Cicero: Scilicet stultos fuisse ueteres, qui hæc bona potius quàm media, id est, ἀδιάφορα appellarent. Ego tamen, nequid dißimulem, pro Dicerēt, Dicere malim. ita enim saltem æquabilior esset oratio.* EIVSDEM *modi.) Verum est, quod & Veneti, Cuiusdā modi, id est, τοιάπνα.* Lib. IIII.

QVIA *momentum aliquod habeat ad iucundum accesßio, ne bonum sit.) Veneti aliter, sed sensu nondum liquido: Quia momentum aliquam habeat ad iucundum accesßionem. Nos aliquando non incommodam lectionem futuram esse talem rati sumus: Ad iucundum, accesßione bonum sit: sed de hoc quæramus diligentius.* EX *uirtute uitam agere.) Veneti eleganter, Vitam fingere.* ET *mox, Tanquam de inanimali aliquo loquantur.) Veneti Animali. Ac sanè Animale, quod anima præditum sit, Ciceronem appellare dubium non est: sed quod expers esset animæ, inanimū potius dixisse quàm inanimale reperias.*

Tanquam igitur de animali, uerum uidetur. Nam animal nunc brutum aut bestiam, id est, ἄλογον ζῷον dicit, ut & alibi, Quem ego in hoc animali inuenire non possem. id est, in hac bestia seu pecude. POSTEA *tuus ille Zenulus, scis enim citius quàm hunc à philosophia clientes tuos à poëtica profectos.) Semper hunc locum mendosum esse suspicati sumus. Veneti pro Zenulus, Pœnulus. et alia paulò aliter. Ac potest quidem à Zenone quoq; Zenulus, ut à lenone lenulus apud Plautum. sed mihi talis lectio uel huic non dißimilis certè quædam, uera uidetur esse: Postea tuus ille Pœnulus: scis enim Citieas clientes tuos à Phœnicia esse profectos. Constat enim certe Zenonem fuisse Citiea: & quamuis Citium fuerit in Cypro Græcum oppidum, tamen Phœnicas incolas admisit. Itaq; Laërtius sic de Zenone orditur,* Ζήνων Μνασέου ἢ Δημέου Κιτιεὺς, ἀπὸ Κύπρου πολίσματος ἑλληνικοῦ φοίνικας ἐποίκους ἐσχηκότος. *Clientes autem hos Catonis fuisse quis dubitet? cum in huius clientela tota Cyprus esset, quippe qui publicato nefaria rogatione Clodij (ut Cicero uult) regno Cypri, ad illud occupandum, & regiam pecuniam deportandum mißus fuerit. Itaq; iam propè, quod non facile soleo facere, hanc nostram lectionem ueram esse ausim affirmare.* EA *uirtutibus his quibus à natura essemus ornati, aptari posse.) Fortasse fuit in ueteribus exemplis scriptum Opteri. Venetum quidem exemplum Obteri habet. Sed quomodo cohærent quæ sequuntur? Non faciles illas quidem nec contemnendas. De hoc igitur quærendum: ac, Res, quidem si adderetur, quasi complanatus iam locus esset, ut fieret, Non faciles illas quidem res nec. sed quæramus amplius.*

RERVM PVB. *rationes.) Veneti, Rectiones, sed & alij similiter: & mox in v. eodem uerbo utitur, & simile certè est, scriptio, dictio, lectio, &c.* FALLA-

ci loquentiæ.) Alij, Fallacis loquelæ, falsò: uerùm puto, fallacilòquæ. L. TVBVLVM.) Non est ignotum posteriores in multis nominibus duplicasse consonantes, ut Catulus, Catullus: Tubulus, Tubullus: Cæcina, Cæcinna fieret. Sed & mutatio v, in i, nota, ut optumus, monumentum. Huius igitur Tubuli & suprà lib. II. meminit Cicero, sed ibi Tibullus scribitur: An tu me de L. Tibullo putas dicere, qui cum Prætor quæstionem inter sicarios exercuisset, ita apertè cœpit pecunias ob eam rem iudicandam, ut anno proximo P. Scæuola trib. pl. ferret ad populum, uellent'ne de ea re quæri: quo plebiscito decreta à senatu est cōsuli quæstio Cn. Scipioni: profectus in exilium Tibullus statim, nec respondere ausus, erat enim res aperta. Citatur & locus ab Asconio: Si mehercule Iud. pro L. Tibullo dicerem, quem unum ex omni memoria sceleratissimum fuisse accepimus. Sed in uulgatis libris, ut cum pleraq; alia, tum maximè nomina propria, & hoc nomen corruptius reperitur. ET SI hinc, inquit, fortasse non poteris sic abire.) Veneti, Etsi hoc, inquit, fortasse non poterit sic abire, quemadmodum illud, Mirabar hoc si sic abiret. NE putresceret.) Dictum Chrysippi, ut ait Cicero lib. II. de Natura Deorum: sed Non. Marcellus, à Putido Putisceret deductum legit. QVOD in motu & in statu corporis.) Legendū sine dubio uidetur, Quid? in motu & in, &c. QVIS pullum Numitorem.) Pullum de Publio factum uolunt, & uerum esse P. Numit. QVEM Tiberina decursio festo ille die.) Veneti, Dissensio, falsò. Dies hic festus celebratus fuit VIII. Cal. Sextil. ut Ouid. docuit Fast. VI. his uersibus:

Quàm citò uenerunt Fortunæ fortis honores
Post septem luces Iunius actus erit.

Ite, deam læti fortes celebrate Quirites:
In Tiberis ripa munera regis habet.
Pars pede, pars etiam celeri decurrite cymba,
Nec pudeat potos inde redire domum.
Ferte coronatæ iuuenum conuiuia lyntres
Multaq; per medias uina bibantur aquas.
Plebs colit hanc: quia qui posuit, de plebe fuisse
Fertur, & ex humili sceptra tulisse loco.
Conuenit & seruis, serua quia Tullius ortus
Constituit dubiæ templa propinqua Deæ.

Hanc ædem marmore Cappadocico extruxisse, ait Plinius, Neronem, sacratam à Seruio rege, aurea domo complexum. lib. 36. cap. 22.

TVSCVLANAE QVAESTIONES.

POLYCLETOS *& Parrhasios.) Polycleton fuisse nobilem statuarium scimus, pictorem hoc nomine celebrem neminem comperimus. Quare uel mutatam ita scripturam à librarijs de Polygnoto, uel esse* μνημονικὸν ἁμάρτημα, *uel nescio quid dicemus.* VTILITATE *inspecta.) In Venetis non est, Inspecta: & nescio quo pacto, uacare planè uidetur. Paulò pòst, Philosophia latuit. Veneti, Iacuit: idq;, ut uidetur, uerum est: nam & ita paulò antè, Iacentq; ea semper quæ apud quosq; improbãtur. & Attic. 11, Tanto me dolore affecit ut postea iacuerim.*

QVAM *meus amicus Appius* νεκρομαντεία *faciebat.) Mihi ita aliquando uisum legi debere, Faciebat* νεκρομαντεία, *ut dicere intelligeremus Ciceronem: ex hoc genere esse* νεκρομαντείαν *quam App. fecerit. Hæc autem quibus in locis exercebatur ea,* ψυχομαντεία *dicebatur. ut & in primo de Nat. Deor. Nec* ψυχομαντεία *quidem quibus Appius amicus tuus uti solebat. Alij tamẽ libri sic, Quæ meus*

amicus

amicus Appius νεκρομαντεῖα fac. SED quod literis extet probo.) Ven. Sed uod literis extet, Pherecydes Syrius: idq́; esset uerũ iudico. Non autẽ Syrus, sed Syrius Pherecydes. Ex insula Syro, cuius & Ouidius lib. VII. meminit:

Florentemq́; Cythnon, Syron, planamq́; Seriphon.

Nam Syri, gens ut notum diuersis appellationibus destructa in Asia. Qui tamen & ipsi Syrij sunt Herodoto.

QVAE est & natura dei propria puto & sua.) Veneti ita, Quæ est ei natura? Propria puto & sua: planis uerbis et euidẽte sensu. ΑΠΟ καρτερώτατος.) Nos aliquando uulgatæ scriptioni inhærentes fecimus ἀποκαρτερώσαντος. In Venetis autẽ est, ἀποκαρτερῶν. QVAM optabiliter iter illud iucundum.) Alij, Ineundum, Veneti, Quàm iter illud iucundum esse debet? ISQVE qui hoc Diagoræ dixit, permagnum existimans patrem cum duobus filijs, tris Olympionicas una ex domo prodire.) De Diagora in explicatione nostra huius libri dictũ est. Atque ita quidem traditum est, Diagoram unà cum filijs duobus Acusilao & Damageto in Olympiam uenisse, uictoresq́; hos patrem per cœtum totum & coronã spectatorum circuntulisse, cum floribus ipse undiq; cõspergeretur, & ab uniuersis beatus prædicaretur. Veneti tamen, hæc uerba, Patrem cum duobus filijs, non habent. Et uerisimile certè est, hanc inculcatam explicationem quandam trium Olympionicarum, ita in textu scripti adhæsisse.

DIFFERVNT aliquid.) Veneti planius ita, Differt aliquid. QVAE cæteris excellat.) Alij, Excellebat. Verum esse uidetur Excellat. SIC enim dicimus.) Veneti, Duximus, ut intelligendum sit disputandum esse. Sed priorem lectionem non puto improbãdam. QVI enim animus est in aliquo morbo.) Non est incõmoda hæc

quidem lectio: Sed Veneta, Quis enim ſanus eſt in aliquo morbo? Intellectu ſuſtentanda: Animum ut ſentiamus in morbo dici non magis ſanum eſſe quàm corpus in ægrotatione. NEC ægroto etiam inquit niſi is qui fuerat ſenſus.) Victorius reſtituit hunc locũ ita, Ne ægrotus ſim, inquit: ſed ſi fuerim, ſenſus aſſit. MALE Latinè uertitur.) Imò, ut Veneti, Videtur. Nam certè Græcè dicitur φθονῶσι τινὰ. ut uerſioni hic non locus eſſe uideatur.

ΑΥΛΩΝ hortabere ut aud.) Vene. ὑδραύλεως. ὑδραύλης autẽ ὄργανον μουσικὸν, ut Athenæus lib. IIII. SI Venereum etiam aliquid admoueris.) Veneti, Si uerò aliquid etiam admoueris honeſtè, ut, fuit aut tibi quicquam dulce meum. CEDRUM incendamus.) Quis Cedrum odoriferam eſſe ignorat? uel de Maronis uerſu, ut de Homericis ſileamus:

Vrit odoratam nocturna in lumina cedrum.

Victorius tamẽ reponendũ probat hedychrũ. PARIETUM ruinæ.) Victorius, Parietinæ repoſuit. NONDUM intelligũt.) Rectè, Non'ne intelligunt, ut uidetur: & ita Veneti libri habent. CUIUSMODI eſt oſtium.) Veneti Cuicuimodi, de quo uerbo ſuprà diximus.

DILIGENTIA.) Veneti, Indigẽtia: de cuius ſcriptura ueritate dubitari non poteſt. SEMPER aliquis alijs dolor alijs terror.) Veneti multo ſimplicius, & ut puto, uerius, Semper aliquis terror. IRA uerò quãdiu.) Itaq; & Veneti. Sed poſſe non perperam ſcribi exiſtimo Cum diu. AT enim eodem.) Veneta lectione reſtituitur hic locus, etiam præſcriptis nominibus Att. &, M. Ita, Att. At enim eadem Stoici præcipua uel producta dicunt, quæ bona iſti. M. Dicunt illi quidem: Sed his uitam beatam compleri negãt. lectionem igitur hanc ſequemur.

A SOLE *exoriente,&c.)* In Venetis ita uersus reducti ad numeros suos leguntur:

A' sole exoriente supra Mœotis paludes.

Nemo est qui factis me æquiparare queat.

Non tamē prorsus reijcere possū illā scripturā, Mœotidas paludes ꝑ Pludes. Nā ueteres breues sæpe syllabas ueluti absorpsere pronunciando, ut in cauneas, pro caue ne eas: fnestra, snex, pro fenestra, senex, ut in Plautinis crebro. Ita & puto Horatium fecisse: —Sterilisq; diu plus, pro palus. ALITER *in descriptione.)* Veneti Discretione. Sed nos alibi pro discretè Venetos Descriptè reposuisse animaduertimus. Quæretur igitur utrum uerius.

VEL *inanimi uel animati.)* Veneti Animantis: sed illud certè non malum. Iidem rectius quod sequitur, Vel muti uel loquentis, non Eloquentis. VT *ipsa se mens uitijs exutam cognoscat.)* Sanè suspicio est hoc loco inculcatæ explicationis, cùm in Venetis ita scribatur, Vt ipsa se mens agnoscat: id enim uidetur esse ut se cognoscat exutam uitijs. Vitijs enim obruta non agnoscit illa sese, sed in profundißimis iacet tenebris ignorantiæ. SED A *te impetrare libenter uelim.)* Veneti, Sed à te impetrarim libenter. hanc uolui & ipsam diuersam à nostra lectionem annotare, quamuis neutrā damnare possem. NVNC *quidem paululum, inquit, à Sole absis.)* Veneti eleganter deficiente oratione, absis, non habent. VT *quocunq; hæc loco suppeditēt.)* Id q; cum est ad sensum aptum, tum forma non alienum, Veneti tamen, suppeditetur, habent.

NEC *inexercitum philosophum.)* Veneti, Eretricum philosophum. Atq; constat quidem fuisse Asclepiadem Fhliasium, amicum summum Menedemi Eretrieos, à quo Eretrici dicti, ut Cicero quoq; docuit in Lucullo, &

eundem in ultima ſenectute mortuum.

DE NATVRA DEORVM.

QVID *enim temeritate turpius.)* Veneti, *Fortius: quod certè congruere non uidetur. Suſpicari tamē aliquis poßit in archetypo, Spurcius, fuiſſe.* EX Epicuri *internuncijs.)* Veneti *& alij,* Intermundijs*:ut & in* II. *de* Finibus*:*Indiuidua *& intermundia quæ nec ſunt ulla nec poſſunt eſſe,intelligimus.*Et *hoc uerum puto.*Dicit *autem quædā interiecta ſpatia inanitatis inter mundos innumerabiles,quos à* Democrito *acceptos* Epicurus *conſtituit: de quo copioſe* Victorius. LONGVM *eſt iter ad omnia.)* Veneti *uerius,*Longum *eſt ad omnia : ut intelligamus,afferre ſeu dicere aliquid,ut* Terent.*Longum eſt* Clitipho *ſi tibi narrem,quamobrem id faciam.* EX *aqua cuncta gigneret.)* Veneti,*Fingeret,ut fingit enim natura prius nos intus. Sed,*Gigneret *nequaquam improbare poſſum.* QVI *ſe negat omnino de* Dijs *quid liqueat ſcire.)* Veneti,*de* Dijs *habere quod liqueat, ut illius uerba mox interpretatur* Cicero. De Dijs *neque ut ſint, neq; ut non ſint,habeo dicere.* Quod *ita retulit* Laërtius περὶ μὲν θεῶν οὐκ ἔχω εἰδέναι οὔθ' ὡς εἰσὶν οὔθ' ὡς οὐκ εἰσίν. πολλὰ γὰρ τὰ κωλύοντα εἰδέναι, ἥτε ἀδηλότης καὶ βραχὺς ὢν ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου. διὰ ταύτην δὲ τὴν ἀρχὴν τοῦ συγγράμματος ἐξεβλήθη πρὸς ἀθηναίων, καὶ τὰ βιβλία αὐτοῦ κατέκαυσαν ἐν τῇ ἀγορᾷ, ὑποκήρυκα ἀναλεξάμενοι ἑκάστου τῶν κεκτημένων. NEC *ille eſt beatus,implicatus moleſtis laborioſiſq; negotijs.)* Veneti *ita,*N*æ ille eſt implicatus moleſtis laborioſiſq; &c.ut mihi uidetur,multo elegātius.* CAETERA *quàm doctus.)* C*æteroqui* Veneta *exēpla.* Quo *quidē & alibi* Ciceronē *uolunt eſſe uſum,neq; ego aliter ſentio.* INSIGNI *nota ſtrabones aut pætulos.)* Veneti, Si *non tam ſtrabones at pætulos.*

patulos, & sanè sunt strabonum oculi planè distorti, pæti autem fracto & instabili lumine. Sed non possum tamen nostratem scripturam omnino adhuc improbare.

NON *uestro more, sed dialecticorum quos funditus gens nostra non nouit.)* Veneti, *Quæ funditus gens uestra.* Nam Epicurus *dialecticam certe repudiauit, ut ait* Torquatus *in primo de finib. In dialectica autem uestra nullam uim existimat esse, nec ad melius uiuendum, nec ad commodius disserendum. Quod autem in* Venetis, *Quæ, infertur quod refert* τὰ διαλεκτικά: *est illud quidem minus simplicis orationis, sed haud scio an uerum.* SED *tamen cur tantum* Epicuri, *&c.)* Legendum, *Cum tantum: & mox, Soletis quæri non Querere.* CISIPPAM.) Veneti *Chesippum, à uerbo obscœnioris significationis,* χέσαι, *facto nomine.*

QVOS *non pudeat earundem* Epicuri *uocum.)* Veneti, *Quos pudeat earum* Epicuri, *&c. ut intelligendum sit,* Velleium *admodum fortem* Epicureum *fuisse, qui nihil uereretur proloqui omnium quæ à magistro didicisset. Sed mihi ita hic aliquando locus esse legendus uisus, Quin pudeat earum tandem* Epicuri *uocum.* NOSTRI *crinitas uocant.) Alij cincinnatas. Etsi enim* Græca *est uox* τῶν κικίννων, *ut* Theocrito *οὐ μάλοις ἀλλὰ κικίννοις, tamen* Latini *ut sua usi fuere, unde & priscum* Quintij *nomen factum ut* Cincinnatus *diceretur.* OMNES *igitur partes mundi tangam quæ maximo calore fultæ sust.)* Veneti *rectè ita, Omnes igitur partes mundi (tangam autem maximas) Cal. sust. placet & quod mox non Ictu, sed, Tritu, in illis scribitur. Cõflictus enim lapidũ ictum significat. Itemq; uerũ uidetur quod sequitur, Primũ ipse liquor aquæ declarat*

 effusæ.

effusæ. non ut nostri habent libri, Tamen aquæ declarat effusio. quid enim ille liquor est, aut quid declarat singulare? Sed mouit fortasse aliquem ut, tum, adderet, & locum mutaret, quod, primum, Pom. solum non oportere crederet. quod solere tamen suprà etiam ostendimus.

ALTERVM *autē continua conuersione sui, iisdem spatijs cursibusq́; conficiat.*) Veneti, *Continuas cōuersiones duas: qua quidem scriptura uerborum cōgruitas perficitur, & absoluitur sensus. Sed quas duas cōuersiones dixerit, parum liquet.* Nam *excogitare illam peragrationē parui circuli quem* ἐπίκυκλον *dixere, & hanc facere alteram stellarum conuersionem, nimis, ut opinor,* τεχνικὸν *fuerit: atq; haud scio an non sit omnino consentaneum rationi* Ciceronis. *Si autem existimare uoluerimus, uarietatem quandam significari motus stellarum ut progreßionis et regreßionis, refellent nos sequentia quæ docēt intra hunc numerū nō contineri: sic enim mox post alia inquit,* Tum *abeūt, tū recedūt, tum antecedunt, tum autem subsequuntur, tum celerius mouētur, tum tardius, tum ne mouentur quidem, sed ad quoddam tempus insistunt.* Verum *igitur uidetur,* Continuas *cōuersiones suas. nā cōtra cœli motū has stellas ad ortū niti deprehēsum est.* Nō *autē uago incertoq; cursu aut uarijs spatijs illæ feruntur: sed eadem perpetuis temporibus obeunt atq; seruāt.* Itaq; Plato νόμων. ζ. *falso à* Græcis *errantes appellatas ait.* τὴν αὐτὴν γὰρ, inquit, αὐτῶν ὁδὸν ἕκαστον καὶ οὐ πολλὰς, ἀλλὰ μίαν ἀεὶ κύκλῳ διεξέρχεται, φαίνεται δὲ πολλὰς φερόμενον. Dicit *autem peragrationē significari, quæ fit à singulis tēporibus statis immutabili definitione.* HVNC *etiā augures nostri cum dicūt* Iouem *fulgentē, tonantem, dicunt enim* Ioue *fulgente, tonāte,*

dicunt

dicunt in cœlo fulgere & tonare.) Veneta lectio mihi & hoc loco probatur, in nostraq; uidetur aliquis nescio quid architectatus. Sic igitur illi, Hūc etiā augures nostri, Cum dicunt Ioue fulgente, tonante, dicunt enim cœlo, fulgente, tonante. Repetendū autē uerbum supernè, nuncupat: Conuenienter quidē, quemadmodum debet, ἐν συλλήψει ut ita fiat: Hunc etiam nuncupant augures nostri. Versus autem Euripidis sunt expositi à Luciano Ioue Tragœdo:

Ὁρᾷς τὸνδ' ὕψι τόνδ' ἄπειρον αἰθέρα
Καὶ γῆν πέριξ ἔχονθ' ὑγραῖς ἐν ἀγκάλαις
Τοῦτον νόμιζε ζῆνα τόνδ' ἡγοῦ θεόν.

PARTIM *misceturī una.*) Hoc quidē falsum: Ven. Parte admiscetur. Arati autē uersus notus: Μίσγονται δύσιες τε καὶ ἀντολαὶ ἀλλήλοισι. Neq; uideo quid legi uetet, Parti misceatur: ut apud Plautū, de parti mea. Menæchmi ANTECANIS *procyon.*) Veneti Ante canem, ut pro consule. Et sanè compositio, antecanis durior uidetur. Ante canem autem oritur illa stella, ut notum est. QVOD *ob quam caussam datum est, nisi quod si in eam.*) Veneta lectio uerior: Quod ob quam caussam datum est? Ne si quid cibi fortè incidisset, &c. ESCVLENTIS *& poculentis.*) Veneti à potu, potulentis. Sed poculum certe etiam potum significat, ut, Pocula si quando sæuæ infecere nouercæ. QVAE *pupilla uocatur.*) Veneti, Pupula: illud autem alterum diminutiuum fuerit, ut cista cistula, cistella. Sed pupulam dicunt quam Græci κόρην nigrum in oculo. PVTRESCERET.) Putisceret Nonio uisum esse scribēdum suprà ostēdimus. MAGNIS *autē uiris prosperè eueniūt semper omnes res.*) In Venetis, Eueniūt omittitur. Et potest sanè extrinsecus nō incōmodè uerbum intelligi. Sed illa sinam: Magna curare Deos,

re Deos, parua negligere. Euripidea *est, cuius uersus* Plu*tarchus præceptis coniugalibus exposuit:*

Τῶν ἄγαν γὰρ ἅπτεται
Θεὸς, τὰ μικρὰ δ᾽ εἰς τύχην ἀνεὶς ἐᾷ.

MIHI *quidem ex animo exire.*) Veneti libri *habēt multo uehementius uerbum,* Exuri: *quæ enim nulla alia ratione tolli possunt, ferro & igne solent.* SED *qui ista intelligenda sunt.*) *Verum uidetur esse,* Intellecta *sint, astipulante & Veneta scriptura.* QVAE *cursus certos & constantes habent uel seruant.*) Vel *seruant, omittitur in Venetis: & sanè apparet hanc alicuius dubitationem in textum scripti inculcatam fuisse.*

VNDE *animam arripuerimus, si nullus fuerit in mundo Deus.*) *Vera lectio suffragante & exemplo Veneto,* Vnde *animum arripuerimus, si nullus fuerit in mundo.* Deum *enim temerè inculcârunt hoc loco.* Pla*num hoc faciunt Xenophontis uerba de primo* ἀπομνημονευμάτων: Νοῦν δ᾽ μόνον ἄρα οὐδαμοῦ ὄντα σὲ εὐτυχῶς πῶς δοκεῖς συναρπάσαι. EX Idæis dactilis.) *Alij digitis, ut Cicero interpretatus fuerit Græcum uerbum. de his alij aliter.* Quidam *Phrygas, quidam Cretenses, ut* Apol*lonius fecere.* De *his ueteres uersus in Græcorum scholijs repertos subiecimus.* ἔνθα γόητες

Ἰδαῖοι φρύγες ἄνδρες ὀρέστεροι οἰκί᾽ ἔναιον
Κέλμις, δαμναμενεύς τε μέγας καὶ ὑπέρβιος ἄκμων
Εὐπάλαμοι θεράποντες ὀρείης ἀδρηστείης
Οἳ πρῶτοι τέχνην πολυμήτιος ἡφαίστοιο
Εὗρον ἐν οὐρείῃσι νάπαις ἰόεντα σίδηρον,
Ἔς πῦρ τ᾽ ἤνεγκαν καὶ ἀριπρεπὲς ἔργον ἔδειξαν.

Reliqua *autē persequi, quæ de his tradūtur, & nimis longum, neq; instituti huius fuerit.* CIRCE *autem*

& Pa

& Pasiphaë, & Hesperides.) Veneti ita: Et Aee è Perside. Ac de Circe res certa est, quam & Aretam dicit Hesiodus ex Sole & Perseide Oceani filia procreatam. Sed & Pasiphaën fuisse Solis filiã, uel de Ouidianis uersibus notum est, quibus Phædra de auo Sole gloriatur.

Quòd sit auus radijs fronte uallatus acutis,
Purpureo tepidum qui mouet axe diem.

Sed & restitutio eorum quæ mox sequentia in omnibus exemplarib. uulgo ita legebãtur, & à patre Matridilia, facilis fuit, ut scriberetur Aeta patre, Matre Idya. Nam Hesiodus duxisse ἰδυῖαν Oceani F. Aetam, & ex illa suscepisse Medeam, scribit. IAM Musæ primæ quatuor natæ Ioue altero, nata & Thelxinoë &c.) Veneti, Iam Musæ quatuor natæ Ioue altero, Thelxiope, Aoede, Arche, Melete. Sed quatuor Musæ nusquam commemorantur à Græcis. Tres quidem fuisse priscas scribit Pausanias Bœoticis his nominibus, μελέτην, ἀοιδὴν, μνήμην. Et Ausonius in grypo ternario, Tres quondam in Cithærone ex ære positas innuit. Quare poterimus, ut opinor, sine reprehensione ita legere, Iam Musæ primæ, III. quæ Ioue altero natæ è Thelxinoë, uel sanè Thelxiope, de hoc enim nondum quicquã compertum habeo. QVO Iouem ornarat ex manubijs Carthaginiensium Tyrannus Hiero.) Veneti, Gelo. Hieronis frater Gelo fuit, qui sæpe aduersus Carthaginiẽses uictor in Sicilia rem præclarè gessit, & copias Pœnorum duce Hamilcare infestas Siciliæ deleuit, ut Herod. scripsit Polymnia. Sed & Hieronis multæ aduersus barbaros uictoriæ memorantur, ut non existimem mutandam scripturam, præsertim cum & apud Valeriũ, qui hanc etiam ut alias plerasq; narratiunculas de Cicerone collegit, Hiero legatur.

DE DIVINATIONE.

RANA *fluxit idem.) Cum non dubium esset quin falso hoc legeretur, nos coniectura aliquando emendauimus, Raua fulix itidem. Sed in* Venetis, *Cana scribitur. Virgilius autem fulicas fecit à recto fulica: Marinæ in sicco ludunt fulicæ.* DE *quo in Bruto Accius loquitur, ipse quum &c.) Vera lectio, De quo in Bruto Accij loquitur ipse. Cum quieti &c. Fabulam autē Accij cui Bruto nomen esset significat, quam & ludis Apollinaribus, qui M. Bruti absentis nomine facti fuere, actam, intelligi potest de prima Philippica.* VERE *mea puella.) Veneti, Vero: nam quamuis hæc particula ferè alteri uerbo soleat subiungi, tamen & initialis reperitur in significatione earū quæ interiectiones dictæ fuere.* CONSVLI *cœpimus.) Veneti, Consuli cœpti sumus. Quæ figura & alibi reperitur in scriptis Ciceronis.* AVT *permotiõe.) Nunquam dubitaui quin uera scriptura fuisset Prænotione, de qua illa fluxisset, neq; nunc sanè mutare sententiā possum.* BENE *qui cõijciet uatē hūc perhibebo opt.) Alij Perhibeto, eodē sensu. Græcus autem est uersus Euripidis apud Plutarchum:* Μάντις ἄριστος ὅστις εἰκάζει καλῶς. CVI *certò scio iudicium nunquam defuisse.) Quid iudicium hoc loco significare possit non facile dictu est. Veneti pro hoc, ludum, habent, id quod rectius uidetur esse, certè conuenientius esse apparet.* FRATER *es, non uereor.) Veneti, Frater es, eò uereor! Et naturalis est certè pudor inter consanguineos, & erga parentes, ut ille reuerentia patris prohiberi se ait quo minus dicat eū desipere:* ἐμὸς πατὴρ ἦσθ᾽ ὑπομ- ἄρ σ᾽ οὐκ ἀφρονοῦν. QVI *sapientiæ potētes.) Sic pleriq; libri: sed uerum est Sapientipotentes. itaq; & in Venetis*

Lib. II.

tis. Est enim uersus Heroicus,

Bellipotentes sunt magis quàm sapientipotentes.

CONCVRSARE *omnium mort.) Puto uerã esse, Circuncursare.*

EPISTOLAE FAMILIARES.

FAMILIARIVM *epistolarum præscriptionem Victorius repudiat, & illam uocem temere præpositam probare uult: cuius, qui uolet, disputationem huc assumet.* LENTVLI Cos.) *Veneti, Lucij Cos. Sed & Marcellinus cognomento fuit Lentulus, ut de hac scriptura quærendo cur tempus consumere uelimus caussa nõ esse uideatur. Tempora autem esse rerum earum de quibus scribuntur istæ epistolæ, apparet annum qui secutus fuerit reuocationẽ Ciceronis, quem Coss. habuisse accepimus, Cn. Lentulum Marcellinũ, & L. Martium Philippum.*

BIBVLO *assensum est de tribus legatis.) Rutilij extant quædam in has epistolas annotationes, in quibus & hic locus distinctione explicatur, legit enim, De tribus legatis à nouo initio, ut fiat, iuisse in alia omnia frequentes de parte sententiæ Bibuli qua tres decernerentur legati, qui regem reducerent. Quod enim quidẽ planè probat.*

ANTE *se oportere discessionem facere quàm Coss.) Veneti, Quàm consulares. Cuius scripturæ cum rationem nullam reperire possim, priorem retinendam censeo, præsertim quæ sensum conuenientem complecti uideatur. Ad sententiæ enim Hortensij mentionẽ qua decerneretur Regis Lentulo reductio, intendere Lupus suã cœpit de Pompeio relationẽ. Voluitq; prius explicari ea de quibus ipse, quã de quibus Coss. retulissent.* HAC *controuersia usq; ad noctẽ ducta.) Veneti, Hac cõtrouersia usq; ad noctem*

ctem ducta, pereleganti eclipsi uerbi substantiui. 15
dies primus honestiss. nobis &c.) Veneti, *Primus, non habent.* Et nescio quo pacto, diligentius cogitanti, suspectum uerbum illud mihi uisum.

Epist. III. v t *intelligat nostram commendationem.*) In Venetis, Nostram, omissum. Et quidem fieri potest, ut aliquis addiderit, qui uereretur, ne parum sine pronomine res clara futura esset. Cum tamē illo omisso, oratio ἐμφατικωτέρα esse uideatur. i n *magna uarietate.*) Veneti atq; etiam alij, Non magna uarietate. quæ quidē lectio certè probatur mihi magis quàm altera illa, magna uarietate.

Epist. V. s e *res habeat resistemus.*) Veneti, Se res habet resistimus. alij ita uerbis absolutiore sensu, Et Catoni quidē, quoquo modo sese res habeat, profectò resistemus. e r i p i a t v r *à nobis caussa regia.*) Ven. Eripiatur caussa regia nobis. Atq; illa quidem locutio nō est aliena, sed lectio tamen Veneta mihi ualde arridet. e t *nūtijs cognoscere arbitror*) Veneti, Cognosse. Sed nostra lectio certè retineri potest. Quam hoc loco cum Veneta non facile commutarim. e t *acerbè nimiùm magno silentio est accusatus.*) Alij, Omnium magno silentio. quæ haud dubiè lectio uera est. e t *proditorum.*) Alij Perditorum, alij ἀδικωτέρως, Proditorum tuorum.

Epist. VI. q v a m *mea salus afflicta sit.*) Veneti, Est, rectius ut uidetur. Ac sæpe deprehendimus has duas formas seu hos modos, Est, & Sit, à librarijs permutatos fuisse. Tempore Caniniano.) Ita omnes ferè libri, & explicatores ad Caninij Trib. pl. aduersationem retulerunt. In Aldinis tamen annotatur, Catoniano in alijs exemplis reperiri. i d *quidem, nos hoc sentimus*) Hunc nos locum ita aliquando putauimus legendum, Id quidem tu, Nos hoc sent. id est, quidem

dem tu uidebis ὑπεξῆλθες. QVOS fiuendo in communi caussa.) Veneti, Fouendo. significat autem hoc uerbum θεραπεύειν, ut, Fouit ea uulnus lympha longæuus lapis. Itaque, si hoc uerum est, se ἀθεράπευτον dicit à quibusdam à caussa alienatum Cicero. SED etiam olim.) Veneti, Sed iam olim. Alij, quod mihi non improbatur, Sed & iam olim. PAVLÒ suprà ubi in omnibus ferè exemplis ita legitur, Te posse perspicere, qui Ciliciam Cyprumq; teneas.) Rutilius ait in ueteribus ita esse, Arbitror te perspicere posse. Quæ scriptura si est uera, omnia fuerint plana. Sed certè fieri potest ut etiã uerbum, Arbitror, in illa uetera exempla Rutiliana de alicuius explicatione irrepserit: nam sine hoc non solum sensus euidens huius est loci, sed etiam oratio elegans. Hæc enim sunt quæ Cicero uult illum existimare de sententia Pompeij à se scribi, Posse, inquam perspicere, quid efficere & consequi possit. PERFECISSE tantum mihi uidentur.) Veneti, Profecisse. Vt alibi, Multum profeci, sed quantũ non planè, quia longè absum, scio. VT ME dignitas u- Lib. 8 tilitasq;.) Veneti, Pietas. quam mutationẽ scripturæ nondum est, ut omnino probare poßimus. VT forsitan quibusdam uideor.) Videar Veneti. Alij non minus, ut opinor rectè, Videtur. CAETERA quæ ad te pert.) Veneti, Cæteraq; quæ. addita cõiunctione, pleniore, ut uidetur, sensu. Rutilius etiam aliam subijcit scripturam, sed nimis, ut ucreor, mutatam. QVO sciuncti fuimus.) Veneti Lib. 9 & alij, Dijuncti. Ita enim ueteres, ut uidetur, s, litera omissa, quæ pronunciatione excluderetur: quam tamen nos ferè retinuimus, præsenti seruiẽtes cõsuetudini. PRAESTANTIORES præsens.) Præsentiores Veneti: sed & alij. annotauit Victorius alibi quoq; permutatas à libra-

rijs has dictiones. TE'QVE id non reprehendere scribis.) Veneti & alij, Asscribis, quam ueram lectionem puto. DEBERE arbitrabar.) Alij, Debere oportere arbitrabar, & mox pro, Resarciendis, alij Sarciendis.

CVM ut laudaret Pompeium P. Sestius.) Ven. Cum ut laudaret P. Sestium intr. Et hanc lectionem Rutilius probat. NON potui magis, &c.) Elegantior Veneta & magis consentanea, nisi fallor lectio, totius huius loci, ista, Num potui magis in arcem illius caussæ inuadere, aut magis obliuisci temporum meorum, meminisse actionum? & paulò antè, Marcello & Philippo COSS. alij uerius Marcellino. IN hanc mentem impulit.) Veneti rectius, ut puto, In hac mente, id est, in hoc proposito. Mens immota manet, lacrymæ uoluuntur inanes. SI ij pro me stante, pugna non destitissent.) Valde est diuersis in exemplis uaria huius loci scriptura, ut cum quin alicubi corruptus sit, dubitari non poßit, quidnam rectiß. legamus quærendũ esse uideatur. Aliqui igitur, Pugna restitissent. Veneti, Si ijs pro me stante pugnare licuisset. alij similiter, sed pro licuisset, libuisset. Stare autem significat & alibi saluum esse & incolumem. Vt Attico VI. Non quo ullum periculum uideam stante modo Pompeio, uel etiam sedente, ualeat modò, &c. Et Vergilius:

Troiaq; nunc stares, Priamiq; arx alta maneres.

Aliquibus etiam in libris hanc scripturam reperimus. Si ij, pro me stante pugna, non reliquissent. Vt Ouidius pro Troia stabat Apollo. Et mox, Quàm fuerãt ijdem in tuendo, Veneti rectius, ut uidetur, Tenẽdo. Illa furta mulieb. Rutilius, Ille fur, uerum esse ariolatur. Sed Veneti locum emendarunt Illa furia. Alij autem maluerũt, Ille furia muliebr. ut illic scelus. Et quod uero à te uiro optimo seductus

ctus est, tuoq; beneficio adhuc uiuit hæc pestis. Et in Venetis etiam rectè, nisi fallor, legitur, Impunitatem est scelus. QVASI desciuerim prist.) Alij Destiterim, alij Desciscerem. NON queas.) Temerè mutarunt aliqui hoc in, Nequeas. Nam similiter Cicero Terentiæ, Ad te uerò, & ad nostram Tulliolam non queo sine lacrymis scribere. & alibi sæpius. QVO uelis tandem peruenire.) Veneti, Tamen, quod probatur mihi, ut, Tu tamen interea calido mihi sanguine pœnas persolues.

NON idem semper dicere, sed idem semper spectare.) Alij Præstare debemus, nempe culpam ἢ τοιοῦτον. Sed prior lectio, ut puto, uera est. QVAE max. cum mihi tum etiam Reipub.) Alibi nō certe inelegantiorem scripturam hanc reperi, Quæ maximè mihi, tum multum etiam Reipu. SCRIPSI etiam carmina quædam &c.) Victorius etiam hoc loco emendationem suam mihi planè probat. Ac mox, Nam ab orationibus disiungo me ferè.) alij Disiungor interdum. quorum utrum, de altero factum sit, non facile dictu. SED uerebar.) Veneti, & alij, Sed quia uerebar. Ac uereor ego ne aliquis qui metueret ne uitiose locutus Cicero uideretur, subtraxerit coniunctionem, quo facto nihil opus fuit. Sed de hac re alibi disseruimus. SEPARATVRVM cum collega.) Victorius Se paraturū, alij Pacturum, alij etiam Partiturum, alij Comparaturum. SVNT qui putant te non decedere.) Alij, Sunt qui putent te non posse decedere. atq; haud scio an hoc, posse, inculcatū sit. Hoc enim Cicero sentire uidetur, non oportere Lentulum decedere, quibusdam uideri, idiotismo quodam elegāti, qualia propemodum & Vergiliana hæc, Hæc se carminibus promittit soluere mentes, &c. Paulò antè, legemq; Curia-

tam Cõsuli ferre opus esse, necesse non esse.) Alij, Sibi necesse non esse. quod & Rutilius & Egnatius probant & explicant: mihi tamen nunc etiam utrum uerius sit considerandum uidetur. FACILITATE quidem quid uellẽ.) Puto rectè per παρένθεσιν legi posse, Facilitate quidem, quod uellem. Veneti, Felicitate quidem uellem cons.
Epist. 10 Id sanè uidetur alienius. TANQVAM Vlysses cognosces.) Aliqui Agnosces propemodum ausi fuerunt scribere. Iocari enim Ciceronem in hoc, quòd Valerium superbum suos despecturum dicat: nam suos non ignorasse Vlyssem, ut Homerus autor sit. Sed nõ potest esse magnopere dubium, quin de Latina fabula locus assumptus sit. Et apud Homerum tamen non homines modò, sed totam insulam Ithacæ ignotam fuisse Vlyßi legitur.

LIBRI SECVNDI.

2 BIS ter'ue ad summum.) Victorius mauult, Bis ter'ue summum. Et mox Veneti, Sic ad nos conformatus reuertare. ubi nostri libri, Cõfirmatus: cui lectionem cur Venetam præferam, non uideo. QVIA è uita disc.) Veneti & alij, Quàm à uita disc. atque in nostris præpositionem temere mutatam iudico. NEMPE studiũ non.) Torserunt se hoc loco explicatores, aliquid ut exprimere possent quod consentaneum uideretur. In antiquo manu scripto exemplo animaduertimus, hinc nouum alterius epistolæ initium duci, & scriptum, Nuper studium. Victorius & ipse hinc nouam epistolam orditur, sed Rupæ studium
6 non, &c. legit. ET VT senatus consultum & leges def.) Veneti, sine caussa, ut puto, reposuerunt Senaticonsul. Non quòd hanc formam ueteribus usitatam fuisse
8 ignorem, sed quia illa est notior. QVOD ita factum sit.) Veneti & alij, Quòd ita factus sis, nempe ædilis.

QVOD

QVOD *quia præter opinionem.*) Alij Quia, *ut incul catum, inducũt. alij pro,* Quod, *repoſuerunt, ſed.* Quorum *neutrum fieri oportuiſſe existimo.* Nam *ad Cælianarum literarũ particulas, hæ* Ciceronianæ *reſcribuntur, ut orationem uerbis deficere, & intellectu perficiendam eſſe facile apparere poßit. Sed mox,* Incredibile hoc factũ) *cum multis exemplis conſentientibus legemus* Factu *potius.*

VOLVPTATEM *homini.*) Rutilius, Habui, *mauult. Sed* Victorius Animi *reponendum eſſe mihi probat.*

TV *uide quàm timidè.*) *Annotatum in Aldinis, quodam in libro ueſtigia ſcripturæ uideri indicare, in archetypo fuiſſe,* Temerè: *in quodam hac totum omiſſum fuiſſe, ut ita ſcriberetur.* Tu uide, quàm ad me literæ non perf. 9
De *qua quidem lectione ſenſus erat apertus. Sed ex illa tamẽ etiam elici poßit aliquis, ſi poſterioris,* Quàm, *loco,* Quum, *reponamus, ut hoc* κατὰ ἀποσιώπησιν *dicat* Cicero, Videndum Cælio *quàm timidè literas ad illum mittere debeat, cùm non uideantur reddi. Sed hac fortaſſe exquiſitione nihil opus fuerit, cum alteram lectionem ſimpliciorem ſequi liceat.* Quod *autem mox ita legitur,* Quia quod ſperabam de nihilo.) *Ita rectè emendarunt, ut opinor,* De te, *quia quod ſperabam.* De Hillo *(balbus enim ſum) quod non putaram.* Nam *& has cauſſas addit cur* Cælium *neglexiſſe literas ad ſe mittere non arbitretur* Cicero, *quia acciderit de honore ipſius quod ſperârit, ut* Aedilis *deſignaretur.* De Hirro *autem, quem balbutiens* Hillum *uocat, quod non putarit, hæc confirmant* Cæliana, *ſic enim ille,* Hoc *ideo ſcripſi, quòd ſcio te acriter propter* Hirrum, *nuntium noſtrorum comitiorum expectaturum.* Et *ſpero te celeriter & de nobis quod ſperaſti, & de illo quod uix ſperare auſus es, auditurum.* Non *enim*

Hirrus modò non prælatus Cælio in petitione fuit, sed repulsam etiam tulit. Quod si uerba ut suprà à nobis, recte distincta fuerint, quæ suspitio mendi relinquatur non uideo. TANTIS *opibus tantoq; negotio.)* Veneti *& alij,* Tantis *operibus. quod haud scio an nemo dubitaturus iam sit, uerum esse.* Et *mox pro Serius, reponit*
10 Rutilius *&* Ven. *Spißius.* IPSA *dies me admon.)* Veneti, Ipse *dies. Sed non uidetur discrimen esse in generis diuersitate, id quod grammatici quidam tradide-*
11 *re.* ITA *molestæ quinquatrijs.)* Victorius Quinquatrus *reponit.* AD LAIVM *regem.)* Veneti *& alij* Ad Deiotarum. *Sed mirum de hoc illud factum, cum* Deiotari *præsertim nomen non sit inusitatum in scriptis* Ciceronianis: *quæremus de hoc diligentius.* NON *erat minor ex contemnenda, quàm ex conseruata prouincia spes* Triumphi.) Veneti, *Non erat minor ex contemnenda, quàm ex conseruata prouincia: ut laudem intelligamus.* Postea *de nouo exordio addunt,* Spem *triumphi, inquis. Satis gloriose.* Alibi *autem reperi hanc scripturam quæ mihi percommoda uisa est:* Spes *triumphi, inquis. Satis gloriose triumpharem: non essem quidem tandiu in desiderio rerum mihi carißimarum.* ἐλλειπτικῶς *enim hoc quod fortasse* Cœlius *dicturus esset, tangit,* Spem *esse ex prouincia bene gesta triumphi, quæ nulla potuisset esse, illa neglecta, &c.* ΚΩΜΙΚΟΣ *μάρτυς, ut opinor, accidit* Phania.) *Suspicatus aliquando sum legendum,* Occidit Phania, *qui, ut notum est, libertus fuisset* Appij. Neque *non blanditur nunc quoque illa nobis opinio. Sed* κωμικὸς μάρτυς *quis?* De *hoc nonnihil* Victorius, *sed quod tamen titubare uideatur.* Ac *fieri potest, ut* Cice. *in nomine* Appiani *liberti luserit.*

Nam

Nam Phaniæ, ut Sosiæ, Comicarum personarum usitata fuere nomina. Ac potest fieri ut uel de glorioso teste prouerbio usus fuerit, uel qui ad testificationes essent prompti, ut illi in Pœnulo, ut de fucato teste prouerbium accipi rectè posse uideatur. CIVITATES *locupletaram, publicanis etiam superioris lustri reliqua sine sociorum ulla querela conseruaram.) Alij, (Nam publicanis etiam superioris lustri reliqua, sine sociorum ulla querela conseruata sunt) quam scripturam nonnullis coniecturis ducor, ut esse ueram existimem.* CAESARI *hone-* 14
stiß. cupio.) Victorius probat, Cæsarem honestum esse cupio. & mox, At omnium ferè exemplum. Veneti & alij quoq; libri, Exemplo. NON *enim te celaui ser-* 15
monem. Sed nonne tum prouidisti.) Omisere aliqui, ut uidetur, temere, Sermonem. alij fortasse non sine caussa illud quod sequitur, Sed non'ne. Veneti libri ita, Non enim te celaui sermonem T. Ampij. uidisti quàm, &c. In Aldinis etiam annotatur talis lectio, Sermonem quem audissem. In tanta diuersitate nescio an nemo, nos quidem nihil poßumus statuere. CANINIO *Sal. Proprætori.) Alij,* 16
Proquæstori, idq; uerum uidetur esse. DE *drachmis* CCCLIII.*) Veneti,* CCCLↃↃↃ. *De qua notatione numerorum aliquid traditur in libello Prisciani De ponderibus & numeris.* INIMICOS *præsertim iure.) Alibi ita reperimus scriptũ, Iratos, iure præsertim, &c.* LE- 17
GATIS *quæstorem poßis ant.) Veneti & alij, Legatis Quæstorijs. Quæstorem pos. Alij, Legatus Quæstoris, Quæst. sed historia ignota, hæc explicari uix possunt.*

QVAM *nobis sors tribuisset.) Ven. Fors, sine causa,* 18
ut puto, reposuerunt. Cùm neq; obscurum sit sorte prouincias, id est, functiones quasdam Reip. distribui solitas, &

hoc loco etiam, Sortem exordium huius epistolæ confirmet. QVAMOBREM *quæcunq; à me ornamenta in te proficiscentur, elaborabo ut omnes,&c.)* In Venetis & *alijs quibusdã libris,* Elaborabo, *nõ legitur.* Vt, Quæcũq;, *significet, nisi fallor (est enim hoc inusitatius)* Omnia.

LIBRI III.

VERVM, *quod uidi, etiam curiosus.)* In quibusdam *notatus erat signo locus, qui indicaret mendum, sed* Victorius, Quod iuuet, *reposuit.* L. VALERIVM *Iuriscons.)* Veneti, Ireconsf. *quam scripturã hodie multi eruditi usurpant, sine ratione ut existimo.* Non quod nesciã *in pronunciando apud ueteres.* s. *liquescere solitum, & hinc fieri posse ut de hoc etiam uocabulo defluxerit.* Sed *ego de integritate uerbi loquor. Cõsulti enim certe alicuius rei periti de quo consuli & respondere solerent, dicti fuere, ut contrà* Inconsulti, *dubij & ignari,* Maroni, Inconsulti abeunt. *Iuris igitur sicut* Eloquentiæ *consulti,*
Epist. 3 *uerum est.* PRO *nostra constantiss. uoluntate.)* Vene. *& alij quoq;,* Consociatissima, *quod uocabulum, etsi est perelegans, tamen illud quoque tueri uidetur hunc locum*
4 *suum.* ET *M. Brutum generũ tuum. Collegij coniunctio, &c.)* In quibusdam perleganter, *ut uidetur, scriptũ inueni,* Et meum Brutum generum tuum Collegij quoq;
5 *coniunct.* ET *solutior esse posset.)* Alij, Esse uideretur. *quamuis autem illa clausula sit elegantior, tamen & hæc reperitur in scriptis Ciceronianis.* Paulò pòst, Prope Cal. *uerius iudico quod alibi legitur,* Prid. Cal. PRIVS *ut te cõueniam quàm decedas.)* Alij, Ante te uidere quàm *decedas: quorum sanè utrum alteri præferam, non pos-*
6 *sum constituere.* QVI *tibi ad decedendum.)* Alij, Ad *succedendum: posseq; rectè teneri utrumuis existimo.*

Paulò

Paulo pòst, Latè enim patet hoc uitiũ, & est in multis.) Veneti & alij, *duplicata parenthesi ita, Latè enim patet hoc uitium, est enim in multis. quod & esse uerũ credo.* LEGATI *Apameani.)* Victorius Appiani probat: *atq; haud scio an potiùs* Apamenses, *ut alibi* τοὺς ἀντιταμίας *dicturus fuerit.* Et mox, Ac Cesonio, *idem legit,* Accenso meo. Et ἀγωνία mox, *non etiã* ἐξοχῇ, *illumq; etiam locum planè, nisi fallor, emendauit & explicauit.* 7

QVIA *si cuius aures.)* Diuersè in diuersis exẽplis hic locus scribitur. In Venetis, Quàm si cuiuis aures, alibi Quàm is si cuius, alibi, Quàm hi quorum. QVID *potest esse incallidius.)* Veneti, Callidius, εἰρωνικῶς, *ut apparet.* Et mox, *Si aut* Legatorum *tuorum quispiam, aut* Præfectorum, *aut* Tribunorum Mil. *male dicit.* Assentior Venetæ lectioni, *Si aut legatorum tuorum cuipiam, aut præfectorum, aut* Trib. Mil. *male dicitur.* Nam & *alibi quasi interpretationem reperi,* De Legatorum *tuorum quopiam.* Paulo pòst, Et *impurius,* Victorius probat, In plures. SIN *autem quenquam mea.)* Veneti, Sin *autem quem: de quo uereor ne illud sit factum.* Et mox, Limitauit: Veneti, Limabit, *alij* Elimauit. NEQVE *domum unquam ad meos literas mittam.)* Veneti *idiotismo eleganti,* Ad me literas. Vt, Eamus *ad me: ibi prox. est ut mutes.* Et, Eamus *ad me omnes. & in primo de* Orat. *Quẽ ruri nõ lõgè apud se esse audio.* 8

TVAM *pristinam urbanitatem reddidit.)* Alij Voluntatẽ. & *in fine reperi alicubi additam blandiß. clausulam hoc modo,* Vale *mi dilectißime omniũ.* 9

QVAE'QVE *instituta sint, cognosce.)* Rutilius *intelligere se, annotauit ad hunc locũ, multa abesse.* Victorius *planè ita esse confirmat.* 10

NON *quod quisquã aliter.)* Veneti, Quo. *nõ autem* 11

dubiũ est quin & Quo, Quia,&,Eo,Ideo, apud Cicerõ
12 nẽ plurimis in locis ualeat. IN quo unum uereor, ne tu parũ persp.) Omnia quæ uidere contigit exẽpla, Non uereor,habẽt:de quo ut apparet,alius sensus existit,nẽpe, confidere se quòd perspiciat Appius hæc ab illis, uel alijs, gesta.&c. HAC mihi affinitate nuntiata.) Alij, Affinitate nostra renuntiata.ut in epistola Sulpitiana, Postea quam mihi renuntiatũ est de obitu Tulliæ F.tuæ.

LIBRI IIII.

4 VT is cuiq; locus ubi ipse sit miserr. esse uideatur.) Multo elegantior Veneti libri scriptura, Vbi ipse sit, ut sibi quisq; miserr.esse uideatur. Etsi errant omnia planiora si legeretur,Vt ibi quisq;. Iam & hanc animaduerti
5 aliqb.in libris scripturã,Vt is cuiq; locus ubi ipse sit, utq; sibi quisq; miserr.esse uideatur. QVI per quos ea fieri.) Veneti,& alij,uerius,Confieri,id est,confici,ut illud, nũc qua ratione quod instat Cõfieri poßit, paucis aduersè docebo. Et mox, Ipsi pari molestia affic.) Veneti, Id ipsi,antiquã scripturã habẽt.pro ij ipsi litera,D, interposita hiatus tollẽdi gratia,ut in Redeo,Redhibeo, Redarguo,Redigo.& Plauto,Mederga.Sic etiã paulo pòst pro Oppidorũ,in Venetis, Oppidum est. & pro Laudem ad-
6 ipisci,Apisci,antiquè omnia. ET noster Gallus.) Veneti & alij,Vester.C.autẽ Sulpitiũ Gallũ significari uolunt.Et in libello de amicitia, Memunerã Paulũ, uideram
7 Gracchũ.de eodẽ,legũt quidã, Caiũ. QVAE consenuisse uidebantur.) Veneti,Cõsanuisse.atq; ita alij quoq;,
8 ut sit simule illi,Maturuisse. PRO tuis maximis.) Alij, Maximuß.ut,Multiß.superlatiuo uno de alio facto. VT ad omnia quæ tui uelint,ita sim præsto,ut me nõ solũ omnia debere tua causa,sed ea quoq; quæ nõ possum,putẽt.)
Alij,

Alij,quæ tu uelis,&,quæ nō poſſum,putē.Sed utrouis mo
do legas, ſanè familiarius hoc perſcriptū eſſe accipiamus
neceſſe eſt. Nam debere quæ non poßit,certè in eo ſunt, 12
debere omnia. CASVS & Natura in bonis do-
mun.)Veneti & alij,In nobis: atq; ita quidā emendarunt
locum in Oratione contra Rullū ad populū,ut ita faceret,
Non ingenerantur hominib. mores, tam à ſtirpe generis
ac ſeminis,quàm ex his reb.quæ ab ipſa natura nobis &
à uitæ conſuetudine ſuppeditantur. CIRCITER
horā decimam noctis.)Veneti, Circiter hora decuma. Et
mox A' Chilone,alij,Cilone. Cilones autem Latini dixe-
re,imam frontem qui proiectiorē haberent. QVAN- 13
QVAM enim nulla me ipſum priuatim inſignis pepulit
iniuria.)Alij, Perculit. quod nequaquam diſplicet.

ETIAM illa,quæ minim.) Alij rectius,ut puto,Vel il
la.Et mox,pro,Quoſcūq; uiros,Veneti habēt,Quaſcūq;
uires,minime abhorrente ſenſu. AVT re efficere poſ- 14
ſe.)In aliquib.exēplis,Poſſe,omiſſum.In Veneto ita legi-
tur,Re efficere, ſi poßis. NOVARVM me neceßitudi-
num fidelitate,cōtra ueterum perfidiam, muniendū puta-
ui.)Alibi,Neceßitatū.ſed in hoc nihil momēti. quod uero
in quibuſdā legitur,Cōtra ueterū inimicorū,falſum incul-
catumq; eſſe facilè apparet paulùm modò attentiori.

LIBRI QVINTI.

MIHI ignoſcas.)Alij,Peto ut mihi ignoſcas.quæ ſcri 2
ptura ſuſpecta eſt. atq; Veneta max. placet, Vt mihi igno
ſcas,repetito intellectu uerbi,Velim. ET ut ſunt leues 3
eiuſmodi homines.) Veneti, Et ut ſunt leues ab eiuſmo-
di homine, à me deſp. dicit autem contumelias à tali pro-
fectas. AD te ſcribere ſum coactus.) Verius, ut ui- 4
detur, Veneti, Sum conatus. uix enim ſe auſum ſcribere

ſuperius quoq; paulò innuit. PVBLIO *Sextilio.*) Ven. & alij, P. Sextio, ſeu Seſtio. Sed & Procos. quidam mutarunt in, Quæſtori. MILIB. *nummûm* XXXV.) Veneti, XXXV. de quo loco & Victorius, & iam antè alij doctiß. uiri diſſeruerunt. HOMINI *ſemißis.*) De hoc quoq; loco eruditorum diſputationes extant. Veneti, Omnino ſemißibus. Alij, Hominũ ſemißis. tali quodam ſenſu, Pecuniam eſſe quidem caram, ſed nihili & futiles homines uiles. Sed enim amplius quærere de hoc loco

7 placet. ME *multo minorẽ.*) Ven. Tamẽ non multo min.

8 Sed pleriq; libri ita, Me nõ multo minorẽ. SVSPICIONE *uiolenta,*) Id eſt, Turbulenta. Sed Ven. Violata. Sed uerbũ, Interciderũt, notabitur, quod ſignificet, Interiecta ſunt, cum aliâs interitum & abolitionem notet.

9 VARDACI *eſſe.*) Ven. id quod uerum uidetur, Cum Vardæis. Et mox, niſi in Dalmatiã, Ven. Niſi ſi in Dalma-

10 tiã. QVI *tot ingenuas &c.*) De hoc loco Victorius diſ-

11 ſeruit. Et paulò pòſt, cũ hic, tũ alibi antè, pro, Simul uero ſemißis homo, Simius nõ ſemißis homo. pro futili et nullius pretij, ut ſuprà, Hominũ ſemißis, ſi uera lectio eſſet. Paulo pòſt, Si mehercules Appiũ haberẽ. Veneti Appij os hab. A` qua te affici.) Veneti Flecti. unũ pro altero ſuppoſitum apparet. Et mox, Themiſtoclis fuga. Veneti rectè, Themiſtocli, ut Archonidi filiã. Quærendũ autẽ quã fugã reditũq; dicat Cicero Themiſtoclis: nõ enim certè rediјt ille, quãuis, ut Thucydides ſcripſit, aduerſis uẽtis delatus fuerit rurſum ad claſſem Athenienſiũ. Sed hoc reditũ uocare certè non poſſumus. Quapropter conſiderandum an non & hoc inter ἁμαρτήματα quæ μνημονικὰ dicũtur, numerãdum eſſe uideatur, ut in animo tum fuerit Ciceroni cum hæc ſcriberet, Alcibiadis hiſtoria: neq; aduertens ipſe nomen

men posuerit Themistoclis. De Alcibiadis enim exilio & fuga è Sicilia, deq; illius reuocatione & reditu historia est illustris & copiosa & apud Thucydidem, & Xenophontem lib. 1. Ἑλληνικῶν. IVCVNDISSIMAE *lectionis uoluptate, quod mihi.) Veneti non certè peius, ut puto, ita, Iucundissima lectionis uoluptate, quo mihi acc. Itemq; mox, pro, Qui quid sis, illi, Qui qui sis.* NEC *minor enim est Spartiates Agesilaus ille perhibendus.) Veneti, & alij, nec minus uerè, ut credo, Perhibendus autem, id est, memorandus & prædicandus.* QVOD 15
uinculum quæ res deest nostræ coniunctioni?) Veneti, Quod uinculum quasi deest, ut sit, quasi, quodammodo. Ad Atticum VII. *propè similiter legitur, Quantum quasi sit in trientis triente. Maximè etiam amici tui* 17
consc.) Rutilius deprauatum locum animaduertit. Veneti ita restituêre, Et maximè animi tui conscientia. IDq; 18
una sententia, eáq; dubia potentia al.) Veneti, Id quod una sententia. Rutilius, Potentiæ, tertio casu legit: atq; ita quidem omnia planiora fuerint. ET *cum aliter* 19
cecid.) Veneti, Aliter res cecid. Et in fine epistolæ Veneti sic habent, Atq; eodem, nec continuo poterit: hoc sensu, Si tibi quod mihi placebit & eodem proficisci uoles, nec continuo tamen hoc fieri poterit: ut illud ad Lentulum, Poterat utrumq; præclare, si esset fides, si grauitas in Consularibus.

LIBRI SEXTI.

TAMEN *uereor ne consolatio ulla possit uera reperiri.) Veneti & alij, Nulla, id quod pro, Vlla, reponẽdũ. Nã nõ hoc dicit certè Cicero Metuere se ut nulla cõsolatio uera, id est, firma et ualida, sed ut omnino aliqua huiusmodi reperiri possit.* NOSTRAE'QVE *dignitati*

tati uidebamur sequi, nec cum id fit. QVAM quod
5 res.) Veneti, Quàm quo res. de quo uocabulo et suprà ali
6 quid à nobis dictũ est. QVAS tibi etiam pridem Es-
sedi.) Venetus liber & alij, ut puto, rectè, Quas tibi etiã
pridẽ & sæpe. Sed in Aldino exemplo est, initium Episto-
læ, Non uereor: ut dicat, non uereri ne alia sua officia de-
siderentur à Cæcinna, tantũ de literis ut se excusare debe-
re uideatur. SI te ratio quædam huiusce.) Alij, Vetu-
stæ. Ego Venetæ scripturæ assentior, quæ est, Ratio quæ-
dã Hetruscæ discipl. id est, Aruspicinæ, ut notũ est. EX
alitis uolatu.) In uolatu: & mox pro, Somnijs, Soniuijs Vi
ctorius reponit. VT spero, uel potius, ut prospicio.)
Ven. & alij, Perspicio, idq; est uerũ. Corrigit enim quod
dixerat, Spero, in quo dubitatio inesset. Et clausulam
epistolæ scripturæ Venetæ probo hanc, Vt cum firmi-
tudine animi tui te, tum etiam spe optima sustentes.
8 RE aut impetrata, aut quod spero, al.) Veneta lucu-
lentior lectio, Re aut imperata, quod spero, aut al.
9 NIHIL attinet me plura, &c.) Huius loci ueritas
hæc est, suffragãte et Veneto Exemplo, Nihil attinet me
plura scribere, quàm (uel sanè, quod) mihi necesse sit eius
salutẽ & fortunas quibuscũq; rebus possim tueri tu ui-
10 des. In Venetis Trebiano inscribitur hæc epistola. ET
quàm ego uellem.) Sic censeo hunc locum legendum, Et
quàm ego uellem recuperas fortunam & dignitatem tuã:
mihi non minori curæ est, quàm tibi semper fuerunt ca-
sus mei. astipulatur & Venetũ exemplũ. Et postea, Quasi
deuincti, elegans scriptura est Veneta, Casu deuincti.

ANTE misissem ad te literas.) In Venetis hoc nouæ
epistolæ exordium, inscriptæ & ipsi Trebiano. Et ita cer
te uidetur. Confudêre autem diuersas sæpe librarij epi-
stolas,

ſtolas,ut in ijs quæ ad Atticum miſſæ ſunt manifeſtè ap=
paret. QVEM illi appellabant tubam belli ciuilis.) 12
Veneti, Quam.Sed utrã ſcripturam reijcere merito poſ=
ſe uidear,non habeo.& in fine epiſtolæ,Vnum profugiũ,
Perfugium malim. QVORVM quidem uirtute.) Ve 13
neta exempla rectiſſ.ſe habere hoc loco uidentur, Quorũ
quidem uirtus & pietas & amor in te ſingularis, & aſ=
ſidua & perpetua ſalutis tuæ cura,tantum proficit,ut ni=
hil ſit quod non ipſum Cæſarem tributurum exiſtimẽ.Sed
ſi tardius fit &c. CAETERVM is mihi.) Ven. Cæ 19
teroqui mihi. Et poſtea,In quo ſit ſpes, Veneti, Species,
ut Maro: —Neq; enim ſpecie,fama'ue mouetur.

LIBRI VII.

LICITATOREM potius apponã.) Hoc Rutilij Epiſt. 2
placuit.Veneti & alij ferè libri,In licitatorem potius po=
nam. MANIBVS gipſatiß.) Veneti mutata g.lite= 6
ra,in c. dicit autem, Illa manib. gipſatiß.id eſt,candidiß.
prædita,ut,

Ille Quirinali lituo puraq; ſedebat
Succinctus trabea.

INTERMISSIONIS literarũ.) Veneti,Epiſto
larũ.utraq; dictio idẽ notat:& eligẽda altera ſi eſt,noſtrã
malim. NON minus quàm Philoctetẽ.) Veneti, Non 13
nimis φιλοθέωρον.Alij, Nõ nimis quàm φιλοθέωρον,ut Op=
pidoq̃,Sanequàm: ſed hæc figura ſermonis minus fortaſſe
Ciceroniana uideatur.Illud.Non nimis φιλοθέωρον Victo
rius probat:& eſt ſanè ſenſus de his uerbis euidens.Sequi
tur uerſus trochaicus tetrameter catalecticus, de ueteri
aliqua,ut uidetur,Latina fabula.Vſq; quaq; ſapere opor=
tet:id erit telũ acerrimũ. FRVCTVOSISS.tibi ſit
q̃ mihi.) Veneti et rectè quidem, Tam fructuoſiß.tibi ſit
quàm

quàm mihi, id est, tam tibi quàm mihi sit fructuosiss.
14 QVOD *præsenti tibi propè subnegaram, non tribuere certe id absenti potui.)* Veneti ita, *Quod præsenti tibi*
propè subnegarē, non tribuerim certe id absenti debere
non potui. Sed & his uerbis sensus nescio quomodo implicatur. Quare sic legendũ hũc locũ iudico, Quod præsenti tibi propè subnegarã, nõ tribuerã certè, id absenti
debere non potui. Quod enim non persoluerit præsenti
Trebatio*, id absenti persoluisse dicit, ut suprà in* Tusc.
21 *Sed tibi uideo nõ posse deberi.* HABERE *profugiũ.)*
Perfugium uerũ puto. de quo uocabulo suprà quoq; ali-
24 *quid dictum.* EXEDRIA *quædam mihi noua.)* Veneti inseruere aspirationem, & fecerunt Exhedria. *Sũt*
autem Exedria *diminuta uoce ab exedra, quidam ædificiorũ ueluti recessus, & excurrentia spatia cum sedilibus,*
cuiusmodi porticibus solebãt adiungi. EA *porrò negat.)* Vera lectio Veneti & aliorũ librorum, Eam porrò
negare, χετλιασικῶς. Vt Adeon' esse impotenti animo. &
30 apud Ciceronem quoq; alibi sæpius. INTER *uos senes emptionales.)* Alij, Auctionales, quidam, Concionales, alij etiam aliter. Venetam lectionem nos sequimur,
Senes coëmptionales, id est, qui factitarent coëmptiones.
31 NE *tantum semen urbanitatis.)* Veneti, Tamen, elegantius ut uidetur, & similē mutationē suprà quoq; annotauimus, & sic legũt eruditi uersum Virgilianum in
quarto, -si quis mihi paruulus aula Luderet Aeneas q te
33 tamen ore referret. EST *enim mihi, ut scis, in maioribus.)* In amoribus, uerũ est. ut Att. Dionysius nobis est in
34 amoribus. falso enim scripsere aliqui, In moribus. NE
plurib.) Veneti, Perinuitus. Rutilio placet, Ne perlegerē.
Suspicemur & nos aliquid uerũ esse, Ne parum lubens.

LIBRI

SED *susurrationes.*) Veneti, *Susurratores.* & *mox,* 3 4
Sed inter paucos, quos tu nosti planè, secreto narrantur.) Veneti & alij, *Quos tu nosti, palam secreto narrantur:* ut hoc dicat Cælius affirmari, & non dubiè dici illa, sed tegi & celari. Ac nostra quidem lectio sanè suspecta est, hæc uero non nimium improbatur mihi. SUBROSTRARII.) Veneti, Subrostraui, à rostris quibus de hostiũ nauibus detractis exornatũ forum esset, deductũ uocabulũ, Rostra, Rostrarij, ut Retia Retiarij, Flammea Flãmearij, ut hæc forma retinẽda esse uideatur. SCHOENOBATICAM.) Alij, Epibaticã, Victorius, Embaneticã, quæ uox sanè de origine quam ille tradit durius cadit. IN *competitorem nobilem, & ignobilẽ egentẽ.*) Epist. 2.
Veneti, Agentem: sed nostra lectio in simplicitate quadã optima fortasse sit. Paulo pòst, Quod ad pantheras attinet. In Venetis additur, Rogo, sine caussa, ut puto: nã illa est ἰωάλψις elegans. In fine epistolæ, pro, Reddet, Veneti, Dedit. Animaduertitur autem utroq; tempore ueteres in huiusmodi clausulis usos esse, diuerso quodã respectu, scriptionis & oblationis. SANE *quàm multis incutit.*) 4
Veneti, Sanè quàm incutit multis: ut non dubiũ sit, quin Sanequàm cõplexim pronũtiandũ sit. BELLISS. 6
enim.) Veneti, Leuißimi: hoc simplicem habet reprehensionem, illud nostrum ἀρωνίαν. CUM L. *Lollio transegit, & rel.*) Alij, Cum L. Lollio trãsegisset rel. at: sed hæret sensus in utrauis scriptura. ANTE *secundo loco expositum Senatuscons.*) Vbi nostri & alij libri has habent literas, S. C. A. pr. C L. quæ significant senatuscõsulti autoritates. pr. C L. & c. in Venetis sunt L. V. pr. C L. in quib. sanè conijciendis hærere nos fatemur. Cum enim 8

f . significari

ſignificari ijs, Lectum uniuerſis, incidiſſet, mox hoc munus bellũ eſt uiſum, ut aliud, ſi retinere Venetam ſcripturã uelimus, excogitandum eſſe arbitremur. Mox uero, *Scribæ, haud dubiè falſum.* In Veneto rectè, *Scrib. id eſt, ſcribendo.* Paulo pòſt, *An capito, putat Rutilius eſſe* A. N. *Capito, id eſt, Attei nepos. Nos arbitramur,* A N. *Capito eſſe, Anneus, ut totum ita fiat.* L. *Atteius* L. F. *Anneus Capi-*
14 *to: ſed fateor nondũ ſatis hoc firmũ uideri.* QVAMDIV *ciuiliter ſine armis certetur.*) Veneti, *Cernetur: quod ſi placet, Cernatur omnino ſcribendũ erit, id eſt, decernatur, ut, Inter ſe coijſſe uiros, & cernere ferro.*

QVAS *ferrum & uis uindicabit.*) Ven. Iudicabit, id eſt, Dijudicabit: id eſt, κρίνει, ἤγουν διακρινεῖ, ut Xenophon,
15 αἱ μάχαι κρίνονται μᾶλλον ταῖς ψυχαῖς. VERNA *propugnaturus.*) Veneti, Venere prognatus, et Victorius pro
17 *bat.* ERGO *me potius for.*) *Alij, Ergóne potius. Veneta longè ab alijs omnibus ſcriptura diſcrepat, quam ſubijcere uiſum, Ergo me potius in Hiſpania fuiſſe tum quàm Formijs cum tu profectus es ad Pompeium? Quod utinam ut Appius Claudius in iſta parte C. Curio cuius amicitia me paulatim in hanc perditam cauſſam impoſuit.*

LIBRI IX.

Epiſt. 1. À *quib. antea delectationem modo ſolatium &c.*) Hic locus in Venetis ita perſcribitur, ut uidetur, elegãter: *Victorius certe uerã eſſe ſcripturã de fide librorũ ueterũ affirmat,* À *quib. antè delectationem modo petebamus, nunc uerò etiã ſalutẽ. Non deeſſe, ſi quis adhibere uolet, nõ modò ut architectos, uerũ etiã ut fabros ad ædificandã* Remp. *& potius libenter accurrere. Si nemo utetur opera &c.* Idem & *de uerbo,* Nauare, *ambigit. Quod ſanè, niſi ueterum exemplorum ſcriptura obſtet, rectè poterit retineri,*

tineri, In repetitione operæ, cuius nomẽ pauló antè usurpasset. QVAE *tua esse audiero.)* Veneti, *Quæ'ue* 6
audiero: quæ lectio sensum euidentem habet. SEN= 16
TENTIAM *meam & animũ meũ perspectũ circa curã ualetudinis tuæ quam tibi esse gaudeo.)* Hæc in Veneto *omnia uerba omissa sunt, notato loco signo mendositatis.* Ac *sanè alij aliter saucios hac in parte libros* Ciceronis *sanare conati fuere. Sed sine ope ueterum exẽplorum, præsertim mutila cum scripta sunt autorũ, quid fieri poßit nõ uideo.* Nobis *semper cum alia attẽdenti suspectam reddidere hãc lectionem, tum obstitit illud Circa, quod nequãquã loco positũ esse existimarem.* Quare *præterire hæc ut aliena & inculcata poterimus.* NAM *etsi nõ facile.)* 17
Haud *dubiè legendum,* Tametsi, *subiecta hac quasi correctiuncula superioribus.* Falli *enim fortasse se ait posse, qui uere se credat ab illis amari, cum hoc nisi in periculis certò cognosci nequeat. pro,* Igne, *autem in* Venetis, Igni *legitur.* ILLE *uerò te putabat.)* Ille Baro, Veneti: *de* 27
qua uoce antè aliquid dictum, & hoc loco Victorius *copiosè dißeruit.*

LIBRI X.

ET *multæ impensæ opus fuit.)* Alij *rectius, ut uidetur,* Epist. 8.
Et *multæ impensæ opus fuerunt: ut* Cicero Curioni, Dux 12
nobis & autor opus est. ET *ego ei literas tuas dedi.)* Veneti ἐπιτατικῶς, At *ego ei literas tuas. idq; mihi admodum probatur.* QVOD *legatos fide* Lepidi *dimissos ad me in conspectum uenire uetueram.)* Malo *cum* Venetis *sic legere,* Quòd *legatos fide* Lepidi *missos, ad* 23
me in conspectum uenire uetaueram. QVO *die* Pan*sa in castris et* Hircius.) Veneti, In *castris* Hircij. Et *mox,* Trigesimam *quintam,* Veneti, Quintam *trigesimã. Sed nostra*

30 stra lectio usitatior est. QVAS Narbone habuisse di-
citur. Simularem planè necesse erat.) Veneti ita. Quas
Narbone habuisse dicitur similes: palparer planè necesse
33 erat. de qua scriptura disseruit multa Victorius. Epi-
stola XXXIIII. In Venetis est XXXV. id est, hæc il-
li anteponitur: atq; ita fieri oportere puto. In ea autē quæ
sic, XXXIIII erit, Ven. pro, Ego quoq; ualeo, rectè, nisi
fallor, Equidē. Et mox, pro, Antonianos, Antonios habēt.

LIBRI XI.

SATIS in tempore ad eos accedemus.) Veneti, Sa-
tis tēpore, aduerbialiter. Vt Plaut. Sed si uenturus, tēpori.
& rursum, Venias tempori, mutata e litera, in literā i, ut
here heri, uespere & uesperi. In Terētiana tamē Heuton-
tim. legimus, In tēpore ad eā ueni. DEOS quæsumus.)
Epist. 3. Veneti, Quæsimus. Et hoc sanè uerū esse apparet: sed il-
lud, Quæsumus, fecere, ut opinor, sicut, Optumus. MI-
10 HI fuit sestertiūm quatuor milib. amplius.) Venetis, Se-
stertiūm mihi fuit quatuor M. amplius. Nihil reperio quod
aliud putē accipiendū quā quater mille sestertia, sibi fuis-
se dicere Plancū. Figura tantum sermonis nonnihil obstat.
Nam esset quadringenties. De nūmis quidē sestertijs in-
12 telligi planè non potest. Itaq; homines alij fracti sunt.)
In Venetis, Alij facti sunt: sensu nequaquā incommodo.
14 EXPLORATA tua uictoria, tua præclara Mutinæ
eruptio.) Veneti, Exploratæ uictoriæ tua præclara Mu-
tinæ eruptio. Sed hanc compositionē iam reprehendent, ut
& illā reprehenderūt aliqui Maronianā, At regina pyra
penetrali in sede sub auras Erecta. Nos tamen hoc nō de-
bebimus pati obstare nobis, quo minus si uideatur, Vene-
15 tam lectionē sequamur. CVIVS exitū ne extimescam
tuæ partes sunt.) Veneti quod probatur mihi, ita, Cuius

exitum

exitũ nõ extimesco. Tuæ partes sunt. Vt ad se minimũ pertinere exitum significet Cicero: hoc adiuuant quæ in alia mox epistola scribuntur, Cupio iam uigiliam meam Brute tibi tradere. PARVM tibi ante subiras.) Veneti 24
& alij, Narro tibi: quæ scriptura & Rutilio placuit, & ab illo exemplis est confirmata.

LIBRI XII.

MODO facti uestri gloriam cum mea laude communicem.) Veneti, Communicet. ut ad Antonium criminatorem referendũ sit. QVANTVM opus est.) Imo certè, ut Veneti, Quantũ est in te. TE ipsum uicisti.) Veneti rectius, Te ipse uicisti. Et mox, Nunc te omniũ max. ciuẽ. Per est bellè hic locus perscriptus in Venetis hoc modo, Nunc te omniũ maximè ciuis et mi carißimè (id quod maxime Reip. tenebris cõperisti) nunc te habebimus, &c. Epist. 1. 11 13

NON modo te cui omnia.) Veneti, Non modo tibi, ut astruatur huc, ignotam esse arbitror. 28

LIBRI XIII.

IN perpetuum obligare liceat.) Veneti & alij Velis: quod uerbum cur amotum, inq; locum illius illud alterum repositũ fuerit, miror. QVICQVID mea caussa faceres, ut id C. Curtij caussa cum feceris meum existimes. Quod ille per me habuerit, id me habere abs te putato.) Alij, Putabo. Sed potius locus totus ita legendus, Vt id C. Curtij caussa cũ feceris, me eũ existimes, quod ille per me habuerit, id me habere abs te. Hoc te ueh. HVIC epistolæ.) Aliqui nõ Seru. Sulpitij nomẽ, sed Octauij præscripsere. In quo quid illos mouerit licet, qui uolet, cõsideret. Epist. 4. 5 22

SED non plus duob. aut tribus mensib.) Veneti eleganter, Duobus an trib. mensib. & alibi quoq; similiter Cicero ut hoc annis an mensibus? CVM primum in 30

48 *eam inſ.) Veneti, Primus, uerius. Nam Cyprus Ciceronianis temporib. in ditionem & ſub poteſtatē populi* Rom. *fuit redacta, adempta* Ptolomæo *regi.*

L I B R I X I I I I.

Epiſt. 2. A' *Veſtæ ad* Tabulam *Valeriā.)* Nota *quidem ſermonis figura* ἐκλειπτικὴ, *ut,* ἐν ᾅδου. *Sed* Veneti, A' *Veſta habent, ut* Virgil.

E*t formidatus nautis aperitur* Apollo. I*tem,*
Attollit *ſe diua* Lacinia *contrà.*

3 CVM *dolore conficior tum etiam pudore.)* Veneti, Cōficiar. Atq; *puto aliquos quaſi inconſequentia orationis offenſos ita mutaſſe, ſine cauſſa quidē, ut alibi diſſeruimus.* Paulo *pòſt, & eas literas* Deſippo *dedi.* V*eram ſcri-*
4 *pturam eſſe iudico,* Dexippo. QVOS *ego ſemper ſeruaui.)* Veneti, Quibus *ego ſeruiui ſemper: ut ſit ſeruiuī inſeruij, &* Pompeius *notetur.*

L I B R I X V.

5 CILICIAM *autē firmiorē fore ſi equitatus noſtri.)* Veneti, Si *æquitatis noſtræ particeps facta eſſet.* N*am ante ſe durius habitam & afflictam fuiſſe illam prouinciam alibi quoq; ſignificauit.* SECVRITATEM *diligentiamq́; ſocijs & reipub. præſta.)* Veneti, Seucritatē *habent, perſonæ* Catonis *aptius, & omnino ut uidetur, cōue-*
14 *nientius uerbū.* PROPTER *ſummā eius hum.)* Veneti, Summā *ſuam hum. et uerum hoc eſſe dubitari nō neceſſe fuerit, ſimilesq́; locutionés quàmplurimas colligere non erit magni laboris, ſi quis forte requirat.* ET *is quidem utilior.)* Alij Exilior. *& ſanè pro hoc unde illud*
16 *irrepſerit, miror.* QVAE *ille* Gargettius, *etiā ante* Democritus εἴδωλα, *hic ſpectra nominat.)* Hæc *uera ſcriptura eſt.* Nā Gargetius *populi, id eſt* τοῦ δήμου *cognomine* Epi-

curus

curus, ferè Democritũ in Physicis secutus fuit, quibusdam quidem, ut Cicero uult, mutatiõe corruptis. Fuit autẽ Democriteũ omniũ rerũ quędã simulacra obijci nobis, quibus occurrẽtibus hoc uel illo modo afficeremur, ideoq; censebat optandũ cõmoda illa ut nobis de aëre circũfuso, & familiaria ac bona offerrẽtur, nõ improba neq; immania.

LIBRI XVI.

EPISTOLAE primae.) In Venetis est talis inscriptio, TVLLIVS ET Cicero & QQ. Vt intelligamus scriptam communiter à patre & filio utroq;, M. & Qu. Ciceronib. et M. & Qu. FF. Etsi epistolae oratio hoc non indicat. IS dies fuerat Nonis Nouembr.) Veneti rectius, ut opinor, Nonae Nouem. QVOD ad ualetudinem opus sit.) Qua, alij, idq; retinendum uidetur. Epist. 5
QVAE caue te perturbent.) Veneti, Quae ne te perturbẽt: utraq; lectio satis commoda. 6
NOS ad summum.) Hoc quidem nihil est. Veneti ita, Nos assumus: ut hoc dicat, Se ad ea quae pollicitus fuerit praestanda paratum esse. 12
ET aliud si quid potes.) Veneti, Si quid potest, ut intelligatur, fieri. de qua locutione & suprà diximus. Et mox sequente epist. Libros compone, uidelicet cum Metrodoro lubebit.) Plenior lectio Veneta, Libros compone, indicem cum Metrod. lubebit, ut intelligamus, Conficies, aut Mittes. 13 20 21
CVM ego mihi nunc &c.) Hic locus in Venetis multo perscriptus elegantius, hoc modo, Quomodo ego mihi nũc, ante oculos tuũ iucundiss. cõspectũ propono? Videor enim uidere emẽtẽ te &c. 22

PRO QVINTIO ORATIO CICERONIS.

ITA quod mihi consueuit in caeteris caussis &c.) Ex hoc loco nescio quis refellit Gellium qui scripserit pri-

mam caussam pro Quintio egisse Ciceronem. Sed Gellius hoc non scripsit. Cuius haec sunt uerba lib. 15. cap. 28. Dinumeratis quippe annis à Qu. Cæpione & Qu. Serrano, quib. Coss. ante diem III. Non. Ianuar. M. Cicero natus est, ad M. Tullium & Cn. Dollabellã, quib. Coss. caussam priuatam pro Quintio apud Aquilium Gallum iudicem dixit, sex & XX. anni reperiuntur. Ipse autem Cicero in Bruto se ait primam caussam publicam egisse pro Sexto Roscio. Has autẽ nostras annotationes, & ipsas potißimũ ad Venetũ exemplum accõmodauimus, quod emendationem Naugerianam se complexum esse profitetur.

PRO SEXTO ROSCIO AM.

SANGVINE demißius.) Veneti, Haud remißius: cõmodo sanè sensu, hoc: omnes sperant tam acriter & uehementer exerciturum esse hanc quæstionem, quàm manifesta sunt maleficia, & frequentes cædes. CVM ante hanc pugnam tiro esset, quod sciam.) Veneti, Tiro esset scientia, ut hoc intelligamus, imperitiorẽ minusq; uersatũ adhuc in malis facinoribus, scelere tamen & audacia hoc consecutum, magistro ut superior esset. QVORVM nihil perniciæ caussa.) Veneti, Perniciј. & est eadem ratio utriusq; scripturæ, siquidem de usitata flexione perniciei, quæ minus bella uisa ueteribus, ut Cicero ostendit in Topicis. Quas Græci ἰδέας uocant, nostri si qui hæc fortè tractant, species appellant, sed inutiliter ad mutandos casus in dicendo. Nolim enim ne si Latine quidem dici poßit, specierum & speciebus dicere. talia sunt Virgiliana, Libra die somniq; pares. uel, Diј. &, Munera lætitiamq; die. uel, Diј. Gellius tamen in superiore Vergiliј loco, dies, mauult. Cuius dissertatio de huius formæ nominibus extat libro 9. cap. 13. IIq recuperarũt.) Aliј,

Alij, Receperunt: idq; melius esse iudico, quamuis ne illud quidem uerbum alienum uidetur. Similiter enim planè dixit in Bruto, Recuperata *Respublica.* NISI *etiam crudelitate sanguinis præditus.) Quemadmodum Præditus audacia. Sed Veneti habent libri, Fertus.*

PRO Q. ROSCIO COMOEDO.

LEVE *& tenue hoc nomen* HS. CCCLIII.) *Nomen quidem debiti perscriptionem & ueluti contractum significare non ignotum: sed illa summa in Veneto aliter notata ac rectius quidem, ut apparet: magna enim esse debet. Sic igitur in Venetis,* CCCIↃↃↃ. *Hæc notare centum mulia legimus in libello Prisciani de Pond. & Mensuris. Atq; hæc scriptura similiter in Veneto exemplo ubiq; in hac oratione seruatur. Summa ergo erit pecuniæ, centum mulia sestertiûm, id est sestertiorum nummorum. Quæ redacta ad nostrorum temporum pecunias efficiunt circiter duo mulia Coronatorum & quingentos.* DE *his ipsis* HS. LIII. *In Venetis* IↃↃↃ. *Quæ nota est quinquaginta mulium, dimidiatæ summæ superioris. atque hæc quoque scriptura in Veneto similiter totam per orationem ut illa altera custoditur, & uera est.* ADVLTERASSE *sese negat.) Quid est adulterasse? Planè autem dicit Cicero de tribus modis quibus certum peti poßit. Dato, expenso lato, stipulato: ut suspicer illud, adulterasse, debere esse annumerasse, uel ut aliqui quondam scripsere, Adnumerasse, id est, Dedisse.* CVR *non arbitrium pro socio adegeris.) Immo ita, Cur non arbitrum pro socio adegeris: de qua figura sermonis & alibi à nobis dictum.*

NVLLIVS *consilij.) Alij, Nulli pro, Nullius, antiqua quadam nominis flexione.*

ACTIONVM VERRINARVM II.

RENVNTIATA *est tota conditio.)* Hoc uerum puto. Veneti tamen & alij quidam libri, Conductio habent: haud scio an pro Condictio. Nam hæc inter se permutata sæpe uocabula scimus, & nescio an non sint diuersa, quamuis Grammaticis secus uideri sciam. QVANTVM *sibi ac liberis suis satis esse arbitretur.)* Veneti, Arbitrarentur: id quod mihi nequaquam displicet, ac potius admodum probatur. CVM *accusatio nostra in obliuionem diuturnitate adducta sit.)* Veneti & alij, In obliuionem diuturnitatis: neq; aliam lectionem subijci oportuisse existimo. NECESSARIO *fieri intelligat.)* Veneti, Intelligant: æquè obscuro sensu, quem una particula inserta poterat perficere, ut hoc modo totus hic locus legeretur, Nunc id quod facimus (ea enim ratione facimus ut malitiæ illorum consilio nostro occurramus) necessariò fieri intelligant.

ACT. VERR. III.

DISPOSITA *sub dio uidimus.)* Veneti, Sub diuo: est autem, ut puto, Aeolicè interposita, v, litera, ut Digamma, quemadmodum & in Dauo. SIT *hoc genus aliquod minimè probandum.)* Id est, Huiusmodi aliqui homines. Sed Ven. ita, Verum sit hoc genus aliquid minimè probandum, id est, Huiusmodi sit aliquid quod nemo probare posit, id est, In hoc genere, quasi Græca figura ἐπιφώνησις. Quod tamen minime mihi arridet, & si propè simile omnino reperitur ad Atticum, Orationes, aut aliquid id genus soleo scribere. IACTATVR *domi suæ uir primus.)* Vt hoc, Primam scio dices si uideris, &, Et suauia in præsentia quæ essēt, prima habere. & Maro:

Prima quod ad Troiam pro charis gesserat Argis.

Sed

Sed in Veneto exemplo est, Vir optimus. PROINDE *quasi excribendi potest.) Veneti, Perinde. Sed tam Perinde quàm Proinde ueteres in similitudinis significatione usurparunt, ut, quanuis unum sæpe de altero factum non ausim negare, scripturam tamen mutandam non ferè existimem.* SI *potest tibi dicto audiens esse.) Id est, tuo dicto, ut qui mihi hæres in medullis. Sed rectius Veneti & alij quoque nonnulli libri, E dicto.* QVOS *nunquam liberos homines duxerit, solitus sit app.) In Venetis multo explicatior locus, Quos nunquam liberos putauit, libertinos homines solit. ut paulò antè, Equiti Romano tam locupleti libertinus sit homo hæres? O modestum ordinem, quòd illinc uiuus surrexit. de Libertinis enim intelligenda hæc omnia: & Libertinorum ordinem illum uocauit, teste Asconio quoq;.* NONNE *argumentamur quo ista pecunia peru.) In Veneto exemplo, Namquid. forte Nunquid, uerius.* EREPTA *esset facultas eorum, quos iste annuerat,) Veneti, Eorum, cum is an. Sed Asconium, Quos, apparet legisse, ut fortè uerum sit, Quos cum iste annuerat, &c.*

ACT. VERR. IIII.

VT *poßim aliquo modo aliquando.) In Venetis, Aliquando, omittitur: & sanè de scriptura corruptiore cum utrunq; à librarijs legeretur, ita in orationis contextum irrepsisse uideri poßit.* DIONIS *hominis prudentißimi.) Id quod retinendum uidetur, cum Veneti & alij libri habeant, Prudentißimi.* QVO *de agitur ex iure æquum P. Seru.) Veneti sensu manifestiore, Ex iure, cum P. Seru.* ARGENTI *fabrefacti.) Ven. & alij quoq; libri habent, Argenti benefacti: quod nescio quo pacto alteri & nos præferimus.* ID *quod uos Romæ cogn.)*

Satis

Satis plana de hac lectione omnia. Veneti tamen & alij, Item ut uos Romæ cogn. quod neque ipsum repudiamus.

SED *cùm genera quædam pecuniarum capiẽdarum comprobauerimus.) Veneti, Cõprobaremus, itidemq; alij. Sed apparet, hoc de, Comprobarimus, factum, & hoc contractum uerbum in nostris libris solutũ esse.* ANTE *ipsum Iouẽ in primo aditu uestibuloq; templi.) Sic in Venetis libris: alij, Sepim, aut nescio quid habent. Ac fit in* VI. *actione mentio Sacerdotij Iouis, qui honos apud Syracusanos amplifs. esset. Considerandum tamẽ putauimus, an forte in archetypo fuerit talis quædam scriptura, quam imperiti librarij postea deprauarint, Ante ipsum Zena, aut, ante ipsum Zana, id est, τὸν ζῆνα, uel Doricè ζᾶνα.*

ACT. V.

IN *cubiculo socius.) Veneti ac alij, In cubiculo solus, quod non incommodo sensu legi uidetur.* IN *hoc homo luteus, etiam callidus & ueterator esse uult.) Id est, Homo nihili: ut in Pisonem, Ex luto & argilla factus, & in* VI. *actione Luteum negotium, id est, futile. Sed Veneti & alij quoq; libri, Lynceus, perpetua Ironia.* SVI *quæstus causa constituisse.) In Veneto exemplo, Irrupisse: quod cuiusmodi sit, aut esse debeat, mihi quidem parum liquet.* CVM *tribus decimis pro una defungeretur.) Id quod sese recte habere sentio. Veneti, Defrugetur, id est, Carperetur, haud scio an sine caussa reposito uerbo, quamuis rustico, inusitatiore tamen & hoc loco translato.* EIVS *uocem improbam agnoscatis.) Ita & Veneti, & uerum esse iudico. Aliqui, Probam, ἀφωνητικῶς. quod cum aliqui non animaduertissent, Probrosam suppofuere.* FVNDVM *elocatum esse dicebat, dabat iste iudicium.) Veneti, Fundum eum locatum esse, dabat*

Dat testes, iudicium. forte legendum Dabat testes, iste iudicium. PRIMO anno uenierunt eius agri decumæ tritici medimna XVIII. Attidius istius &c.) Veneta lectio huic similis, prætérquàm quòd in illa nō est, Attidius, sed Accensus: quod sanè placet. De numeris uerò quid & hoc loco & deinceps per totam ferè orationem fiet? Ego quidem eos qui diligenter attenderint facile animaduersuros esse aliquam horum rationem existimo: mutare autem uel corrigere sine autoritate exemplorum ueterum, cum alicubi deprauatio manifesta sit, non ausim.

VIDELICET igitur non Turpioni lucrum datum, sed pete.) Veneti ita, Videlicet gloriatur. Non Turpioni lucrum, &c. SVNT hæc iam ad HS. CCCXL. mod. tritici.) Ita & Veneti & alij libri. Sed quis HS. locus? Verum à numeris abstinendæ manus, ac istorum supputatio relinquenda studioso lectori. Sine enim uel exemplaribus ueteribus & incorruptis, uel doctorum uirorum communicato studio atq; collata opera restitui non possint. EX EO fundo qui HS. dena meritasset.) Plautus quidem similiter Pseudolo, Quid meret machæra. Sed nescio tamen quo pacto hæc figura alienior uidetur, magisq; placet Veneta lectio hæc, Ex fundo cui HS. dena merces esset. MAXIMOSQVE agros populabatur Apronius, perparum ex illis magnis lucris ad se peruenire.) Veneti, Perparuum, συλληπτικῶς πῶς: id enim hac figura dicitur perparuum lucrum ex illis magnis lucris.

NON aliqua se simulatione populi Rom. existimationi hominum uendicasset.) Locum corruptum esse satis apparet. Veneti ita, Non aliqua se simulatione existimationi hominum uindicasset. Posse non incommodo sensu ita legi puto, Non aliqua se simulatione populari existimationi

mationi hominum uendicasset. NAM si xxx. mod. tritici tu commotus non esses.) Veneti rectius, DXXX. sed & hoc considerandum. QVID accidit tandem, ut horum populorum agri frumentum eiusmodi te prætore ferrent, quod nunquam antea, quod neq; tibi, &c.) Veneta lectio elegantior, Quid accidit tamen, &c. Et ut nunquam antea. PRAECO qui adesse iussit.) Alij, Adire. Veneti minus recte, nisi fallor, Abire. M. CASTRITIVM summo splēdore, ingenio, gratia præditum.) Veneti et alij, Gloria, pro Gratia: quod et ipse cur mutare debuerit non uideo. NAM cum ex S.C. & ex legibus.) Veneti & alij, Ex Sicilia, non rectè, ut uidetur: quid enim sit, Ex Sicilia & ex legibus? SED ex coniunctione annonæ atq; æstimationis.) Illud quidem Coniunctione, quid sibi uelit non est certè manifestū. Veneti, Coauctione, ut intelligatur precij multiplicatio. NON omnes, si quæ sunt præterea facultates, sed arat. &c.) Veneti eleganter & uerè, ut puto, Non hominis si quæ sunt, &c. VT post hæc tantas pecunias.) Planius Veneti, Ne posthac tantas pecunias Magistratibus uestris decerneremus, id est, Hoc decreto emptionis infinitas pecunias conficiendi potestatem daremus.

ACT. VI.

NIHIL apud ciuem Rom. denique, istum, quod ad oculos animumq; acciderit.) Id est, quod conspexerit atq; concupiuerit. Sed alia lectio quam & Veneti libri retinent mihi sanè placet, Quod oculos animumq; accenderit, id est, cupiditate permouerit. MODO ut bona ratione emerit, nihil pro potestate, nihil ab inuito.) Hæc mihi quidem admodum probantur: in emptionibus enim quantum ualeat potestas, quis non uidet? potestatem autem

tem dicit Magistratus, ut pro Cluentio, At neq; priuatus accusare, nec sedata iam inuidia uolebat. Videtis igitur non in caussa, sed in tempore ac potestate spem omnem accusatoris fuisse. In Venetis tamen & alijs quibusdam libris, Nihil pro potestate, omissum. SED in suis nummis multos esse.) Sic & Veneti. Sed est locutio profectò alienior. Et quàm facilè potuit fieri, ut, Eius, in, Suis mutaretur? QVA iudicium est, cõmuni arce sociorum.) Quasi defensione & præsidio. Sed Veneti libri melior & euidentior lectio, Qua iudicium est, communis ac priuatæ rei sociorum. DICENT quæ necesse erit ingratis.) Hoc uerum puto, ut pro Quintio, Extorquendum est inuito atque ingratis quod non debet: apud Plautum Curculione, & alibi sæpe. sed τετρασυλλάβως Ingratijs, id est, non libẽter. Veneti tamẽ & alij, Gratis habẽt. QVAE malo integra reseruare, ut quàm minimum.) Omnino melior lectio Venetorum, sed & aliorum quorundam librorum, Quæ modo integra reseruare uolui, ut quàm minimum. QVOD celari opus erat.) Ven. & alij, Oportuerat. Quid autem est aliud, Opus erat, nisi oportuerat?

IN Sicilia quidem cùm essem, sic à Centur.) Veneti & alij, Siciliæ quidem. & memorantur sanè de Cicerone simules locutiones. Sed ipse tamen de his ita disserit ad Attic. lib. VII. ut præpositionem non esse omittendam, sentire uideatur. Esset autem illud simile huic Vergiliano:

Aut Cretæ iussit considere Apollo.

NE multa H-S. CC. me, inquit, poposcerunt, dixi me daturum C.) Hæc est perquàm elegans lectio, & uera etiam uidetur. Veneti & alij ita, Ne multa H-S. M. me, inquit, dixi daturum. quæ profectò summa pecuniæ in quãuis pretiosos scyphos nimia fuerit. Sestertia enim mille, fuerint

fuerint decies, id est, Coronati, ut nunc loquimur, circiter XXV. M. DIONYSIARCHVM *ad se proagorum.*) Hoc est, *summum magistratum uocari iubet.* Veneti *& alij,* Pardiorum: *sed re incerta, illud retinuimus.* Et *mox,* Vt *ipse de me detrahā. elegantiora* Veneta, Vt *egomet mihi detraham. Sed illa tamen non possum improbare.* QVI *non obtrusit aliqua ex parte monimenta* P. Scip.) Alij, Obstruxit, id est, *illa obscurauit: translatione ab ædificationibus ducta, quibus officitur luminibus, aut commoditati aliarū ædium: idq; uerū puto.* ATQVE *illius fani antistitæ.*) Vt, Propter *hospitæ huiusce consuetudinem.* Veneti *tamen* κοινῶς, *antistites: sed antistitæ legit &* Priscianus *libro quinto.* AC IAM *illa omitto.*) Veneti, Nunc *iam, itidemq; alij: sed nobis tamen nostrū probatur.* SIGNVMQVE *Apollinis qui* Tenites *uocatur.*) Forte *à* Tenijs. Veneti, Thesmotes. *sed de hoc cognomine nihil habeo dicere.* VT EX *marmore* Iachum *autem* Paralum.) *Hæc uera scriptura,* Nam *quod alij, ut* Veneti, Parthalum *habent, ex eo, ut opinor, euenit, quòd in archetypo reperissent librarij inserta aspiratione,* Parhalos, *ut in* Exhedra *quoq; & similibus factum animaduertimus.* EORVM *tabulas exquirebam.*) Veneti *& alij,* Scribebam: *quod sensum minus commodè absoluere uidetur.* Excribebam *quidem erat planè aptum.* ATQVE *adeò cum iam non solum discessio facta esset.*) Veneti ἰσοπωμαντῶς, At *uerò.*

ACT. VII.

QVI *in rebus non ita defendatur.*) Alij, In *reis. Sed* Venetam *scripturam probo,* Qui *nunc reus.* FVIT *ista respublica quondam.*) Alij, Responsio: *quod falsum esse apparet.* Est *&* Veneta *commodi sensus scriptura,*

Repreh

Reprehensio. LATOMIAS *Syracusanas omnes audistis.) Sic est forma nominis usitata: sed alij Latumias, Veneti Lautumias, antiqua forma. Vt Laumedon, pro Laomedon: & mutata o, in u, quod in Græcis nominibus facere Latini consueuere, ut* Πρίαμος, *Priamus. Sic igitur Lautumiam illi ueteres,* ἀντὶ τῆς λαοτομίας. SED *urbe portus ipse cingitur & includitur.) Non possum hoc ullo modo reijcere. Veneti tamen & alij, Concluditur.* NE *multa iudices, libertate, quam uos socijs dedistis, hac ille, &c.) Veneti & aliorum librorũ lectio uera est, Libertatem quam uos. ut hoc, Vrbem quam statuo uestra est. &, Populo ut placerent quas fecisset fabulas.* VTRVM *ego desipio, & plusquam satis est.) Veneti & alij, Et plus quàm satis opus est: quorum alterum de explicatione inculcatum uidetur.* NON *ut aliquid ex huius bonis usurparet.) Veneti uerius Recuperaret.* TVVS *hospes Cleomenes hoc dicit, sese in terram esse egressum.) Veneti & alij, In terra esse proiectum: hoc mutandũ quidam putarunt, Esse profectum. Sed illa nostra lectio sanè longè abducta uidebatur, non exponere tamen noluimus.*

QVIBVS *argumentis se ad salutem uti arbitrabantur.) Id est, quibus rebus demonstrare nitebantur se mercatores non milites Sertorianos esse. Sed Veneti non minus rectè, Quibus adiumẽtis se, &c.* HAECCINE *plebi Rom. te prætore est constituta conditio.) Hanc ueram lectionem esse nemo, ut opinor, dubitare poterit, quãuis Venetus liber, quem esse emendatiss. uolunt, & nos magnificimus, uulgarẽ retineat, Hæc in plebe Rom. te præt. non enim certe iacere hoc loco orationem oportet.* VT *dubitationem aliquam crucis.) Rectè, id est, ut tibi afferret dubitationem an crucis illum supplicio se statim afficere*

uelles. Veneti non deterius, dilationem, id est, ut supplicium saltem differre uelles. VT ILLE in dolore cruciatuq; moriens, per angusto freto.) Veneti similiter: alij, Fretu: sed nos usitatius illud huic antiquiori prætulimus. Et mox, Supplicio affectum, nota figura sermonis. Ven. & alij. Supplicio affixum. de crucis supplicio minus simpliciter.

PRO M. FONTEIO.

QVID? si hoc crimen optimis hominibus denegare possumus.) Sanè fateor hoc me non admodum intelligere quale sit. Itaq; Venetæ lectioni assentior, Optimis hominibus delegare, id est, Asscribere seu, Attribuere.

PRO A. CAECINNA.

IDEO rem indignam non uindicari.) Veneti, Iudicari, quod non displicet. VT IVS ac deductio moribus fieret.) Sic & Veneti, & alij libri. Sed ueram lectionem esse apparet, Vt uis & deductio moribus. Nam quædam uis legitima erat in suo recuperando, quam moribus, id est, consuetudine facere solerent. VT VOS iudicetis huius rei interdictum atq; actionem in mentem maiori.) Sic & Veneti & alij libri, præter unum editum inter primas expreßiones istas librorum, cuius mihi etiam lectio uera uisa est hæc, Vt uos iudicetis huius rei atque actionis in mentem maiori. Nam alicui fortasse hæc figura orationis ignotior fuit, qui illud interdictum inculcauit. ACTIO est in autorem præsentem.) Sed Veneti, In actorem: ut intelligamus formula hac actorem uti solitum. AT uerò ratio iuris interdictiq; ius.) Veneta hoc etiã loco probatur lectio, At uerò rationis interdictiq; ius. non solum Prætoris sed ipsius etiam intelligentiæ dictata reclamare tali interpretationi, ut dicat quemadmodum alibi, Si

tu

tu maluisses beneuolentiæ quàm litium iura perdiscere.
TVM *illud, quod dicitur, si ueni, be*irrident:*) In Venetis mendi nota sublata locus integrè sic legitur, Tum illud quod dicitur, sic uenire irrident. sed uereor ne sic quoq; integritati suæ restitutus locus non sit. FATEOR, *hoc interdictum prætoris uindicaui.*) Aliqui ita, Hoc interdicto prætoris uindicari. Veneti, Hoc interdictū prætoris uiolaui. NAM *qui hoc disputant, si id dicunt, non rectè aliquid statuere eos qui consolantur, nec hoc debent dicere iuri ciuili, sed hominibus stultis obtemperari non oportere.*) Alibi hic locus non sententia quidem diuersa, sed oratione uenustiore ita reperitur perscriptus, Nam qui hoc disputant, si id dicunt, non ratione aliquid statuere eos qui consulantur, nec hoc debent dicere iurisconsultis, sed hominibus stultis obtemperari non oportere. FVGARIS, *auerteris, non restitues * tu res, &c.*) Hic totus locus in Venetis nulla indicatione deprauationis, commodius quidem perscriptus est, sed haud scio tamen an personatus non sit. Illam autem scripturam subiecimus: Fugaris, auerteris, non restitues. Tum statueretis uim in cæde solum non etiam in animo. Nisi cruor appareat uim non esse factā. In iure parū delictum esse qui prohibitus sit. Nisi ex eo loco ubi uestigium impresserit deijci neminem posse Iuris retinere sententiam, & æquitatem plurimum ualere oportere, uerbo ac litera ius omne torqueri, uos statuite Recup. utrum melius esse uideatur. Atq; hæc fortasse etiam meliora uideantur, si legamus, Tum statuetis. &, Si qui prohibitus sit. VNDE *ui.*) Ita & alij libri. Sed Veneti & Gallici, Vnde tu, de formula interdicti recuperatorij expositi Digest. lib. XLIII. VNDE TV ILLVM VI DEIECISTI. Sed

huius tamen interdicti iudicatio est, VNDE VI. *Unde deiectus est Cecinna? ex urbe. Unde deiecisti? ab urbe.* Legendum ita, paulum suffragante & Veneto exemplo, *Unde deiectus est Cecinna? ex urbe. Unde Cn. Carbo? ab urbe.* Hanc lectionem historiarum belli ciuilis quod inter Marium & Syllam gestum est, expositiones confirmant. Nam Cinnam primum Octauius ex urbe expulit, ex Italia autem Carbonem Sylla. QVOD *negabas quenquam deiici posse, nisi qui in eo loco fuerit, nunc, qui possideat, etiã si non fuerit in eo loco deiici posse conceditis.*) Hæc uerba sensum habent cõuenientem: sed Venetam tamen & aliorum lectionem huic nostræ præfero, & ueriorem iudico, hanc: *Quod negabas quenquam deiici posse, nisi in eo loco esset, nunc iam concedis, eum qui non possideat negas deiici posse.* DVBIVM *est, quin si Cesennia tum possidebat.*) Dubium'ue est? malim. Veneti, Dubium non est. QVIB. *lege aut ratione.*) Veneti, Quib. lege, aut Romana ciuitas, aut libertas, id quod sanè probatur nobis. QVAPROPTER *si quid extra iudiciũ est quod homini tribuẽdum sit.*) Veneti, Quod uirtuti hominis trib. sed suspicari aliquis possit hanc esse explicationem illius quod in nostris scribitur.

DE LEGE MANILIA.

VSQVE *in Hispaniam Ecbatanis misit.*) Ita & Veneti. Sed Ecbatana Mediæ fuisse constat. Mithridates aut Cappadociæ & Ponti rex fuit. Alij aliter, hanc, ut puto, ob caussam nomen mutarunt, è Lebetanis. Alij, Electuanis: de quorum neutro quid dicam, habeo.

PRO A. CLVENTIO.

VENENVM *diebus paucis comparatur.*) In Venetis & alijs libris, Comparatur, omissum est. Et inculcatum

tum sanè extrinsecus uix potest dubitari. POSSVNT illud idem iudicium fuisse defendere.) Veneti, Fuisse non defendere. Sed sic legi, nisi fallor, hæc interrogatiuè oportebit. AC NE ex facto solum sapientes illos iudicetis, sed ex hominibus ipsis.) Veneti perelegantèr & uerè, ut uidetur, Ex nominibus ipsis, ut celebria & sæpe memorata nomina dignitate præstantium uirorum intelligamus. Quemadmodum alibi, Curios, Decios, Maximos, Fabricios, &c. dicit. AVT illud afferant, &c.) Notatus locus signo mendositatis. In Venetis uideri potest correctus esse. Nam ut illud afferant nihil est quod de his duobus habuerint compertum, de cæteris comperisse. IPSE sua conscientia ad ignominiam alterius contentus non fuit.) Veneti, Scientia, idq́; placet, ut alibi, Ignoratio futurorũ malorũ utilior est quàm sciẽtia. CVM ille nihil aliud ageret, cum illa cuncta quæ tum erat nobilitate, nisi uti quicunq; rem iudicassent.) Quæ uera & recta lectio uidetur, usq; adeò ut dissentientes ab hac ascribendas esse non duxerim. EST enim sapientis iudicis, meminisse se hominem, cogitare tantum.) In Venetis, Meminisse se hominem, omißũ: & nescio quomodo ab inculcatione mihi suspectum est. ET sestertiorum & auri quinque pondo abstulit.) Apparet sestertiorum numerum, quæ pecuniæ summa esset desiderari, ut spatiolum post illud nomen relinquendum fuerit. PROPTER uicinitatem Aquinatium & Frabraternorum.) Veneti, Venafranorũ: posse utrunlibet uerum esse existimo.

CONTRA RVLLVM AD POPVLVM, PRIOR.

REGNORVM uel dandorum summa potestas datur.) Veneti, Agrorum. mihi non displicet, Agrorum uen-

dundorum summa potestas datur. QVAE *terræ uestræ, Quirites iure belli, &c.*) Veneti, *Quæ certè uestræ. idq; uerum uidetur, ac respicit ad Mitylenas.*

PRO C. RABIRIO POSTHVMO.

ET *suppliciorum & uerberum acerbitates.*) Veneti, Et *uerborum: quod uerum uidetur.* Nam *& superius paulò* Cicero *horribilium uerborũ meminit, & apud* Liuium Lex *dicitur horrendi carminis.*

IN L. CATILINAM I.

QVANQVAM *quid est quod loquar?*) Veneti *melius,* Quãquam *quid loquar?* Corrigit *enim superiora.* Et *mox,* Et *si uideo, si mea uoce perterritus ire in exilium animum induxeris.* Veneti, Tametsi: *quod magis probo.* Et *in ijsdem,* Perterritus, *ut in alijs quoq; quibusdam libris, non legitur, uideturq; ab explicatore irrepsisse.*

IN L. CATIL. II.

EX *rusticis mendiculis.*) Verior *lectio,* Ex *rusticis mediastinis, id est, uilißimarum operarum seruis.* Et *mox,* Patefeci *in* Senatu *hesterno die. alij hesterna die: sed in hoc nihil, uel non multũ certè interesse puto.* ET *talaribus ac tritis tunicis.*) Ven. Ac *tritis, omittunt, & uideatur certe ad sensum minus cõuenire: de genere enim quodam delicatorũ & mollium loquitur. fortasse longius hoc fuerit suspicari, legendum,* Talaribus *ac ricis tunicis, non tamen reticere cùm incidisset, uoluimus.* Suprà *etiam,* Aut *imberbes aut bene barbatos. uidetur uerius,* Aut *penè barbatos.* VT *neq; quisquã bonus intereat.*) Ven. *& alij,* Vt *ne quis bonus intereat: quod & ipsum non displicet.*

IN L. CATIL. III.

IN *honore debebit is, qui eandem hanc urbem conditam, &c.*) Hanc *nequaquam possum lectionem reijcere: neque*

nequa certè postponenda Venetorum & aliorum librorum scriptura uidetur, quæ sic se habet, In honore debet dies is, qui eandem hanc, &c. Sed quæ sequuntur nostra, Vos qui ignoratis ex actis scire poßitis, etsi uitiosa esse non apparet, tamen his Veneta præfero, Vos qui ignoratis & expectatis scire poßitis. TARDISS. autem Lentulus uenit.) Hoc, Venit, inculcatum uidetur, neq; reperitur uel in Venetis uel plerisq; alijs libris.

IN L. CATIL. IIII.

QVI mihi uidetur amplecti Remp. tanquam obsidem consulatus mei.) Veneti, Quē mihi uidetur amplecti resp. tanquam obsidem consulatus mei. Sed ut utraq; lectio, mihi quidem nescio quo pacto obscurior, ita utraq; uera uidetur putari posse. QVI non dolorem suum & cruciatum, dolore nocentis & cruciatu lenierit.) Veneti & alij, Qui non dolorem cruciatu lenierit: ut illa iam ab explicationis inculcatione suspecta fieri incipiāt. NISI cuipiam L. Cæsar uir fortissimus, &c.) Hunc locum ego quidem existimo facilè intelligere omnes corruptum esse, sed lectio quæ inter diuersas mihi optima uisa, ea est quam subiecimus, Nisi L. Cæsar uir fortißimus, & amantißimus Reip. crudelior nudiustertius est uisus, cum sororis suæ fœminæ lectißimæ uirum præsentem & audientem uita priuandum esse dixit. Marcum Fuluium iussu COS. interfectum, filiumq; eius impuberem legatum à patre in carcerem missum, necandum esse dixit.) In quibus ne quis nimis audaces mutationes factas esse arbitretur, historia breuiter temporum illorum exponenda est. Marcum enim Fuluium Flaccum summo opere C. Gracchum defendisse constat, atq; eum filium suum misisse ad Consulem Opimium, puerum formosum, & pudore cum miserabilē, tum admi-

rabilem, qui de conditionibus pacis ageret. Hunc cum COS. *iterum uenire ad se uetuisset, reuersum patris iussu, comprehendi & in carcerem conijci iußit. Eundemq; postea patre occiso, crudeliß. interemit, neque pugnarum, neque certaminum participem. Hunc igitur necandum in carcerem missum, & patrem iussu Consulis interfectum probauit oratione sua, tum L. Cæsar, ut hæc mihi lectio iam confirmata ab historia firma esse posse uideatur.*

QVIA *sua fortuna ciuitatis ius consecuti.) Veneta, nisi fallor, uerior, Qui sua uirtute fortunã ciuitatis consecuti.* AVT *recepti in amicitiam.) Veneti & alij, In amicitiam, non habent, & irreptitium esse suspicari licet.*

PRO L. MVRENA.

EX *altera parte plena catenarum atque indicum.) Veneti, Iudicum. Et sanè de hoc quærendum puto. Nam iudiciorum Testes sunt, Indices maleficiorum: quibus & ipsi cum teneantur, indicio pœnam subterfugiunt.* SI *mercede corrupti obuiam candidatis issent.) Veneti, Conducti, non magno aut nullo potius discrimine. Sed mox, Vulgo locus tributim, Veneti non peius, ut credo, Vulgo locus tributus.*

PRO L. FLACCO.

ILLVM *Euium, Bromium, Nysium, Bacchum.) Nemo hæc Baccho nomina à poëtis apponi solita nescit, sed Veneta simplicior lectio, Illũ Dionysum, Bacchũ, &c.*

OCIVM *te delectat, lites, turbæ, populus R. odio est, Græcorum libertate, &c.) Veneti, Otium te delectat, lites, turba, prætor, odiosi: Græcorum libert. idq; non est cur displiceat. Et mox, Apollonienses, Veneti, Apollonidenses, quod & ipsum placet, quamuis Græci ἀπολλωνιεῖς dicant, quod tamen ipsum ab urbis nomine non formatur.*

PRO P. SYLLA.

ARREPTA *est familia.*) *Rectius omnino Veneti, At empta est familia.* INTERCESSOREM *fore professus est.*) *Veneti & alij, Perpessus est.* NON *sua consuetudo ac uita conuincit.*) *Alij, Non sua haec uita cō uincit. Sed Venetae scripturae assentior, Non sua anteacta uita conuincit.*

PRO ARCHIA POETA.

NAM *nisi illi ars extitisset illa.*) *Non est dubium quin poëtarum studium artem dixerint, ut in Bruti procemio: Etenim si in leuiorum artium studio memoriae proditum est, poëtas nobiles poëtarum aequalium morte doluisse, quo tandem animo eius interitum ferre debui &c. Sed elegantior profectò, & uera, ut puto, Veneta lectio: Nam nisi Ilias illa extitisset, idem tumulus &c. de Homero enim peculiariter loquitur.*

AD POPVLVM ET EQVITES ANTEQVAM IRET IN EXILIVM.

HANC *orationem Veneti loco mouerunt, & post uniuersas demum apposuerunt, infamantes etiam praescriptione ut parum Ciceronianam, quòd tam ineptè illum locutum non credendum esse uideatur. & est, ut uerum fatear, mihi haec semper oratio nescio quo pacto dissolutior & tumidior uisa, ut declamationem alicuius posteriorum esse suspicarer: quae opinio fortasse non longißimè à ueritate abfuerit.*

AD QVIRITES P. R.

MIHI *pietate filius inuentus est.*) *Veneti, Mihi aetate filius. idq́; placet.* SPIRITV *duntaxat uiueret, re quidē infra omnes mortuos amādatus esset*) *Id est, Ablegatus, ut pro D. S. Me expulso, Catone amādato. Sed Veneti,*

Infra omnes mortuos mandatus esset. ut, Terræ mandare, dicunt. & pro Quintio, Sed si fieri potest, infra etiã mortuos mãdatur. TVM *etiam nec tam necessariũ quidẽ est, male meritis referre quod debeas, quàm ut benemeritos colas.*) Veneti longè aliter, ita: *Tum etiam nec tam necessarium quidem est malemeritis quàm optime meritis referre quod debeas.* ATQVI *in officio persoluendo dissimulis ratio pecuniæ debitæ est.*) Veneti, *Dissimulis est ratio & pecunia debita.* quod haud displicet. DVM *anima spirabo mea.*) Alij, *Exuperabo:* Veneti, *Supererο.*

POST RED. IN SEN.

TOTAM *illam caussam, ut antè dixi, proscriptionem &c.*) Caussam, aliqui remouerunt: quid enim hoc loco sibi uellet non intellexerunt, ut arbitror. Sed Veneti, *Clausulã* reposuere, commodissimo sensu. QVAM *intemperãs nõ in auare cœptis, sed porrò intermissis uoluptatibus.*) In Venetis hic locus haud dubiè restitutus, *Quàm intemperans nõ ianua receptis, sed pseudothyro intromissis uoluptatibus.* ut in IIII. Verrina, *Numerantur illa sestertia* CCL. *Syracusanis: ea quemadmodũ ad istum postea per pseudothyrum reuertantur, tabulis uobis & testib.* Iud. *planum faciam.* Esse autẽ fores occultas et tectas, non uerũ ostiũ, uocabulũ indicat. QVO *quidẽ die cũ* CCCCX. *Senatores essetis.*) Veneti CCCCXVII. QVI *non solũ apud uos, qui idem sentiebatis, sed etiã apud uniuersum populum* Ro. *Salutẽ reip. & conseruatam per me & cõiunctam esse cũ mea direxit.*) Hoc quidem, *Direxit*, falsum: itaq; reponetur *Dixerit*, ut alibi legitur: ubi et hic locus ita exponitur, *Sed etiã apud uniuersos, salutẽ po.* Ro. *& cõseru. &c.* Ij *huius auxerunt dimicationis metum.*) Veneti multo rectius, ut existimo, *Ij in hoc auxerunt.*

Pro

PRO DOMO SVA.

AC me præſente ſens.) Veneti, Me abſente:quod poſitum magis quam illud noſtrũ,loco uidetur eſſe. Et mox, Cum ſeruos tuos ad rapinam,ad bon.commodius Veneti, Seruos tuos à te iam pridem ad bon. PER cauſſam inopum atque peregrinorum.) Veneti Imperitorum. Sed ut neutrum admodum arridet,ita quid reponam non inuenio. PATROCINIVM huius Imperij immiſs.) Veneti, Latrocinium, rectè, ut puto:hoc enim dicit fuiſſe tum graſſatũ in Cyprum imperiũ po.Ro. CAESAR P.Clodio.) Veneti etiam familiarius, ita,Cæſar Pulchro.

EGO pro ſalute reip.uniuerſæ dubitarẽ?hoc meliore.) Minimè hæc diſplicẽt,ac potius præclarè ſe uidentur habere.Veneti autem ſic,Ego pro ſalute reip.uniuerſæ,dubitarem hoc meliore cõditione eſſe quàm Decij, quod illi ne auditores quidẽ ſuæ gloriæ,&c. QVONIAM plebi quoq; urbanæ mores noſtri conuen.) Melius in Venetis, Maiores noſtri conu. NON tam inſolẽs ſum qui Iouem eſſe me dicam, non tam inceruditus, qui Mineruam Iouis ſororem,meã eſſe ſororẽ exiſtimem.) In Venetis ita, Nõ tam inſolens ſum quòd Iouem me eſſe dico,quàm eruditus,quòd Mineruã ſororẽ Iouis eſſe exiſtimo.Hæc autẽ dici ἀγωνιῶς apparet à Cicerone.Quis enim neſcit traditum filiam Iouis fuiſſe Mineruã, et quidem è capite illius prognatam? Quid autem poßit fieri inſolentius, quàm ſi aliquis ita ſe uerbis efferat,nõ ut Deum ſe, ſed patrẽ & regẽ deorũ faciat? Irridet igitur Clodianos iocos Cicero. Hoc aliquis fortè non animaduertens,figuratam orationẽ in ſimplicem mutauit. SED ut reuertar ad ius publicũ iudicandi.) Veneti,Ad ius publicum iudicãdum:quemadmodum,niſi fallor,iuſiurandum dicitur.

DE ARVSP. RESP.

NON *modo uincere, uerumetiam uincire.*) Alij, Non modò uinci, uerumetiam uincire. Vtrunq; uereor ut uerũ sit. Venetam igitur probo lectionem. Non modo uinci, sed etiam uincere. Vt hoc dicat, Non modò hoc uoluisse atque egisse Milonem, Clodius ut uinceretur, sed ut ij essent qui illum egregie uincerẽt. ET *qua mente? quam amiseras.*) Veneti, Qua inuaseras: legendum autem omnino uidetur, Ecqua mente? CVM *aliquo animi & iuris dolore.*) Nescio quomodo minus hæc consentanea uidentur: assumendam igitur puto Venetam scripturã, Cum aliquo animi uirili dolore.

PRO CN. PLANCIO.

NON *id est in hac re molestiß.*) Veneti, quod propemodum magis mihi placet, Non id est in hac re solum molestum. QVAE *si minus in scena sunt.*) Veneti, Necessaria. idq; puto illo nostro uerius. Sed mox, CVM *sint prolata.*) reponendum iudico Probata. QVOD *genus iudiciorum si est æquum ulla in re, nisi hac tributaria.*) Veneti melius, Tribuaria. uti & mox, Et per consensionem magistratuum honestæ'que sodalitatis nominaretur, Illi ita, Et per consensionem magistratuum, quæ honestè sodalitas nominaretur. NAM *quas tribus tu tulisti, sic iam ex te requiram, utrum possis, quorũ studio tuleris explicare, sic'que ego hoc contendo &c.*) Alibi aliter hic locus perscribitur. In Venetis libris ita, Nam ut quas tribus tu tulisti, sic iam ex te requirã posses quorum stud. Mihi cogitanti in mentem uenit credi posse ueram esse talem quandam lectionem, Nam ut, quas tribus tu tulisti, si iam ex te requirã, posses quorũ studio tuleris explicare, sic ego hoc cõt. NON *ut opinor admirere.*)

Omne

Omnes ferè alij libri, Admirarere: sed uerũ esse puto, Admirabere. IAM *succumbã Laterensis isti tuæ oratio- ni.) Veneti, Isti tuo uerbo: quod fortasse, oratione, aliquis explicare uoluit. Verũ & uidetur quod in Venetis mox legitur, Quo nimis me apud uos ual. op. in his enim sensus euidens, ubi in nostris est, Quo minus me apud uos ual. op.*

PRO P. SESTIO.

SIM. *Petreij non excellens animus, & amore Reip. præstãs in Rep. uirtus.) Nescio quomodo hæc scriptura sine causa plenior uidetur. Veneta lectio, quam & alij libri retinẽt est, nisi fallor, sincerior, Si M. Petreij nõ excellens animo & amore Reip. uirtus.* FVERAT *ille annus in Reip. magno motu.) Veneti & alij, quod retineri recte posse puto, ita, Fuerat ille annus tanquã in Reip. magno metu.* CONSTRICTAM *legũ sacrarũ catenis soluit subito legũ cura Cos.) Veneti, Sacratarũ catenis soluit subitò legũ Cos. Atq; illud, Sacratarũ, bene habet. Sed legum Cos. quid sit? Nã, ut fatear, Cura, irreptitiũ uidetur. Suspicari fortè liceat, fuisse scriptũ in archetypo* LEG. *Quod aliquis integrũ exarauerit* LEGVM. *Quod si* LEGIBVS *fieret, iam esset sensus planus.* OLIM *Herculeo illo æris alieni in freto.) Veneti, quod & ipse malim, Ne Scylleo illo æris &c.* SENEX *de Rep. meritorũ memoria.) Veneti, Bene de Rep. meritorũ memoria: simpliciter & usitatè, idq; reponendũ iudico: etsi senex apud Ciceronẽ quin uetustatis & antiquitatis quamcunq; significationẽ habeat, nõ ignoro.* QVOD *ille cũ quasi quæstũ faceret, amisit. Vos, uos inquã equ.) In Venetis aliquot uerba sunt interposita nõ aliena, ut uidetur. Sic enim illi, Quod ille cũ quasi quæstũ faceret, amisit. Cũ*

uenisset ad Senatum, uos, uos, inquam. NIHIL acerbius socij Reatini ferre soliti sunt.) Veneti rectius, ut puto, Socij Latini. ILLI enim mali timore pert.) Veneti melius, ita, Illi autẽ aliquo tum metu pert. QVIS enim unquã men à Sen.) Hæc in Venetis libris multo melius ac castigatius, nisi planè fallor, ita legũtur, Quis enim unquã me à Senatu populoq; Rom. tãto bonorũ omniũ studio non restituto (quod certe si essem interfectus accidere nõ potuisset) ullã Reip. partẽ cũ sua minima inuidia auderet attingere? QVANQVAM quis auderet si max. queri uellẽt, de Cyprio rege quærere.) Veneti ita, Quanquam quis auderet, qui maximè uellet, queri? De Cyprio Rege quererẽtur? Sed & ita sensus implicatur. NAM ex octo tribunis.) Ven. Nouẽ, & rectè, ut apparet de oratione ad Quir. Post red. s. ibi enim ita legimus, Eodẽq;, P. Lẽtulo autore, & pariter referẽte collega frequentiss. Senatus uno dissentiẽte, nullo intercedẽte, dignitatẽ meã quibus potuit uerbis ampliss. ornauit. NEQVE hoc ipso turbulẽtissimo die criminationis esse in Sestium.) Ven. Criminamini Sestiũ. HORVM utro uti nolumus altero est carendũ.) Veneta mihi nõ minus placet lectio, Horum utro uti nolumus altero est utendum. MVLTA proponi pericula, multas inferri iniurias,) Veneti, Multas inferri insidias.

IN VATINIVM.

CVM affirmares nullum tibi omnino cum Albinouano sermonem non modò de Sestio accusando, sed ulla unquam de re.) Veneti, Sed nulla unquam de re. Vt sit simile illi in primo de Oratore, ut in Venetis libris quemadmodum diximus, legitur, Negaretq;, nisi Posthumus & natus, & antequam in suam tutelam uenisset, mortuus esset, hæredem eum esse non posse. SI Romæ deniq; ab

ore impr.) Veneti emendatè sic, *Strumæ denique ab ore impr. nam* Vatinij *strumam & alibi* Cicero *irridet*, Denique Vatinij *strumam sacerdoti dibapho uestiant.*

PRO M. CAELIO.

INDVCTA *oratio animos uestros sensim ac leniter accēderet.*) Verior Veneta *lectio*, Ad *animos uestros sensim ac leniter accederet.* NEQVAM *uocē eliciat, non parietes cōscios.*) Sine *caussa ac temerè hanc lectionē mutarunt.* Cicero *enim quasi interpretatus esset* Euridipea. *certe respexisse ad illa uidetur, quæ sunt in* Hippolyto:

Οὐδὲ σκότον φρίσσουσι τὸν ξυνεργάτην,
Τέρεμνά τ' οἴκων μήποτε φθογγὴν ἀφῇ.

PRO L. CORN. BALBO.

HANC *Veneti libri orationē collocatā habēt post sequentē de prouinc. Coss. quod & ipsum indicandū putauimus.* CAETERA *accusator fatetur.*) Ven. *Cæterum, aduerbialiter, ut &* Terentius, *&* Cicero *alibi.* Nam *Cætera, aduerbialiter hoc loco à Cicerone uix positum esse uidetur.* Quod Maro *usurpauit, Cætera parce puer bello.* SEQVITVR, *hūc in Hispania diutißimo bello, &c.*) Imò *certè ut alij,* Durißimo *bello, &c.* VT *cum iußisset prætor.*) Immo *ut* Veneti, Po.Rom. *Reperiūtur autem hæ scripturæ sæpe inter se temere permutatæ.* C. CAESAREM *senatus, & genere supplicationū ampliß. ornauit & numero dierū nouē.*) In Vene. *Dierū* XV. Atq; *hic dierū numerus memoratur in secūdo cōmentario illius.* In *septimo uero, cognitis rebus à Cæsare gestis* Romæ *dierum* XX *supplicationem indictam fuisse, legitur.*

IN PISONEM.

HIC *in fraudem homines impr.*) Ven. *in* Errorem: *quorum utrum de altero fluxerit, dictu difficile.*

VOS

VOS *rogatores, uos distributores, uos custodes fuisse tabularum.*) Ven. *Vos rogatores, uos diribitores. et legendum ita putant pleriq; in oratione habita in Senatu post* Red. *Tot rogatores, diribitores, custodesq́; uidistis? nam* Tutores, *quod aliqui maluerũt, quid esse hoc loco poßit?*

PRO MILONE.

ET *quidẽ cæteras temp.*) *Seruius primo libro* Aeneidos *ubi notat cõparationẽ cõtrà à* Marone *fluctuũ cũ seditiõe factã, atq;* Ciceròe *fuisset, adducens hũc locũ,* Equidẽ *legit: idq; non incongruũ uidetur.* INSIDIATORI *uerò & latroni quæ potest afferri iniusta nex.*) In *Prisciani lib.6. legitur,* Inferri *iniusta nex.* Et *mox,* EST *ergo hæc Iud. non scripta sed nata lex.*) In *oratione hæc ita adducuntur,* Est *enim* Iudices *hæc non scripta, &c.* SED *fortasse motu aliquo communiũ temporũ immutatus.*) Verius, Immutatis. Nam *ad uersus* Euripidis, *uel epistolã etiam* Dionis *in qua illi exponuntur, respexisse uidetur, ubi hæc leguntur:* καὶ μοι τοῦτο τοῦ Εὐριπίδου κατὰ καιρὸν ἐστὶν εἰπεῖν, ὅτι σοι πραγμάτων, ἄλλως πως ἐ ξυμπεσόντων, οὐδ' ἂν τοιοῦτον ἄνδρα σοι παρεστάναι. IN *eius consilijs uindicandis.*) Veneti, Iudicandis. Et *aliquanto pòst,* Mihi *coniunctam fidelißima gratia,* Veneti, Fidiss. *gratia. paruo uel nullo discrimine.* QVI *ea uirtute ac sapientia.*) Veneti & *alij non,* Sapientia, *sed,* Fortuna, *habẽt. neq; id displicet: nam & alibi à* Cicerone *fortuna* Pompeij *prædicatur.* EST *quodam incredibili robore animi septus.*) Veneti, Est *quodam incredibili robore animi.* Idq; *satis esse potest.*

PRO C. RABIRIO POSTHVMO.

CVM *mitella sæpe uidemus.*) Aliqui, Mitrella, *reposuerunt, non rectè: à* Mitra *enim* Mitella, *ut umbra umbella,*

bella, Culcitra ... & à Monstris Mostellariam Plautus fecit.

PRO M. MARCELLO

EASQVE *detrahere ducibus, commun... cum militibus.) Sic & Veneti. Nonnulli tamē, Cum multis. Quod ne ipsum quidem abhorret ab Euripidis uersibus, ad quos fieri potest ut tum Cicero respexerit, quosq; traditum est in cædem Cliti incitasse Alexandrū cum ille cōtra hunc in cōuiuio accinuisset. Sunt autem in Adromacha hi:*

Οἴμοι καθ' Ἑλλάδ' ὡς κακῶς νομίζεται
Ὅταν τρόπαια πολεμίων στήσῃ στρατός
Οὐ τῶν πονούντων τοὔργον ἡγοῦνται τόδε
Ἀλλ' ὁ στρατηγὸς τὴν δόκησιν ἄρνυται.
Ὃς εἷς μετ' ἄλλων μυρίων, πάλλων δόρυ,
Οὐδὲν πλέον δρῶν ἑνὸς ἔχει πλείω λόγον.

VT *nulla sicut trophæis monumenumentisq; tuis allat.) Veneti aliter, Vt trophæis monumentisq; tuis nulla unquam allat.* SED *quisnam est iste tam demens? de tuis'ne?) Veneti aliquid amplius habent, ita enim hæc in illis libris leguntur, Sed quisnam est iste tam demens? qui scilicet tibi insidiaretur. Verum hæc ab inculcata explicatione suspecta sunt.* DOMO *est egressus, non modò nullum ad bellum, sed ne ad minimam quidem suspicionem belli.) Quintilianus de narratione adducit hunc locum ita, Non modò ad bellum, sed ne &c. ut de sequentibus assumenda negatio sit. Cuius simile est in epistola ad Plancum, Non modò ut uocem, sed ne uultum quidem liberum ferre poßit.* REMANSIO *etiam neceßitatem honestam.) Additur in Ven. quod ualde uereor ut extrinsecus alicundè irrepserit: Remansio etiam neceßitatem honestam ut urgeret præfecturam.* IN *eo non*

non acerbus, tametsi totus esset p[illegible] di[illegible]uus.) Veneti, *In eo non acerbus, tum etiam fuit totus animo tuus.*

PHILIPPICA II.

QVAM multa ioca solēt esse in epistolis.) Idq; mihi placet. Veneti tamen & alij, Loca, non, Ioca. INDE Cassia celeriter ad urbē aduectus.) Intelligēdū Cassia uia. Et fit qui lem mētio Cassiæ uiæ in XIIII. Philip. Sed ego tamē hoc loco assentior lectioni Venetæ, Inde cisio ad urbem aduectus. Cisiū enim uehiculi genus ad celeritatē expeditū. PRIMVM eorū reditus inquinatos.) Ita ferè omnes libri, cū facilè cuiuis apparere possit legēdū, Aequatos.

PHIL. VI.

NESCIO quomodo se coniecit in turbā.) Veneti, In urbē. Et nec sic tamē quidē emendatus locus uidetur.

PHIL. VII.

PATRONVS fori qui Tribuni militares fuerunt.) Hoc quidem non esse plenū uidere cuiuis licet. Veneti ita, Patronus fori, in quo ei tribuni militares statuerunt: ut sit, statuerunt, statuam posuerunt. fortè duriusculè, nisi ausit aliquis facere, Statuam statuerunt.

PHIL. IX.

SED ipsa mors ob Remp. habita honori fuit.) Vera lectio. Ob remp. obita, ut Morte obita quales fama est uolitare figuras. VT, hoc magis monumentū gratiæ senatus &c.) Veneti eleganter sic, Vt hoc magis monumentum, gloria senatus, id est, gloriosum senatui. SERV. Sulp. Qu. F. Læmoniæ.) Ego Lemonia lego, id est, tribu Lemonia, ut Verr. IIII. C. Claudius. C F. palatina.

IN C. SALLVSTIVM.

ET idē uictores qui exules red.) Veneti commodiore sensu, ut uidetur, Et idem per uictores, quos exules red.

FINIS.

